

DE NARRATIEVE IDENTITEIT VAN DE PLAATSELIJKE KERK 'DE VESTE'

Een onderzoek naar wat volgens oudere en jongere kerkleden kenmerkend is voor de narratieve identiteit van de plaatselijke kerk De Veste.

De Veste

Master's Thesis on Practical Theology – one year

Radboud Universiteit Nijmegen

Begeleider en 1ste beoordelaar: Prof. Dr. C.A.M. Hermans,

Professor in Pastoral Theology and in Empirical Religious Studies

2de beoordelaar: Prof. Dr. C. Hübenal,

Professor of Systematic Theology

Faculteit Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen, Radboud Universiteit, Nijmegen

Bart ten Hooven, S1017848

Datum: 19 augustus 2021

Statement of independent work

Hierbij verklaar en verzeker ik, Bart ten Hooven, dat de voorliggende scriptie 'De narratieve identiteit van de plaatselijke kerk De Veste' zelfstandig door mij is opgesteld, dat geen andere bronnen en hulpmiddelen dan door mij zijn vermeld en zijn gebruikt en dat de passages in het werk waarvan de woordelijke inhoud of betekenis uit andere werken – ook elektronische media – is genomen door bronvermelding als ontlening kenbaar gemaakt worden.

Hereby I, Bart ten Hooven, declare and assure that I have composed the present thesis with the title 'De narratieve identiteit van de plaatselijke kerk De Veste' independently, that I did not use any other sources or tools other than indicated and that I marked those parts of the text derived from the literal content of meaning of other works – digital media included – by making them known as such by indicating their source(s).

Place, Gouda

Date: 19 augustus 2021

Signature: Bart ten Hooven

VOORWOORD

Als onderdeel van de Masteropleiding Praktische Theologie aan de Radboud Universiteit te Nijmegen behoort de Master's Thesis on Pastoral Theology. De begeleiding is verzorgd door Prof. Dr. C.A.M. Hermans, hoogleraar Praktische Theologie aan de Radboud Universiteit te Nijmegen.

Ik heb het onderwerp 'De narratieve identiteit van de plaatselijke kerk De Veste' gekozen om inzicht te krijgen in de identiteit van de plaatselijke kerk De Veste in Gouda. Momenteel ben ik voorzitter van de wijkkerkenraad van De Veste en als onderzoeker probeer ik te komen tot aanbevelingen die gebruikt kunnen worden bij het opstellen van een nieuw beleidsplan voor de jaren 2021-2025 waaraan nu gewerkt wordt.

Door de coronacrisis heeft het bespreken van de voorstellen en de uitwerking daarvan digitaal (Zoom sessies) plaatsgevonden. Het kon helaas niet anders. Daarvoor ben ik Chris Hermans, die mij begeleid heeft, zeer dankbaar.

Het aantal woorden bevat om en nabij 29.000 woorden. Dat zijn meer woorden dan wat is toegestaan (Master's thesis Guide 2019 – 2020, 2.1 requirements). Mijns inziens rechtvaardigt de opzet en de inhoud van het literatuur- en empirisch onderzoek deze afwijking omdat beide onderdelen veelomvattend zijn.

Bart ten Hooven

INHOUDSOPGAVE

DE NARRATIEVE IDENTITEIT VAN DE PLAATSELIJKE KERK 'DE VESTE'	1
VOORWOORD.....	3
1.0 INLEIDING	6
2.0 DE VESTE IN DE CONTEXT VAN GOUDA.....	8
3.0 IDENTITEIT VAN DE KERK ALS INSTITUTIE	10
3.1 WAT WORDT VERSTAAN ONDER IDENTITEIT VAN EEN INSTITUTIE?	10
3.1.1 VIER KERNFUNCTIES VAN EEN INSTITUTIE	10
3.1.2 KERNFUNCTIE - IDENTITEIT.....	11
4.0 IDENTITEIT IN ECCLESIOLOGISCHE ZIN	13
4.1 OVERTUIGINGEN ALS KERN VAN DE RELIGIEUZE IDENTITEIT	13
4.2 DE INHOUD VAN RELIGIEUZE OVERTUIGINGEN	14
4.3 VISIE EN MISSIE	15
5.0 NARRATIEVE IDENTITEIT.....	18
5.1 OPBOUW VAN HET NARRATIEF (IDEM-IDENTITEIT) DOOR MIMESIS 1, 2 EN 3	18
5.2 IDENTITEIT VANUIT DE DIALECTIEK TUSSEN IDEM EN IPSE	19
6.0 IDENTITEIT VAN DE KERK ALS VERHAAL	22
6.1 PERMANENTIE IN DE TIJD.....	22
6.2 VISIE EN MISSIE IN RELATIE TOT NARRATIEVE IDENTITEIT VAN DE KERK.....	24
6.3 VIER KWALITEITSKENMERKEN VAN NARRATIEVE IDENTITEIT	25
6.4 ONDERZOEKSVRAAG	27
7.0 ONDERZOEKSMETHODE	28
7.1 OPZET VAN HET ONDERZOEK	28
7.2 OPZET VAN EEN SEMIGESTRUCTUREERD ONDERZOEK.....	29
7.3 STEEKPROEF	30
7.4 AANPAK EN UITVOERING VAN KWALITATIEVE ANALYSE	31
8.0 ONDERZOEKSRISULTATEN	36
8.1 KWALITEITSKENMERK 'VERVULD LEVEN'.	37

8.2	KWALITEITSKENMERK 'RIJK'	39
8.3	KWALITEITSKENMERK 'GEDEELD'	46
8.4	KWALITEITSKENMERK 'ADEQUAAT'	49
9.0	CONCLUSIE EN DISCUSSIE.....	57
9.1	KWALITEITSKENMERK 'VERVULD LEVEN'	57
9.2	KWALITEITSKENMERK 'RIJK'	57
9.3	KWALITEITSKENMERK 'GEDEELD'	59
9.4	KWALITEITSKENMERK – 'ADEQUAAT'	59
9.5	ALGEHELE CONCLUSIE	60
9.6	AANBEVELINGEN OP BASIS VAN DE BEVINDINGEN.....	62
10.0	REFLECTIE OP HET ONDERZOEK	65
10.1	REFLECTIE OP HET LITERATUUR ONDERZOEK	65
10.2	REFLECTIE OP DE ONDERZOEKSMETHODE EN ONDERZOEKSUITKOMST	65
10.3	PROFESSIONELE REFLECTIE	66
11.0	SAMENVATTING	68
	BIBLIOGRAFIE	69
BIJLAGE 1	INTERVIEWGIDS - DE VIER KWALITEITSKENMERKEN.....	70
BIJLAGE 2	TOESTEMMINGSVERKLARINGFORMULIER	77

1.0 INLEIDING

Als wordt gevraagd naar de identiteit van De Veste dan komt al snel het antwoord dat dit beschreven wordt in het profiel, in de visie en missie statement. In algemene bewoordingen. Maar wat zegt dit feitelijk? Wat kunnen we daarmee? De identiteit is niet zomaar te vatten in een paar statements, dat is te oppervlakkig, te makkelijk, te statisch (Dupont, 2010: 126). Identiteit verandert door de tijd heen. Ze wordt beïnvloed door maatschappelijke ontwikkelingen en door de secularisatie. Identiteit is niet statisch. Tijd dus om te onderzoeken hoe de identiteit van De Veste kan worden verhelderd. Op welke wijze dan? En wat kunnen we daarmee als gemeente, als kerkenraad? Binnen de pastoraaltheologie of praktische theologie ligt deze scriptie op het terrein van de kerkopbouw.

Er is weinig of geen onderzoek bekend over (narratieve) identiteit van kerken vanuit de praktische theologie. Volgens Praas, Hermans en Scherer-Rath is dit vreemd vanwege de grote veranderingen die zich op lokaal vlak voltrekken in lokale gemeenten (Praas, Hermans en Scherer-Rath, 2020: hoofdstuk 1). Zij stellen vast dat het duidelijk wordt dat men de kwestie van identiteit in de context van de kerk niet kan negeren. Dit geeft onvoldoende actieve betrokkenheid bij de kwestie van identiteit. Het geeft aanleiding tot problemen voor gefuseerde organisaties, zoals de betrokkenheid van de verschillende groepen, de inzet van middelen om conflictvorming te beheersen of te komen tot een gezamenlijke afspraak hoe de gemeenschappelijke doelen kunnen worden gehaald. Van der Ven geeft aan dat de ontwikkelingen in de westerse maatschappij de context van de kerk bepalen. Daarin zet hij het proces van modernisering centraal. Van der Ven verstaat onder modernisering de maatschappelijke ontwikkeling die gekenmerkt wordt door het streven om problemen vanuit het perspectief van de rationaliteit op te lossen (Van der Ven, 1993: 18). Vanuit het gezichtspunt van de ontwikkeling die de maatschappij als geheel doormaakt (modernisering) gebruikt Van der Ven de term secularisering waarin een culturele en een structurele dimensie wordt onderscheiden (Van der Ven, 1993: 136). Beide begrippen worden besproken in paragraaf 3.1.2. Naast dit gegeven levert de terugloop van het aantal kerkleden problemen op om bestaande kerken in leven te houden. Fusies zijn daarvan het gevolg. Praas et al., concluderen vanuit hun onderzoek naar de kwestie van identiteit in de context van de kerk het volgende: *‘are the criteria for a process strengthening the identity of a church community? How can we strengthen the quality of our identity as a community? What are the markers of a strong identity? In this light, it is astonishing that the question of identity, although mentioned occasionally, is hardly a topic of (local) ecclesiology (Praas et al., 2020: 11)’*.

We zullen de (narratieve) identiteit bestuderen vanuit twee hoofdconcepten: (1) Identiteit van een institutie, in dit geval van de kerk en (2) de narratieve identiteit van de kerk. Vervolgens wordt een empirisch onderzoek verricht naar de narratieve identiteit van De Veste. Daarin wordt duidelijk wat kenmerkend is voor de narratieve identiteit volgens een aantal jongere en oudere kerkleden van De Veste.

Hoofdstuk 2 geeft een beeld van de plaatselijke gemeente De Veste waaruit blijkt dat in haar bijna 40 – jarig bestaan veranderingen zichtbaar zijn geworden. Betekent dit dat haar identiteit in de loop der jaren is veranderd? Maar wat is de identiteit van een institutie? In hoofdstuk 3 zal in formele zin worden ingegaan op

de identiteit van een institutie (organisatie) en in hoofdstuk 4 zullen we vanuit een institutioneel gezichtspunt ingaan op de identiteit in ecclesiologische zin. Door een literatuurstudie zal duidelijk worden dat identiteit vele ‘gezichten’ kent. Bij het verhelderen van het begrip identiteit van een kerkelijke gemeente zal gebruik worden gemaakt van hetgeen Prof. Dr. J.A. van der Ven hierover aangeeft in zijn Handboek Praktische Theologie “Ecclesiologie in Context” (Van der Ven, 1993). Daarin gaat hij in op de vraag wat moet worden verstaan onder identiteit van een institutie (als de kerk), welke dimensies daarbij worden onderscheiden (model van Parsons), hoe identiteit in ecclesiologische zin wordt verstaan en welke rol overtuigingen, bronnen, visie en missie spelen bij het verhelderen van het begrip identiteit.

Vervolgens wordt in hoofdstuk 5 de narratieve identiteit vanuit de identiteitstheorie van Paul Ricoeur zoals dat door Joost Dupont (Dupont, 2010) en door Dieter Praas (Praas, 2018) zijn beschreven, als uitgangspunt genomen. Beide personen hebben de identiteitstheorie van Paul Ricoeur gebruikt bij hun onderzoek naar de identiteit van (1) katholieke scholen waarbij de identiteit als uitdrukking van kwaliteit wordt gezien (Dupont, 2010) en (2) de narratieve identiteit ontwikkeling in gefuseerde parochies (Praas, 2018), waarbij de vier kwaliteitskenmerken van de narratieve identiteit als leidraad zijn gebruikt (Vervuld Leven, RIJK, Gedeeld en Adequaat, zie paragraaf 6.3 voor de betekenis).

In hoofdstuk 6 wordt de identiteit van de kerk als een verhaal verkend. We zullen zien hoe de identiteit van de kerk als een narratieve identiteit van de kerk kan worden gezien vanuit permanentie in de tijd en hoe deze in praktijk waarneembaar kan worden gemaakt. Vervolgens zullen we verhelderen dat een visie en missie statement niet geschikt is voor het vaststellen van de narratieve identiteit van een organisatie (kerk) maar dat op basis van vier kwaliteitskenmerken van de narratieve identiteit dat wel kan. Op basis van de kennis die we opdoen over de narratieve identiteit, wordt in paragraaf 6.4 de onderzoeksvraag geformuleerd. Om antwoord te geven op de vraag wat volgens jongere en oudere kerkleden kenmerkend is voor de narratieve identiteit van de plaatselijke gemeente De Veste, is gekozen voor het doen van een kwalitatief onderzoek. De onderzoeksmethode wordt beschreven in hoofdstuk 7. De uitkomsten van dit onderzoek worden in hoofdstuk 8 gepresenteerd. In hoofdstuk 9 worden de conclusies en bevindingen beschreven per kwaliteitskenmerk van de narratieve identiteit gevolgd door aanbevelingen aan de Wijkkerkenraad van De Veste. De scriptie wordt afgesloten met een reflectie (hoofdstuk 10) en met een samenvatting (hoofdstuk 11).

2.0 DE VESTE IN DE CONTEXT VAN GOUDA

De wijkgemeente De Veste in Gouda, is van oorsprong een Gereformeerde Kerk, deel uitmakend van de Protestantse Kerk Nederland (PKN). Het kerkgebouw De Veste is door de Gereformeerde Kerk (GK) in Gouda gebouwd in de wijk Bloemendaal dat in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw werd uitgebreid met nieuwbouwhuizen voor de inwoners van Gouda. In deze nieuwe wijk was sterk de behoefte om een kerkgebouw te hebben. De GK kerkte vooreerst in een schoolgebouw in de wijk Bloemendaal. In 1981 werd het kerkgebouw opgeleverd en vanaf 8 januari 1982 wordt dit gebouw als kerkcentrum en voor multifunctionele activiteiten gebruikt.

De wijkkerkenraden zijn autonoom op het gebied van liturgie, diaconie, missionair opzicht en identiteit.

De identiteit van De Veste heeft in de loop der jaren een aantal veranderingen ondergaan. Pluriformiteit van de gemeenteleden werd steeds belangrijker gevonden. Pluriformiteit uit zich in de geloofsvrijheid, het hebben van een eigen mening, en toch samen de dienst vieren. Van vrijblijvendheid was echter geen sprake. De kerkenraad zag erop toe dat gemeenteleden hun eigen mening konden verkondigen en dat dit werd meegenomen in hun overwegingen. Vanaf het begin werd weinig aandacht besteed aan symboliek, rituelen en spiritualiteit. Zo werd in het begin alleen de paaskaars aangestoken en de zegen uitgesproken. Meer en meer werden symbolische handelingen ingevoerd. De handelingen kregen een rituele functie en enkele daarvan kunnen gezien worden als spiritueel. Handoplegging tijdens de avondmaalsviering, kaarsen aansteken op de dag van het herdenken van de overledenen, oprichting van een liturgisch hoekje met een icoon van Christus waarbij kaarsen kunnen worden aangestoken, je kunt mediteren en iets kan opschrijven in een gebedenboek. Er kwam aandacht voor kunst (Chagall), zang en dans, Taizé- en Thomas vieringen. Dit bracht een proces op gang waardoor men meer oog kreeg voor het *anders* beleven van gemeente zijn. Een andere ontwikkeling werd zichtbaar: de invloedsfeer werd uitgebreid naar 'Kerk naar Buiten'. In eerste instantie binnen Gouda. Zo is De Veste nu betrokken bij de voedselbank en de non-voedselbank, Inloophuis Domino (huiskamer voor mensen voor wie het hebben van contacten niet zo vanzelfsprekend is), 't Swanenburghshofje (biedt laagdrempelige psychosociale en maatschappelijke hulp), werelddiaconaat Gouda en nog vele andere instanties. In de laatste jaren nam ook de bewustwording van de maatschappelijke rol van De Veste toe. De Veste is nu een 'groene' kerk (aandacht voor ecologie, milieu) en een 'Weidekerk' geworden (aandacht voor LHBTI+ mensen). Een ontwikkeling waar nu over gesproken wordt, is dat De Veste, vanuit haar missie, nog meer wil bijdragen aan het ledigen van nood en onrechtvaardigheid in de maatschappij. De Veste voelt een maatschappelijke verantwoordelijkheid om haar rol in de maatschappij meer zichtbaar te maken. Dit kan De Veste niet alleen. Op 1 januari 2017 zijn de Hervormde en de Gereformeerde Kerken in Gouda gefuseerd tot de Protestantse Gemeente Gouda (PGG). Door de fusie wordt het mogelijk om gezamenlijk als Protestantse Gemeente Gouda doelen te stellen zowel voor de kerken zelf als daarbuiten. Zo zijn er overlegstructuren opgezet tussen de Gemeente Gouda en de PGG om te kijken op welke wijze samen kan worden gedaan aan de maatschappelijke problemen in Gouda en omstreken op het gebied van armoede, huisvesting, geestelijke zorg, etc. Op 1 juli 2021 is de Evangelische Lutherse Gemeente van

Gouda gefuseerd met de PGG. Hierdoor worden de krachten van de individuele kerken verder samengebracht en kan van daaruit de doelen nog beter worden gerealiseerd.

Van der Ven onderscheidt in ecclesiologische zin verschillende denominaties waartoe een kerkelijke gemeenschap kan behoren (Van der Ven, 1993: 32-51). De Veste kan worden gezien als een moderne denominatie. Het kenmerk daarvan is dat vrijheid van de leden van de kerk een groot goed is en wordt gewaarborgd. De leden zijn vrij om zich aan te sluiten of uit te schrijven bij De Veste en zijn vrij in de mate waarin zij instemmen met de leer van De Veste. De Veste als instituut ziet zich niet als een instelling dat maatschappij- en cultuurkritiek levert. In de laatste jaren is een verandering zichtbaar in de houding van De Veste. De Veste voelt zich meer betrokken bij maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van Klimaat en milieu. Maar ook op het gebied van LHBT+ acceptatie. In dat opzicht kan gesproken worden dat wij enigszins een kritisch-moderne denominatie zijn. Het verschil tussen moderne denominatie en kritisch-moderne denominatie is wat geloofsvrijheid betreft niet groot. Echter de kerk mag onder kritisch-moderne denominatie niet ontaarden in vrijblijvendheid, als zijnde een vrijblijvende service-kerk of als een vrijblijvende gelegenheidsgever (Van der Ven, 1993: 37).

3.0 IDENTITEIT VAN DE KERK ALS INSTITUTIE

Wat wordt onder identiteit van de kerk als institutie verstaan? Om een antwoord te geven op deze vraag zullen we de volgende stappen zetten:

- Wat wordt verstaan onder identiteit van een institutie? (Paragraaf 3.1)
- Wat zijn de vier kernfuncties van een institutie? (Paragraaf 3.1.1)
- Waardoor wordt de identiteit van een kerk als institutie bepaald? (Paragraaf 3.1.2)

Voor de beantwoording wat onder identiteit van een institutie wordt verstaan, wordt gebruik gemaakt van de theorie van Parsons dat Van der Ven beschrijft in zijn Handboek Praktische Theologie “Ecclesiology in Context” (Van der Ven, 1993).

3.1 WAT WORDT VERSTAAN ONDER IDENTITEIT VAN EEN INSTITUTIE?

Om deze vraag te beantwoorden is het van belang te weten vanuit welke invalshoek de vraag wordt benaderd. Van der Ven gebruikt hiervoor het model van de socioloog Parsons (Van der Ven, 1993: 68-73). Het model dat door Parsons ontwikkeld is, wordt ook wel kritisch-functionalisme genoemd. Van der Ven gebruikt het model van Parsons voor het vaststellen van de vier kernfuncties van de kerk t.w.: identiteit, integratie, beleid en beheer (Van der Ven, 1993: 78-81). In paragraaf 3.1.1 zullen de kernfuncties nader worden toegelicht. Vervolgens wordt identiteit (latency) als dimensie van een plaatselijke kerk uitgewerkt waarbij we zullen zien dat identiteit niet op zichzelf staat maar beïnvloed wordt door culturele en maatschappelijke ontwikkelingen (zie paragraaf 3.1.2).

3.1.1 VIER KERNFUNCTIES VAN EEN INSTITUTIE

In navolging van Parsons onderscheidt Van der Ven vier kernfuncties van een institutie (Van der Ven, 1993: 69). Dat zijn de volgende vier functies: Latency/identiteit; Integration/integratie; Goal attainment/beleid en Adaptation/beheer. De belangrijkste functie van de vier groepen wordt kort aangegeven.

Groep 1: Latency (Identiteit): Hierbij leiden overtuigingen, waarden en normen een slapend bestaan. Ze blijven onder de oppervlakte, latent totdat er een crisis of conflict uitbreekt. De discussie komt weer op gang over de rol en daarmee ook de discussie onderling wat men denkt wat het moet zijn.

Groep 2: Integration (Integratie): Hier gaat het over de cohesie van de groep, om de bindende kracht. Wordt deze gevormd door de onderlinge sociale relaties? Wat bepaald een relatie? Hoe gaat men met conflicten om en hoe worden ze opgelost? Wat is de plaats van de leider daarin (formeel – informeel)?

Groep 3: Goal attainment (Beleid): Hier gaat het om datgene wat men nastreeft, wat men wil bereiken. Dit komt pas aan de orde als men erover gaat nadenken, wanneer men zich gaat buigen over programma's en projecten die men wil uitvoeren.

Groep 4: Adaptation (Beheer): Het voortbestaan van een groep hangt mede af van de personele, financiële en materiele middelen. Deze middelen moeten uit de groep zelf of uit de omgeving komen waarin de groep zich bevindt. En daarmee dient een groep zich in zekere mate aan hun omgeving aan te passen.

Op het model van Parsons is veel kritiek gekomen uit allerlei hoeken (Van der Ven, 1993: 74-77). De kritiek richt zich op de theorie van Parsons dat onvoldoende aandacht zou hebben voor de wijze waarop actie en interactie tussen individuen plaatsvindt en de symbolen die daarbij gebruikt worden (symbolisch interactionisme) en op de maatschappelijke verandering, de macht en het conflict die in de maatschappij centraal staan (kritische sociologie). De kritiek van Van der Ven op de theorie van Parsons richt zich op het feit dat het consequenties heeft op de manier waarnaar je kijkt naar kerkelijke gemeenten. Van der Ven zegt: *'Besteed aandacht aan die aspecten die betrekking hebben op de microprocessen die zich tussen de personen afspelen en aan hun uniciteit en vrijheid. De basis daarvan ligt besloten in de actie- en interactie-theoretische benadering van de religieuze communicatie als algemene functie van de kerk. Hierbij staat centraal de acties van de zender en ontvanger, de berichtgeving die zij verrichten, de processen van religieuze betekenisgeving en codering die zij voltrekken, het contact dat zij in stand houden. De gerichtheid van deze communicatie staat centraal voor onderlinge uitwisseling, verstandhouding en consensusvorming'* (Van der Ven, 1993: 74-75). En: *'Geef terdege rekenschap van het verschijnsel van maatschappelijke verandering, respectievelijk kerkelijke verandering. Het uitgangspunt daarbij is te kiezen voor een transformatorische ecclesiologie dat programmatisch rekening houdt met de verandering van de maatschappij- en in samenhang daarmee met die van de kerkformatie'* (Van der Ven, 1993: 76).

3.1.2 KERNFUNCTIE - IDENTITEIT

We spitsen deze studie toe op de kernfunctie identiteit. De kernfunctie identiteit heeft betrekking op de overtuigingen, visie en missie van de (plaatselijke) kerk (Van der Ven, 1993: 79). We zullen in deze paragraaf laten zien dat identiteit niet vastligt maar verandert mee met de historische en maatschappelijke context waarin de kerk zich bevindt. Identiteit (overtuigingen, visie en missie) kan niet los van die context worden bepaald (Van der Ven, 1993: 135). We beginnen met het beschrijven van de maatschappelijke context. Vervolgens geven we aan wat dit doet met de identiteit van de kerk. De relatie tussen de vier aspecten (context, overtuigingen, visie en missie) dient in cyclische zin te worden opgevat, op de wijze van een spiraal (Van der Ven, 1993: 136). In hoofdstuk 4 zullen we dieper ingaan op de betekenis van de overtuigingen als kern van de religieuze identiteit in ecclesiologische zin en wat dit betekent voor de visie en missie van de kerk.

Om de identiteit van de kerk te kunnen vaststellen staan we eerst stil bij de maatschappelijke context waarin de kerk zich bevindt. De maatschappelijke context wordt ook wel aangeduid als secularisatie. Vanuit macro sociologisch gezichtspunt zijn er aan de secularisering een culturele en structurele dimensie te onderscheiden (Van der Ven, 1993: 137).

De culturele dimensie wordt gekenmerkt door de schaalvergroting van de informatie- en educatiestructuren. Deze hebben een steeds sterker wordende invloed van de wetenschap en wetenschappelijke houding op het dagelijkse leven tot gevolg. De culturele modernisering uit zich ook in het steeds autonomer worden van de

verschillende culturele instituties ten opzichte van elkaar. Kunst, wetenschap, moraal, recht, wereldbeschouwing en religie e.a. gaan steeds meer een eigen leven leiden en vallen meer en meer uit elkaar. Er is geen eenheid meer en heeft pluralisering van de cultuurvormen tot gevolg (Van der Ven, 1993: 19). In de traditie van Weber stelt men vast dat de natuurlijke, maatschappelijke en persoonlijke werkelijkheid steeds meer wordt onttoverd (gedesacraliseerd, minder religieus teken, minder sporen van God, ontgoddelijkt). Habermas geeft hieraan de term rationalisering van het wereldbeeld (Van der Ven, 1993: 137). Deze rationalisering dringt ook de religie binnen. Volgens Van der Ven uit zich dit in twee vormen: in de zin van het leven vanuit het geloof in God als persoon en vanuit het geloof in God als onpersoonlijk (hogere macht, opperwezen). Een geloof in God als persoon wordt getekend door subjectivering, een geloof in God als onpersoonlijk als desubjectivering en objectivering (Van der Ven, 1993: 137).

De structurele dimensie wordt gekenmerkt door een toename in autonome instituties dat zichtbaar wordt op meerdere gebieden in het maatschappelijk leven (economisch, politiek, sociaal en cultureel). Volgens Van der Ven betekent dit dat zingeving, levensbeschouwing en religie niet langer samenvallen (Van der Ven, 1993: 138). Zo zien we in het maatschappelijk leven zingeving met en zonder levensbeschouwing, levensbeschouwing met en zonder religie. Van der Ven noemt dit de pluralisering van zingeving, levensbeschouwing en religie en de marginalisering van de christelijke religie in dit geheel (Van der Ven, 1993: 139).

Volgens Parsons kunnen overtuigingen, waarden en normen die in de kerk leven niet langer als slapend worden beschouwd (Van der Ven, 1993: 69). Ze hebben ten gevolge van de culturele modernisering hun maatschappelijke vanzelfsprekendheid verloren. Ze zijn voorwerp van gesprek in de kerk als denominatie en worden voortdurend geproblematiseerd in de religieuze communicatie die zich tussen mensen binnen de kerk en met mensen buiten de kerk afspeelt (Van der Ven, 1993: 78). Religie en de kerk ontkomen niet aan het moderniseringsproces. De geschiedenis van het denken over God, Christus, de Geest en over de schepping, bevrijding en voltooiing vertoont een steeds abstracter wordend beeld. Dit geldt ook voor kerk en liturgie. De moraal en de religie komen steeds losser uit elkaar te staan. Dit alles is van grote invloed hoe de kerk op dit moment wordt beleefd. De identiteit van een plaatselijke gemeente voelt de invloed van al deze veranderingen ten gevolge van de secularisering.

Identiteit is niet statisch maar dynamisch, het verandert door de tijd heen. De context maakt dat de kerk rekening moet houden met veranderingen in het maatschappelijk leven. Deze veranderingen zijn van invloed op de overtuigingen, visie en missie van de kerk. Overtuigingen, visie en missie geven aan wie en wat de kerk (De Veste) is en daarmee onderscheidt ze zich van andere kerken. De eigenheid van de kerk komt tot uitdrukking in haar grondslag en identiteit (Van der Ven, 1993: 135). De grondslag heeft betrekking op de relatie van de kerk tot de christelijke traditie. De grondslag kan op meerdere tradities gebaseerd zijn (b.v. protestantse traditie dat voortkomt uit de lutherse en calvinistische traditie). Een voortdurende reflectie op de grondslag is noodzakelijk omdat de maatschappelijke dimensie continue verandert door de processen van modernisering, kerkverlating en secularisering (context). Hierop dient de identiteit van de kerk steeds opnieuw te worden geformuleerd (Van der Ven, 1993: 135). Identiteit ligt dus niet vast maar verandert mee met de historische en maatschappelijke context waarin de kerk zich bevindt.

4.0 IDENTITEIT IN ECCLESIOLOGISCHE ZIN

Identiteit vindt haar basis in de religieuze overtuigingen die de kerk koestert (Van der Ven, 1993: 136). De kerk geeft daarin antwoord op de vraag: WAT geloven wij? 'Het zijn de religieuze overtuigingen die het zicht van de kerk op de persoonlijke en maatschappelijke werkelijkheid bepalen alsook de praktische omgang ermee richten en sturen' (Van der Ven, 1993: 136). Op dit fundament ontwikkelt de kerk een perspectief op WIE ze zelf is. Daarin gaat het om *de visie* van de kerk op zichzelf (b.v. als Gods volk). De kerk ontleent haar opdracht vanuit de visie. Daarbij is de vraag: Wat streven wij na? Daarbij gaat het om *de missie* van de kerk (b.v. Jezusbeweging). In paragraaf 4.1 zal de betekenis van de overtuigingen als kern van de religieuze identiteit worden toegelicht. In welke zin vormen overtuigingen de kern van de religieuze identiteit van een kerk? Waarvoor dienen ze? In paragraaf 4.2 wordt nader ingegaan op de inhoud van religieuze overtuigingen. Zijn ze allen even belangrijk; zijn ze materieel of formeel van karakter en bestaat er een rangorde? Uit welke bronnen komen religieuze overtuigingen vandaan? Waar bestaan deze bronnen uit? Tenslotte gaan we in wat verstaan kan worden onder visie en missie(statement) van de kerk (paragraaf 4.3). Waartoe dienen zij? En zijn ze belangrijk in het kader van het bepalen van de religieuze identiteit van een kerk?

4.1 OVERTUIGINGEN ALS KERN VAN DE RELIGIEUZE IDENTITEIT

Van der Ven stelt dat om deze vragen te beantwoorden een religietheorie nodig is dat voldoende omvattend is om het gehele gebied van de religieuze identiteit af te dekken. Van der Ven gebruikt hiervoor de religietheorie van de cultureel-antropoloog Geertz (Van der Ven, 1993: 144).

Geertz omschrijft religie als volgt: *'een systeem van symbolen, die krachtige, overtuigende en langdurige stemmingen en motivaties in de mens vestigen, en wel door de formulering van overtuigingen over een algemene orde van het bestaan en ook door deze overtuigingen in een glans van werkelijkheid te kleden, zodanig dat de stemmingen en motivaties op een unieke wijze realistisch schijnen te zijn'* (Van der Ven, 1993: 144).

Volgens Van der Ven (Van der Ven, 1993: 144-145) zijn overtuigingen in de religie werkzaam en functioneren als orde (nomos) tegenover de steeds dreigende wanorde (chaos) dat zich o.a. uit in door elkaar tegensprekende gegevens, berichten, opvattingen en interpretaties over de werkelijkheid. Overtuigingen stellen bepaalde symbolen in werking. Deze symbolen beschrijven hoe de werkelijkheid in elkaar zit, verschaffen een model van de werkelijkheid en geven aan of er ook gehandeld moet worden (of juist niet) en hoe. Overtuigingen veroorzaken stemmingen. Deze corresponderen aan de inhoud van de symbolen en hebben met de diepte van existentie te maken. Stemmingen zijn samengesteld uit positieve en negatieve gevoelens, zoals bedroefde blijdschap, blijde bedroefdheid. Daarbij is altijd sprake van ernst, verhevenheid. Overtuigingen en stemmingen leiden tot motivaties. Dit impliceert een gerichtheid om via het handelen de werkelijkheid te realiseren. Geertz bedoelt met 'dat de overtuigingen met de glans van werkelijkheid wordt bekleed' dat stemmingen en motivaties op een unieke wijze realistisch schijnt te worden. D.w.z. dat het rituele aspect van de religie een centrale plaats in neemt in zijn religietheorie. De ernst van het rituele spel maakt dat de

overtuigingen die in het ritueel wordt uitgedrukt, een pertinente indruk vestigen en daarmee de deelnemers naar de echte werkelijkheid verwijst. (Niet naar de alledaagse routines en beslommeringen). Samenvattend zegt Van der Ven dat overtuigingen, symbolen, stemmingen en motivaties samen representeren wat religie is. Overtuigingen die door de indringende kracht van het ritueel tot bewustzijn worden gebracht, doorbreken de vanzelfsprekendheid van het alledaagse leven (Van der Ven, 1993:145-146).

4.2 DE INHOUD VAN RELIGIEUZE OVERTUIGINGEN

Wat zijn religieuze overtuigingen? Zijn ze alle even belangrijk? Zijn ze materieel of formeel van karakter? Is er een rangorde? Volgens Van der Ven heeft Parsons een voorkeur voor een formele rangorde. Hiermee wordt voorkomen dat overtuigingen tot voorwerp van discussie en conflict wordt als aan overtuigingen een materieel karakter wordt gegeven of een rangorde. Wat is dan hoger of lager in de rangorde? Parsons onderscheidt vier formele niveaus: overtuigingen hebben betrekking op de *ultieme realiteit*, de *ultieme orde*, de *levenssferen* en de *activiteiten*. Van der Ven is van mening dat dit onderscheid toepasbaar is op de overtuigingen binnen de religieuze identiteit van de kerk (Van der Ven, 1993: 146).

Ultieme realiteit: Op dit niveau hebben de overtuigingen betrekking op de vraag welke ultieme realiteit de betreffende levensbeschouwing of religie representeert, naar welke ultieme realiteit (Schepping of heilsgeschiedenis?) zij verwijst. Welk godsbeeld hangt men aan? (Van der Ven, 1993: 146-151).

Ultieme orde: Hierbij doet zich de vraag voor in hoeverre het geloof in God – de ultieme realiteit – en het lid-zijn van de kerk invloed hebben op de wijze waarop men zich tegenover de bestaande (maatschappelijke) orde opstelt. Willen de gelovigen en leden van de kerk zich behoudend of juist niet-behoudend opstellen ten opzichte van de bestaande maatschappij (conservatief of niet; burgerlijke vrijheid of niet; ingrijpen in het leven of niet; verandering van de rol van vrouwen of niet?) (Van der Ven, 1993: 151-152).

Levenssferen: De overtuigingen op het niveau van de ultieme orde werken door in de overtuigingen ten aanzien van levenssferen (gezinsleven, beroepsleven, publieke leven etc.). Welke overtuigingen koesteren leden van de kerk ten aanzien van deze levenssferen? Veelal morele overtuigingen hebben betrekking op overtuigingen. Hoe voedt men kinderen op? Hoe stelt men zich in het beroepsleven op naar de maatschappij? Hoe naar de politiek? Naar de kerk? (Van der Ven, 1993: 152-154).

Activiteiten: Hierbij is de vraag in hoeverre het uitvoeren van activiteiten en het bereiken van resultaten betekenis toekent aan overtuigingen. Kan aan het opvoeden van kinderen, het uitoefenen van maatschappelijke taken, het verlenen van diensten aan noodlijdenden, het uitvoeren van opdrachten in de kerk een religieuze betekenis worden toegekend? Ziet men deze activiteiten als een “roeping”? (Van der Ven, 1993: 154-157).

Volgens Van der Ven blijkt uit empirisch onderzoek dat (1) pluralisering van de religieuze overtuigingen zich op alle vier de niveaus voordoet en (2) de invloed van secularisering ten gevolge van de rationalisering de religieuze betekenis van overtuigingen aantast. (Van der Ven, 1993: 157). Dit heeft invloed op de bronnen van religieuze overtuigingen.

Waar komen deze religieuze overtuigingen vandaan? Uit welke bronnen stammen ze? De eerste reactie daarop is: Vanuit de kerk zelf, toch? Niet bepaald. Dan wordt er voorbijgegaan aan het feit dat de kerk uit mensen bestaat die bepaalde religieuze opvattingen erop nahouden (Van der Ven, 1993: 157). Het zijn juist de mensen zelf die religieuze opvattingen aan elkaar doorvertellen, generatie op generatie. De vraag kan daarom anders worden gesteld: Hoe komen deze mensen aan religieuze overtuigingen, waaraan ontleen ze deze overtuigingen?

Van der Ven benoemt een aantal bronnen waaraan religieuze overtuigingen ontleend worden. Zo speelt de religieuze socialisatie een grote rol bij veel mensen (Van der Ven, 1993: 157). Religiositeit en de kerkelijkheid komt van vader en moeder. De religieuze houding, de religieuze praktijk en de kerkelijke participatie werken in op het kind en bepalen zo de religieuze overtuiging bij het kind. De inwerking gebeurt deels onbewust als bewust. Je krijgt het van huis uit mee. Maar het kan ook bewust onderdeel zijn van de opvoeding. In de moderniteit is het de vraag of het doorgeven van religiositeit nog een belangrijke bron is. In praktijk blijkt dat jongeren steeds minder naar de kerk gaan (ook ouderen overigens). Jaarlijks daalt het aantal leden van zowel de Protestantse gemeenten als de Rooms Katholieke Kerk. Dit impliceert overigens niet een daling in religiositeit. Geloof wordt op een andere manier beleefd.

Een tweede bron komt vanuit het beoefenen van de religieuze praktijk (Van der Ven, 1993: 158). De religieuze praktijk is van invloed op de religieuze overtuigingen. Het bevordert, versterkt en intensiveert de religieuze overtuigingen door o.a. openstaan voor en het opdoen van religieuze ervaringen, het verrichten van religieuze activiteiten (Bidden, lezen en mediteren, etc.) en door participatie in het kerkelijk leven. (Bijdrage aan de zondagsdienst, het vervullen van de functie van ambtsdrager, etc.). Ook hier zien we een verandering in de religieuze praktijk. Jongeren zijn minder geïnteresseerd in taken binnen de kerk. Ze dragen liever bij aan op zichzelf staande activiteiten dan deelname voor langere tijd. (Dit blijkt ook uit de uitkomst van het empirisch onderzoek, hoofdstuk 8). Hoe gaat de (plaatselijke) kerk om met overtuigingen, waarden en normen? Dit wordt verankerd in de visie en missie van de betreffende kerk.

4.3 VISIE EN MISSIE

Bij het begin van hoofdstuk 4 is gesteld dat de identiteit haar basis vindt '*in de religieuze overtuigingen*' die de kerk koestert. Daarin wordt antwoord gegeven op de vraag: Wat geloven we? Deze overtuigingen bepalen het gezicht van de kerk op de persoonlijke en maatschappelijke werkelijkheid en richt en stuurt de praktische omgang ermee.

Op dit fundament ontwikkelt de kerk een perspectief op wie ze zelf is. In de visie geeft de kerk aan wie zij is, hoe zij zichzelf verstaat en hoe zij met zichzelf omgaat. Ook hoe zij omgaat met al die verschillende groepen en

hun overtuigingen. Van der Ven koppelt visie aan missie. De missie gaat o.a. over de vraag: Wat beweegt de kerk? Onder welke voorwaarden? Beide beziet Van der Ven in samenhang en gebruikt daar het woord 'beweging' voor. Zo schetst Van der Ven een aantal vormen van bewegingen: de kerk als Jezusbeweging, de kerk als volk, de kerk als volk Gods, de kerk als volk Gods in het Nieuwe Testament (Van der Ven, 1993: 161-171). Maar Van der Ven kiest voor de term 'Volk' om antwoord te kunnen geven op de vragen. De term 'Volk' houdt in dat het over mensen gaat met al haar verschillende meningen en overtuigingen maar dat ze toch met elkaar een sociaal verband vormen dat door identiteit bij elkaar wordt gehouden. Volk en 'identiteit' impliceren elkaar zegt Thurlings (Van der Ven, 1993: 161). Het volk brengt een identiteit met zich mee. De kerk kan als volk worden gezien, *het volk Gods*. Van der Ven geeft aan dat dit één van de belangrijkste codes is van de religieuze eigenheid van de kerk (Van der Ven, 1993: 161).

Het is voor de kerk van levensbelang om voldoende gehoor te geven aan de leden van de kerk om te komen dat mensen zeggen: dat is onze kerk! (Identiteit van de kerk). De kerk dient te waken over het benadrukken van het 'Wij-gevoel'. Ook dient aandacht te worden besteed aan de scheiding tussen wij en jullie dat formeel niet mag bestaan maar toch bestaat in de werkelijkheid. Clerici en leken in de Katholieke kerk, kerkenraad en gemeente in de protestantse kerk, rijk en arm onder de gemeenteleden, onderscheid wordt helaas gemaakt. Dit beïnvloedt de werkingssfeer van het 'samen-kerk' zijn. Hier sluit het beeld van 'gastvrije herberg' van Jan Hendriks bij aan. Jan Hendriks (1933-2016) socioloog en praktisch theoloog sprak over de kerk als *gastvrije herberg*. Ook hij heeft het over Gods volk. Zien wij onszelf als pelgrims, Gods volk onderweg? Zijn wij niet ook vreemdeling, zoals Jezus dat in zijn tijd was? Het besef vreemdeling te zijn geldt ook vandaag: wij behoren tot het volk van Nederland, maar ook tot het volk van God. Wij zijn niet alleen vreemdeling in ons eigen land maar ook gast. Hoe zien wij de anderen? Zijn wij open naar buitenstaanders? Zijn wij open naar elkaar? Zijn wij open naar God? Waaruit blijkt dat allemaal? (Hendriks, 2010). Volgens Hendriks heeft een visie drie functies: een visie geeft richting; ze geeft aan waar het deze gemeente om gaat; een visie daagt uit, want ze vraagt om verwezenlijking; een visie brengt eenheid en samenhang (de visie fungeert als een sluitsteen in een gewelf). Van der Ven stelt dat de visie van de kerk niet los te zien is van haar missie (Van der Ven, 1993: 176). Missie wordt in dit verband uitgelegd in termen van hoe de kerk zichzelf ziet, wat haar beweegt en wat ze nastreeft. Volgens Van der Ven is het belangrijk om bij het vaststellen van de kern en voorwaarden van de missie de term 'beweging' in de beschouwing mee te nemen. Dit kan volgens Van der Ven de kern van de missie verhelderen: de kerk in beweging in het perspectief van het rijk Gods. De term beweging kan ook inzicht verschaffen in de voorwaarden waaronder de missie tot stand kan worden gebracht (Van der Ven, 1993: 176). Van der Ven kiest 'Kerk als Jezusbeweging' om de betekenis voor de kerk van vandaag te achterhalen door deze als een religieuze code voor de kerk op te vatten (Van der Ven, 1993: 182-191). Kort gezegd houdt de religieuze code in: de Jezusbeweging staat gericht op de messiaanse tijd in het perspectief van de heilvolle heerschappij van God (cognitieve functie van de religieuze code); in de metaforen (bevrijding, verzoening, de verrijzenis van het lichaam etc.). In deze metaforen die de bestemming van de Jezusbeweging aangeven, ligt het verlangen en de hunkering van de mens opgeslagen naar heelwording in en vanuit God (emotieve functie). De Jezusbeweging houdt een opdracht in en dat doet de kerk zich van zichzelf afkeren en haar focus buiten zichzelf plaatsen.

(connotatieve functie) (Van der Ven, 1993: 192-193). Dat laatste is belangrijk waarbij de kerk als het ware over zichzelf en haar structuur en organisatie heen stapt, ieder keer wanneer het lijden en de nood van de mens erom vraagt.

De kerk in beweging kent ook grenzen, naast de mogelijkheden en uitdagingen die ze heeft. Een eerste grens ligt in de relatie tussen kerk en hedendaagse samenleving. Dat houdt in dat de maatschappelijke kracht van de kerk tot het realiseren van gerechtigheid en solidariteit beperkt is (Van der Ven, 1993: 193). Een tweede grens ligt in de kerk zelf. Bestaat er voldoende support voor de verandering van de maatschappij in de richting van gerechtigheid en solidariteit in het perspectief van het rijk van God? Uit onderzoek blijkt dat niet het geval. Het inspireert mensen niet tot het streven naar sociale gerechtigheid (Van der Ven, 1993: 195). De marges voor de kerk als Jezusbeweging zijn smal; in de kerk zélf zijn smal!, aldus Van der Ven (Van der Ven, 1993: 195). Het is dus zaak om binnen de marges te opereren. Dit kan door te onderzoeken waar de behoeften van mensen, b.v. binnen de wijk waar de plaatselijke kerk staat, naar uitgaat en nog niet worden ingevuld (deprivatie). Dit vraagt organisatietalent van de kerk, professionaliteit, wat niet altijd aanwezig is in de kerk zelf. Maar de kerk kan zichzelf zien als een mobilisatie organisatie die als een vliegwiel voor de beweging functioneert (Van der Ven, 1993: 196). Dit geldt ook binnen de eigen kerkgemeente waarbij het van belang is dat de ideeën die in de gemeente leven in meer concrete projecten en actie-doelen worden vertaald, die haalbaar zijn en een goede kans hebben op voldoening-gevend succes bevatten (Van der Ven, 1993: 196).

5.0 NARRATIEVE IDENTITEIT

Hoe wordt de identiteit door de mensen in de gemeente beleefd? Door te luisteren naar het gedeeld verhaal van de mensen worden veranderingen in de identiteit door de tijd zichtbaar. Een visie of missie statement waarin de formele identiteit wordt weergegeven voldoet niet om veranderingen door de tijd van het narratief tot uitdrukking te brengen. Wat is eigenlijk de narratieve identiteit van een kerkelijke gemeente? Wij maken hierbij gebruik van Dupont, Praas, Hermans en Scherer-Rath die het concept narratieve identiteit van Ricoeur hebben toegepast op organisaties. In paragraaf 5.1 kijken we naar de opbouw van het narratief (idem-identiteit) door mimesis 1, mimesis 2 en mimesis 3. In paragraaf 5.2 kijken we naar narratieve identiteit vanuit de dialectiek van idem en ipse.

5.1 OPBOUW VAN HET NARRATIEF (IDEM-IDENTITEIT) DOOR MIMESIS 1, 2 EN 3

Identiteit als betekenisgeving wordt zichtbaar in de verhalen van mensen. Het is het verhaal hoe mensen aan het leven betekenis geven. Om een verhaal te vertellen dat onze ervaringen uitlegt hebben we volgens Ricoeur voorkennis van de wereld nodig (Dupont, 2010: 97). Door te leven, door 'in de wereld te zijn', door deel te nemen aan de praxis die het leven is, merken we dat deze praxis, dat een leven als mens, door een narratieve ordening wordt gekenmerkt en mogelijk wordt. Door kennis te nemen van deze narratieve ordening, de basiskenmerken en eigenaardigheden te begrijpen van de wereld. Dupont zegt dat door te leren van de verhalen, de dingen met elkaar in verband staan, waardoor ze betekenis krijgen (Dupont, 2010: 97). Ricoeur noemt dit 'nabootsing' *mimesis* van de praxis. Ricoeur onderscheidt drie nabootsingoperaties. Het begrip mimesis 1 wordt ook wel gekenmerkt door 'prefiguratie', het menselijk handelen, met activiteit en passiviteit dat wel of niet herkend kan worden. Mimesis 1 speelt zich af in de praktijk, op het niveau van het daadwerkelijke leven waar mensen handelen, 'verhaaltjes vertellen' en elkaar ontmoeten (Dupont, 2010: 98). De narratieve uitleg van ervaringen komt pas later door het vertellen van het verhaal (mimesis 2). Mimesis 2 wordt gekenmerkt door 'configuratie', het organiseren van gebeurtenissen zodat er een geheel ontstaat vanuit de heterogene alledaagse tijdservaring. Mimesis 2 speelt zich juist *niet* af in de echte wereld. Mimesis 2 gaat over het reconstrueren van onze ervaringen. Onze ervaringen worden geconfigureerd of 'geplot' tot een verhaal dat ons 'karakter' uitlegt. Plot is synthese, het samenbrengen van op zichzelf staande ervaringen die niets met elkaar van doen hebben (Dupont, 2010: 100). Het verhaal kan vervolgens worden gelezen waarbij het gaat om daarmee de identiteit te verbeteren. Door lezen bouwen we aan een persoonlijk betekenskader van waaruit we voelen en denken (karakter). Mimesis 3 wordt gekenmerkt door 'refiguratie' van ons karakter. Door het lezen van nieuwe teksten wordt het betekenskader van de lezer verder uitgebreid (Dupont, 2010: 140). Feitelijk bevindt de mens zich continue in deze spiraal, mimesis 1 verandert en daardoor verandert het verhaal en daardoor wordt het betekenskader van de lezer uitgebreid.

Het vertellen van een verhaal is het construeren van een plot en dat is de *eerste opgave* die identiteit stelt (Dupont, 2010: 99). Naarmate we meer vertellen over wat we hebben ervaren, ontstaat een beter beeld van het karakter van de persoon of organisatie, b.v. van de plaatselijke kerk. Zo karakteriseert de plaatselijke kerk De Veste, als hoofdpersoon, zich met het verhaal. Het karakter van het verhaal wordt daarmee het karakter

van de hoofdpersoon. Dupont geeft aan dat identiteit tot stand komt door een uitleg te geven van de betekenis die wij in ons leven hebben verstaan. Identiteit is de uitleg die we geven aan onze ervaringen (Dupont, 2010: 93). Echter, ervaringen kunnen divers zijn in de tijd als in de persoon door het hebben van véle gedachten en gevoelens. Hoe te komen tot een synthese? Door de diversiteit in de ervaringen te bundelen in een verhaal. Het verhaal (narratief) maakt de synthese mogelijk van de diversiteit van onze ervaringen, en dat noemt Ricoeur concordante discordantie; de synthese van wat niet bij elkaar hoort (Dupont, 2010: 94).

Mimesis 1 en 2 veranderen door de tijd heen. Het karakter verandert en daardoor het verhaal, dus de narratieve identiteit die men probeert vast te stellen is een momentopname van de persoon of organisatie. Dit maakt dat de identiteit van een plaatselijke kerk door de tijd heen steeds opnieuw moet worden vastgesteld. Echter er blijven altijd belangrijke aspecten in het verhaal van je leven omdat we over bepaalde ervaringen blijven vertellen. Er is sprake van een constante factor, zoals b.v. trouw, geloof, hoop en liefde dat eigen blijft aan het karakter.

De *tweede opgave* die identiteit stelt is het verbeteren van het karakter, onze narratieve identiteit (mimesis 3), aldus Dupont (Dupont, 2010: 140). Hiermee wordt bedoeld dat het karakter kan worden verbeterd door onze verlangens in te vullen. Dupont haalt Ricoeur aan op welke wijze we dat kunnen doen. Door teksten te 'lezen'. Door te lezen bouwen we aan een persoonlijk betekenskader van waaruit we voelen en denken. Ricoeur noemt dit 'de wereld van de lezer'. Mimesis 3 is op te vatten als een dialectiek tussen 'de wereld van de lezer' (dat wat ik al gelezen heb) en 'de wereld van de tekst' (de nieuwe tekst die ik lees). Het gaat dus om de respons van de lezer op een tekst en de consequentie die dat heeft voor het leven en handelen van de lezer. Dit vult de voorkennis (mimesis 1) aan en het verhaal dat wordt verteld wordt groter (mimesis 2). Ricoeur stelt daarbij wel als eis dat de teksten die worden gelezen begrepen en mooi worden gevonden waardoor je het opneemt en waardeert! Dan pas verandert de tekst je betekenskader (Dupont, 2010: 141).

Mimesis 1, 2 en 3 zijn onlosmakelijk gerelateerd aan elkaar. De plaatselijke gemeente De Veste zal zich open moeten blijven stellen voor nieuwe verhalen die het karakter (en de belofte, zie paragraaf 5.2) verder kunnen verbeteren.

5.2 IDENTITEIT VANUIT DE DIALECTIEK TUSSEN IDEM EN IPSE

De narratieve uitleg van onze ervaringen en verhaal dat ons karakter uitlegt (dat het narratief dat de idem-pool van een narratieve identiteit inhoud geeft) vormt niet onze 'complete narratieve identiteit, aldus Dupont (Dupont, 2010: 111) Onze narratieve identiteit is dan ook niet hetzelfde als het narratief (verhaal) dat we over ons leven vertellen. Naast de idem-pool van het karakter is er ook nog de ipse-pool waar de verteller 'zich op houdt' (Dupont, 2010: 111). Deze twee polen zijn aspecten van de narratieve identiteit. Idem kan worden gezien als *gelijkheid* (sameness, idem, gleich), een dialectiek van zelfheid. Ipse als *eigenheid* (selfhood, ipse, Selbst), een dialectiek van hetzelfde-zijn. Eigenheid (ipse) is NIET hetzelfde als gelijkheid (idem). Ricoeur's doel is te kijken welk element van deze identiteit ons een gevoel geeft van permanentie, van duurzaamheid. Ricoeur is het eens met Heidegger dat de kwestie van de eigenheid (ipse) behoort tot de sfeer van problemen die verband houden met het vermogen om zichzelf te bevragen over de eigen manier van zijn. Anders gezegd: de

mens heeft het vermogen zich te verhouden tot zijn qua zijn (Wood, 1991: 191). Ricoeur onderkent dit en geeft aan dat er twee modellen van consistentie zijn: Karakter en Belofte.

Praas geeft aan dat Ricoeur vier vormen van (Idem) relaties onderkent: numerieke identiteit (hetzelfde: $A = A$); kwalitatieve identiteit (dezelfde: grootst mogelijke gelijkheid); ononderbroken continuïteit (een ontwikkeling van begin tot eind: zoals de groei van een boom) en stabiliteit van de structuur in de tijd (onveranderlijke structuur). Een voorbeeld dat Praas geeft: een werktuig heeft een onveranderde structuur waarvan de bestanddelen, ook al verwissel je deze regelmatig, geen invloed op de structuur hebben (Praas, 2018: 44-45). Op de vraag: WAT ben ik? worden de identificerende kenmerken en karakter kenmerken (idem) aan een persoon toegewezen. Volgens Praas betekent Ipse (Selbstheit) daarentegen identiek zijn aan jezelf, trouw zijn aan jezelf. Het paradigma voor eigenheid (ipse) is de *'belofte'*, want je belofte nakomen betekent jezelf houden aan de identiteit van wat is afgesproken en dat dat de actie van morgen zal zijn. De belofte en dus ook de eigenheid is de vorm van identiteit die op de toekomst is gericht en de dimensie van het handelen impliceert. Eigenheid (ipse) wordt grotendeels gekenmerkt door ethische verantwoordelijkheid en laat zien waarvoor de persoon staat (Praas, 2018: 45). Eigenheid (ipse) beantwoordt de vraag: WIE ben ik?

'Identiteit als zichzelf zijn, ipse, behoort niet tot de categorie van gebeurtenissen en feiten. Ipse-identiteit is het existentieel besef van identiteit waarin iemand capabel is om zichzelf te bevragen.¹ De ipse-benadering maakt het daarom mogelijk om verandering binnen narratieve identiteit een plaats te geven. Op basis van idem-identiteit lukt dit niet: het veronderstelt een permanentie in tijd die geen verandering toelaat. Door identiteit te karakteriseren als een discordante concordantie wordt er eenheid aangebracht. Identiteit wordt gevangen in een plot waardoor vermeende tegenstrijdigheden of verschillen in samenhang gebracht worden. Het verhaal zorgt ervoor dat veranderingen door de tijd opgenomen worden in het verhaal. Identiteit narratief beschouwen veronderstelt dus behalve permanentie ook ruimte voor verandering' (Hilderink, 2014: 14).

Bovenstaande kenmerken van Idem en Ipse kunnen worden toegepast op instituties, op de plaatselijke kerk. De plaatselijke kerk kan als systeem worden gezien waarbij de kerk kan laten zien waarvoor zij staat! Hoofdstuk 6 zal dit verder verduidelijken waardoor het mogelijk wordt dat de persoonlijke identiteitstheorie van Ricoeur toegepast kan worden op organisaties en dus ook op kerken. Zoals gezegd bestaat de consistentie in de tijd uit twee contrasten: Karakter en Belofte (gehouden woord). Volgens Dupont geeft de idem-pool het karakter aan en de ipse-pool de ziel van de mens (Dupont, 2010: 114). Hij bedoelt daarmee dat de ziel feitelijk geen deel uitmaakt van deze wereld maar het de mens mogelijk maakt een perspectief in te nemen op de wereld. Dupont zegt dat de narratieve identiteit kan worden opgevat als een spanning tussen ziel (ipse-pool) en karakter (idem-pool) waarbij de ipse-pool het andere in ons is in de zin dat het ons vrijmaakt van wie we zijn, vrijmaakt van ons karakter waardoor wij ons karakter ook kunnen veranderen (Dupont, 2010: 116-117). Het is denkbaar dat Idem en Ipse congruent kunnen zijn aan elkaar hetgeen inhoudt dat het uiterlijk (waarneembaar) gedrag

¹ Lisa Hilderink verwijst hierbij naar David Wood die in zijn essay 'On Paul Ricoeur, Narrative and Interpretation, het concept van de narratieve identiteit van Paul Ricoeur onderzoekt (Wood, 1991: 191).

overeenstemt met de innerlijke motieven, houdingen en gedachten. Karakter (character) onderscheidt zich door het vermogen om in hetzelfde karakter te blijven staan, te overleven, in stand te houden (Praas et al, 2020: 13). Praas geeft aan dat er een gevaar is dat de Idem en Ipse identiteit van elkaar kunnen losraken. De ipse identiteit kan zich losmaken van idem en onafhankelijk worden. Deze onafhankelijkheid toont zich b.v. dat trouw zijn aan het eenmaal gegeven woord gekenmerkt wordt door het vermogen om de belofte na te komen (Praas, 2018: 45-46). Praas, Hermans en Scherer-Rath zeggen dit ook en noemt dit 'self-constancy' (belofte). Dit betekent dat narrativiteit altijd ligt tussen de polen 'character' en 'self-constancy' en vervult daarmee een bemiddelingsfunctie (mediation function) (Praas et al., 2020: 13).

6.0 IDENTITEIT VAN DE KERK ALS VERHAAL

In dit hoofdstuk zullen we zien hoe de identiteit van de kerk als een narratieve identiteit van de kerk kan worden gezien vanuit permanentie in de tijd en hoe deze in praktijk waarneembaar kan worden gemaakt. Hoe kunnen we recht doen aan permanentie in de tijd en tegelijkertijd recht doen aan verandering van identiteit? We zullen ontdekken dat de relatie tussen beide polen van narratieve identiteit ook geldt voor een organisatie, in dit geval de kerk. Dit wordt in paragraaf 6.1 verhelderd. Vervolgens zullen we in paragraaf 6.2 verhelderen waarom een visie en missie statement niet geschikt is voor het vaststellen van de narratieve identiteit van een organisatie. Paragraaf 6.3 gaat in op vier kwaliteitskenmerken die in de praktijk de narratieve identiteit van de kerk operationeel, onderzoekbaar en waarneembaar kan maken. Met de kennis van de theorie wordt in paragraaf 6.4 de onderzoeksvraag geformuleerd.

6.1 PERMANENTIE IN DE TIJD

Praas vraagt zich af hoe de dialectiek van Ipse en Idem, tussen de polen van karakter en belofte (het volharde woord), wordt weergegeven (Praas, 2018: 46). Volgens Praas grijpt Ricoeur daarvoor terug op de oude 'fabelcompositie' (verhalen). Centraal in de fabelcompositie (het verhaal) staat de *dialectiek van discordantie en concordantie* (Praas, 2018: 46). Praas: 'met concordantie bedoel ik het ordeningsprincipe dat regeert wat Aristoteles 'de samenstelling van handelingen' noemt. Met discordantie bedoel ik die lot wendingen die de fabel tot een gereguleerde transformatie maken van 'een beginsituatie naar een eindstation' (Praas, 2018: 46)'. De concordante elementen van een verhaal staan voor orde, volgorde en gereguleerd proces. Discordantie bedreigt deze elementen en tonen de contingentie van de gebeurtenissen. Door het samenvoegen van een enkel verhaal met de verschillende gebeurtenissen komt Ricoeur, in taalkundige vorm, tot 'discordante concordantie', een 'synthese van de heterogenen' (Praas, 2018: 47). Lisa Hilderink zegt in paragraaf 5.2 dat de existentie van iemand veranderlijk is, waardoor er niet voldaan kan worden aan het criterium permanentie in tijd. Nel van den Haak geeft dat ook aan in haar essay over narrativiteit bij Paul Ricoeur en Hanna Arendt: 'De centrale these van Ricoeur is de wederkerigheid tussen tijd en narrativiteit: narrativiteit articuleert onze ervaring van tijd, en tijd wordt tot taal gebracht door narrativiteit. Het verhaal neemt de plaats in van de speculatie, die in de aporieën (omtrent concordantie en discordantie) vastloopt (Haak, 2001: 81).

In hoofdstuk 5 is identiteit aan de orde gekomen door identiteit te benaderen vanuit de narratieve verhalen. Dupont geeft in zijn dissertatie aan dat de identiteit van een organisatie zich toont in de ervaringen van personen met de organisatie, in dit geval met een plaatselijke kerk (Dupont, 2010: 193). De identiteit kan volgens Dupont bekeken worden vanuit het betekenisperspectief van Ricoeur, al geeft Dupont aan dat de identiteitstheorie van Ricoeur weinig zegt over de verschillen tussen persoonlijke- en collectieve identiteit en al helemaal weinig over de identiteit van organisaties (Dupont, 2010: 193). Het verzamelen van verhalen van personen die betrokken zijn bij de kerk kunnen worden samengebracht en opgenomen worden in een plot. Er wordt hierbij uitgegaan dat elk verhaal wordt beschouwd, als een ervaring met de plaatselijke kerk. Dupont geeft aan: 'mensen doen bij of met een organisatie ervaringen op die iets zeggen over (de identiteit van) de organisatie (Dupont, 2010: 193), in dit geval de plaatselijke kerk De Veste. Vanuit het betekenisperspectief van

narratieve identiteit kenmerkt een organisatie, een kerk, zich door wat personen binnen de organisatie doen en met de organisatie ervaren (Dupont, 2010: 198). Vanuit dat perspectief kan een organisatie, (een plaatselijke kerk) worden gezien als een persoon. Praas benadert het vraagstuk vanuit de dialectiek Idem en Ipse die zich in de regel tussen de beide polen karakter en belofte bevindt (Praas, 2018: 60). Praas zegt: 'So wie die Person ihre Selbigkeit in der Antwort auf die Frage 'Was bin ich?' und ihre Selbstheit in der Antwort auf die Frage 'Wer bin ich?' darlegt, kann dies auch von der Kirche am Ort ausgesagt werden' (Praas, 2018: 60). Praas, Hermans en Scherer-Rath geven aan dat de identiteit van een kerk narratief begrepen kan worden vanuit de joods-christelijke traditie (Praas et al., 2020: 15). Het joodse volk krijgt haar identiteit vanuit de opgetekende verhalen in o.a. het Oude Testament, over de relatie van God en het Joodse volk. De Christenen vertellen o.a. in het Nieuwe Testament over de relatie van Jezus met de christenen. Ze zeggen het zo: 'Ecclesial identity sounds similar to what Ricoeur ascribes to the selfhood (ipse) of a person: faithfulness to oneself, to the word, once given, and, as an agent, to keeping the individual identity upright in the faithfulness. Selfhood then can be understood as the faithfulness of a (local) church to its origin, whereas sameness (idem) entails the identity of self-actualization'. So: 'sameness provides information about what the local church is, whereas selfhood gives information about who the local church is'. (Praas et al., 2020: 18-19).

Interessant is dat prof. dr. Thijs Homan, bij het aanvaarden van het ambt van bijzonder hoogleraar Change and Implementation bij de Open Universiteit Nederland in 2006 in zijn oratie aangeeft dat voor veranderingsprocessen in organisaties 'narrative research' een veelbelovende onderzoeksmethode is.² Het betreft het onderzoek naar de verhalen die mensen op formele en informele momenten vertellen (Homan, 2006: 127). Hierbij geeft hij aan, net als Praas en Dupont; 'Uitgangspunt bij het bestuderen en analyseren van verhalen is dat die verhalen als het ware poëtische verpakkingen zijn van achterliggende betekenissen. In die zin heeft story-telling niet alleen een onderhoudende functie, maar ook een betekenis overdragende. Er dient bij het bestuderen van verhalen rekening mee te worden gehouden dat verhalen meestal geen feitelijke beschrijvingen zijn van historische gebeurtenissen. Een goed verhaal kenmerkt zich juist door een zekere aannemelijkheid, door een interessante plot, structuur en stijl, door de amusementswaarde van het verhaal en door de geloofwaardigheid ervan. Dit betekent dat er geen noodzakelijke lineaire correspondentie is tussen de verhalen die worden verteld enerzijds en de feitelijke werkelijkheid anderzijds. Wel is er in veel gevallen sprake van een bepaalde impliciete boodschap, een bepaalde betekenisgeving die men met het vertellen van het verhaal over wil brengen op anderen. Ervaringen met het doen van onderzoek naar en het analyseren van verhalen leiden tot veelbelovende resultaten als het gaat om het achterhalen van betekenisgevingen' (Homan, 2006: 127).

² In zijn oratie wil Homan ingaan op een nieuw perspectief op verandermanagement in organisaties. Het is het perspectief van binnenuit: wat gebeurt er nou echt als organisaties veranderen? In relatie tot het onderwerp van deze scriptie kan de kerk als een organisatie worden beschouwd waarbij 'narrative research' een goed onderzoeksinstrument is voor het verstaan van achterliggende betekenissen uit de verhalen van de kerkleden.

6.2 VISIE EN MISSIE IN RELATIE TOT NARRATIEVE IDENTITEIT VAN DE KERK

In hoofdstuk 4 is gesteld dat de identiteit haar basis vindt ‘in de religieuze overtuigingen’ die de kerk koestert. Daarin wordt antwoord gegeven op de vraag: Wat geloven we? Deze overtuigingen bepalen het gezicht van de kerk op de persoonlijke en maatschappelijke werkelijkheid en richt en stuurt de praktische omgang ermee.

Op dit fundament ontwikkelt de kerk een perspectief op wie ze zelf is. Volgens Dupont kan met een visie of missie (statement) de narratieve identiteit van de organisatie niet adequaat worden gerepresenteerd.

Identiteit ligt in de nuance van een verhaal en in een samenvatting verdwijnt deze nuance (Dupont, 2010: 125). Een visie en missie (statement) geven een oppervlakkig beeld van de identiteit van een organisatie, in dit geval de kerk. Dupont geeft aan dat het globale of oppervlakkige van samenvattingen van identiteit naar voren komt als duidelijk wordt dat deze allemaal op elkaar lijken en inwisselbaar zijn (Dupont, 2010: 126). Praas zegt het anders: ‘Een adequate narratieve identiteit is geen algemeen verhaal zoals het verhaal van een groot aantal organisaties zou kunnen zijn’ (Praas, 2018: 80). Praas volgt hierin Dupont en beaamt dat een missie statement van organisaties een voorbeeld is van een tekst die te algemeen wordt gehouden en niet in staat is de essentie van de organisatie weer te geven (Praas, 2018: 80). Praas vindt dat het verhaal van een organisatie, van een kerk, reëel en concreet moet zijn om adequaat te zijn (Praas, 2018: 80). De Veste geeft in haar profiel een samenvatting van de identiteit dat zich kenmerkt als zijnde een levendige gemeente met actieve en creatieve leden, waar ontmoeting centraal staat, met God en met elkaar. De Veste wil een open gemeente zijn, pluriform, samen ervaren en leren, inspelen op de actualiteit van de dag in en buiten de gemeente. Deze doelen kunnen niet als adequaat worden bestempeld vanuit narratieve identiteit. Hoe kiezen mensen eigenlijk hun kerk? Niet op basis van een visie en missie statement van een kerk maar veelal op basis van verhalen die in de wijk of in Gouda over een kerk wordt verteld. De verhalen geven een indruk van (het karakter van) een kerk. Hoe méér verteld wordt over de ervaringen met een kerk hoe beter het karakter van een kerk kan worden uitgelegd (Dupont, 2010: 126). Door elkaar te vertellen, door een narratieve aanpak, komt de ‘beleefde’ identiteit naar boven en daarmee kun je kritisch evaluatief kijken naar de formele identiteit dat samenvattend naar voren komt in een visie en missie statement. Hier ligt de schakel tussen formele identiteit (hoofdconcept 1) en narratieve identiteit (hoofdconcept 2) waarbij de formele identiteit aan verandering onderhevig is door invloed van de verhalen over de ervaringen met de kerk. Hoe méér verteld wordt over (in aantal toenemende) ervaringen met de kerk, hoe beter het karakter van de kerk kan worden uitgelegd. Zoals Ricoeur zegt: ‘een karakter uitleggen is méér vertellen’ (Dupont, 2010: 126). Jan Hendriks wijst ook op het feit dat verhalen vertellen moeten worden: ‘Met het vertellen van ervaringsverhalen komt een zeker kennis beschikbaar. De kennis kan voortkomen uit je verstand en uit ervaring. Met name heeft de Bijbel veel met ervaringsverhalen te maken. Ook Jezus was geen arts met verstand van ziekten maar was vertrouwd met ziekten. In waarderende gemeenteopbouw gaat het ook over het elkaar vertellen van ervaringsverhalen waarmee je vertrouwd bent. Geloofservaringen delen is essentieel, zegt Hendriks. Hendriks refereert naar Henk de Roest³ die stelt: ‘als

³ Henk de Roest is professor Praktische Theologie aan de PThU, Groningen

kerkmensen op geen enkele manier aan elkaar of aan anderen kunnen vertellen dat zij iets van God merken in hun leven blijft er niet veel over van het christelijk geloof'. De kerk leeft van verhalen. Deze moeten niet worden vastgelegd, maar verteld worden. 'Dan blijft de wijn krachtig en op smaak' (Hendriks, 2016: 34)⁴.

6.3 VIER KWALITEITSKENMERKEN VAN NARRATIEVE IDENTITEIT

De identiteitstheorie van Ricoeur kan worden toegepast op organisaties, op de plaatselijke kerk De Veste (Praas et al., 2020: 25). Op welke wijze kunnen we dit toepassen, de kwaliteit van narratieve identiteit van de kerk meten? Praas et al. geven aan om niet te kiezen voor een van de bestaande modellen voor het meten van kwaliteit zoals die zijn ontwikkeld voor het vaststellen van de identiteit van een organisatie maar te kiezen voor het ontwikkelen van een model vanuit het concept van identiteit zelf (Praas et al., 2020: 23). Dit geeft Praas in zijn dissertatie ook aan waarbij hij zegt dat kwaliteit een eenduidig meetbare grootheid is dat gebruikt kan worden voor het meten van een 'zaak', een 'proces of een systeem' (Praas, 2018: 68). Dit ligt anders op het gebied van het meten van de kwaliteit van een organisatie of van een plaatselijke kerk waarbij de kwaliteit géén eenduidig meetbare grootheid is. Op basis van Ricoeur's concept van narratieve identiteit zijn vier functies ofwel kwaliteitskenmerken, ontwikkeld die door Praas zijn gebruikt in zijn onderzoek. Praas: 'de narratieve identiteit van een organisatie (lees: plaatselijke kerk) wordt sterk beïnvloed door de ervaringen van de leden in en met de organisatie (plaatselijke kerk)'. Andersom heeft identiteit een impact op de praktijk. De kwaliteit van de identiteit van de organisatie (kerk) beïnvloedt de kwaliteit van de organisatie praktijk (kerk praktijk) (Praas, 2018: 69). Welke zijn deze vier kwaliteitskenmerken? Hieronder volgt een overzicht.

Kwaliteit 1 – Vervuld leven

Vanuit theologisch perspectief rijkt Miggelbrink een mogelijkheid aan waardoor kwaliteit kan worden geduid op basis van het concept 'het vervulde leven' vanuit de optiek van pleroma, volheid, zoals wordt bedoeld in de brief van Paulus aan de Kolossenzen over Jezus: In Hem heeft heel de volheid willen wonen (Col. 1:19; 2:9) (Praas et al., 2020: 25). Praas benadert dit concept van het vervulde leven ook theologisch door Miggelbrink's concept te gebruiken. Het komt neer op: "Vanuit een christelijk perspectief is de focus op het vervulde leven de focus op een relatie die wordt gekenmerkt door geven en nemen. Deze gebeurtenis, die gericht is op het vervullen van het leven, is geen gebeurtenis die plaatsvindt vanuit een puur menselijk perspectief, maar is altijd gerelateerd aan God als de oorsprong en het doel van deze vervulling" (Praas, 2018: 75). Praas: 'De narratieve identiteit van een instelling (b.v. plaatselijke kerk) heeft kwaliteit in die mate dat ze gericht is op een bevredigend (vervuld) leven, dat wil zeggen, het vertelt dat in de instelling en via de instelling het vervullen van het leven met en voor anderen kan worden ervaren' (Praas, 2018: 70). Hoe méér de mensen van een plaatselijke kerk erover vertelt, hoe beter mensen bij het realiseren van hun wens voor een vervullend leven met anderen en voor anderen, ondersteund worden. Een *kwaliteitskenmerk* van een plaatselijke kerk is als

⁴ Jan Hendriks wijst in zijn boek 'Goede Wijn, waarderende gemeenteopbouw, een begaanbare weg om op een positieve manier verder te bouwen aan kerk-zijn. Hendriks noemt het 'De weg van Vertrouwen'. Krijg oog voor het waardevolle en zoek in dialoog met elkaar naar dat waardevolle!

rechtvaardige institutie het vervullen van het leven met en voor anderen (Praas, 2018: 73). Om dit laatste als concept te kunnen gebruiken voor de dimensie 'Vervuld Leven' worden drie aspecten onderkend die als codes kunnen dienen bij het onderzoek naar de narratieve identiteit van de kerk t.w.: vertel over het vervulde leven voor jezelf; vertel over het vervulde leven voor gemeenteleden en vertel over het vervulde leven voor iedereen. In paragraaf 8.1 worden daarvan de onderzoeksresultaten gepresenteerd.

Kwaliteit 2 – RIJK

Een tweede kenmerk is dat dit theologisch kan worden begrepen in de zin dat in een lokale kerk, met een rijke verhalende identiteit, de leden getuigen van hun geloof en wat hen beweegt en vervoert. De narratieve identiteit van de plaatselijke kerk, die *rijk aan bronnen en wortels en traditie* is, bevordert de praktijk van de kerk met een positieve kwaliteit: Een lokale kerk met een rijke verhalende identiteit zal méér open staan voor de verschillende religieuze uitingen en de schatten van de christelijke traditie (Praas, 2018: 78). Het biedt ruimte aan voor diversiteit in de praktijk van de kerk en voor de diverse vormen waarin mensen hun geloof in deze praktijk uiten (Praas, 2018: 114). Een *kwaliteitskenmerk* van een plaatselijke kerk is *de rijkdom aan betekenisvolle bronnen, wortels en traditie* die de kwaliteit van de praktijk als identiteit kunnen versterken (Praas, 2018: 78). De volgende bronnen van wijsheid, praxis, waarden en overtuigingen worden onderscheiden: Geloofsinhoud, Geloofspraxis, morele waarden en pastorale overtuigingen. Hierbij wordt geloofspraxis onderverdeeld in geloofspraxis naar vormen en geloofspraxis naar motivatie. In paragraaf 8.2 worden daarvan de onderzoeksresultaten gepresenteerd.

Kwaliteit 3 – Gedeeld

Een narratieve identiteit is sterker naar mate ze zoveel mogelijk met elkaar wordt gedeeld. Dit betekent dat zoveel mogelijk kerkleden zich identificeren met de organisatie geschiedenis van hun kerk. Hoe méér gedeeld hoe kráchtiger de kwaliteit. De kerkleden identificeren zich door het verhaal te vertellen in de "WIJ" vorm. Dergelijke kwaliteit kan worden ervaren en versterkt worden door gedeelde ervaringen van de leden of door onderlinge uitwisseling. Vanuit theologisch perspectief kan het kwaliteitskenmerk worden gecombineerd met de ecclesiologische opvattingen van '*koinonia*' (Praas, 2018: 79). De geschiedenis van de lokale kerk, die gedeeld is, is daarom ook een uitdrukking van de relatie van de leden met elkaar en daarmee de '*koinonia*' van de lokale kerk (Praas, 2018: 79). Een narratieve identiteit die gedeeld wordt, bevordert de praktijk van de kerk met een positieve kwaliteit: een lokale kerk waarvan de identiteit door zoveel mogelijk leden wordt gedeeld, heeft het potentieel om verrijkende relaties tussen leden van de kerk te bevorderen. Een *kwaliteitskenmerk* van een plaatselijke kerk is: *het delen van de (narratieve) identiteit* die daardoor de kwaliteit van de praktijk als de identiteit bevordert. De volgende aspecten van de dimensie 'Delen' kunnen worden gebruikt: Houding en participatie. Het aspect houding wordt gesplitst in het sub aspect verbondenheid en betrokkenheid (Praas, 2018: 118). In paragraaf 8.3 worden daarvan de onderzoeksresultaten gepresenteerd.

Kwaliteit 4 – Adequaat

Ricoeur 's concept van getuigenis 'daarvoor staan wij!' voltrekt zich in de verbinding tussen narratieve identiteit en praktijk. Dupont: 'de getuigenis kan beschouwd worden als een handeling in overeenstemming

met de uitleg van praxis door het narratief en dus in overeenstemming met de visie op een goed leven die spreekt uit de idem-pool van een narratieve identiteit. De relatie tussen identiteit en praktijk moet volgens Dupont adequaat zijn. De getuigenis maakt identiteit tot ‘een overtuiging’ en zegt: hier ga ik achter staan! (Dupont, 2010: 73)’. Als de narratieve identiteit adequaat (toereikend) is, voorkomt het dat het een nogal fictief verhaal wordt. Volgens Dupont dient *narratieve identiteit daarom zo realistisch en concreet mogelijk te zijn* (Dupont, 2010: 125-126). Ricoeur ‘s concept van narratieve identiteit is goed toepasbaar op de plaatselijke kerk omdat de wijze van getuigen in het identiteitsconcept van de plaatselijke kerk een hoge prioriteit heeft (Praas, 2018: 80). Dit geeft het kwaliteitskenmerk ‘adequaat’ aan de identiteit van de lokale kerk. De verhalende identiteit van de lokale kerk is des te geschikter, hoe meer het de waarheidsgetrouwe aard van de specifieke lokale kerk weerspiegelt. Een *kwaliteitskenmerk* van de lokale kerk is: de relatie tussen identiteit en praktijk is *adequaat* als men kan zeggen: *daar staan we voor, hier sta ik achter!* De dimensie ‘adequaat’ bevat de volgende aspecten: Zelfgetuigenis, sociale omgeving, betrekkingen, aanbod, communicatie en taken van gemeenteleden (Praas, 2018: 121). Zelfgetuigenis betreft het sub aspect zelfgetuigenis van de plaatselijke kerk. Het aspect aanbod wordt gesplitst in het sub aspect aanbod-activiteiten en in het sub aspect aanbod-crisis ondersteuning. Het aspect taken van gemeenteleden bevat het sub aspect taken van gemeenteleden zonder functie in de kerk. In paragraaf 8.4 worden daarvan de onderzoeksresultaten gepresenteerd.

De vier kwaliteitskenmerken worden in het empirisch onderzoek toegepast op de plaatselijke kerk De Veste. De Veste wordt hierbij beschouwd als een persoon.

6.4 ONDERZOEKSVRAAG

Met de kennis over narratieve identiteit wordt de ONDERZOEKSVRAAG:

Wat is volgens oudere en jongere kerkleden kenmerkend voor de narratieve identiteit van de plaatselijke kerk De Veste?

Gekozen wordt voor twee doelgroepen: jongeren naast ouderen. De verwachting is dat de jongeren van De Veste een andere invulling aan hun geloofsbeleving willen geven dan de ouderen. We zien dit in de maatschappij terug bij geloofsgemeenschappen in o.a. Veenendaal (Mozaiek0318), Nijkerk (zusterkerk Mozaiek0318) en Drachten (Vrije Baptistengemeente Bethel). Ook de EO jongerendag trekt vele jongeren om met elkaar op een andere wijze het geloof te vieren en te beleven. In hoeverre speelt dit in De Veste? Willen de jongeren van De Veste werkelijk een andere invulling geven aan hun geloofsbeleving dan de ouderen? Dat wordt duidelijk in dit onderzoek. Op basis van de vier kwaliteitskenmerken van de narratieve identiteit (Vervuld leven, RIJK, Gedeeld en Adequaate) wordt onderzocht wat volgens de jongeren en de ouderen kenmerkend is voor de narratieve identiteit van De Veste.

Ik hoop dat dit onderzoek een bijdrage levert aan het vergroten van het inzicht in de narratieve identiteit van de Protestantse wijkgemeente De Veste. Dat bepaalt de ‘beleefde’ identiteit (narratieve identiteit) van onze gemeente De Veste.

7.0 ONDERZOEKSMETHODE

Het onderzoek naar de narrativiteit van de plaatselijke gemeente De Veste is een praktijkgericht onderzoek met enerzijds als doelstelling om de narratieve identiteit te verhelderen, anderzijds om een bijdrage te leveren aan een interventie om een praktijksituatie te veranderen (Verschuren & Doorewaard, 2016: 47).

Praktijkgericht onderzoek is gericht op het oplossen van een handelingsprobleem waar de kerkenraad van de plaatselijke kerk De Veste tegenaan loopt. De uitkomst van dit onderzoek kan direct worden gebruikt door niet alleen de kerkenraad van de eigen kerk maar kan ook worden gebruikt door andere kerken die een handelingsprobleem ervaren op het gebied van (narratieve) identiteitsontwikkeling.

Verschuren & Doorewaard onderkennen in de interventiecyclus vijf fasen van probleemoplossend handelen (Verschuren & Doorewaard, 2016: 49). Het begint met (1) de probleemanalyse (wat is het probleem, waarom en wiens probleem het is). Na her- en erkenning van het 'handelingsprobleem' volgt (2) de diagnostische fase waarin de achtergronden en het ontstaan van de gesignaleerde problematiek worden bestudeerd. In (3) de ontwerpfase wordt op basis van de probleemanalyse en de diagnose een interventieplan gemaakt om tot een oplossing te komen. In (4) dient de interventie of de verandering te zorgen dat het probleem wordt opgelost. De laatste fase (5) is de evaluatie, de controle om te controleren of de ingevoerde verandering ook daadwerkelijk het probleem heeft opgelost. Dit onderzoek betreft de fases 1 t/m 3. Het is aan de wijkkerkenraad van de plaatselijke gemeente De Veste en de wijkgemeente om fase 4 en 5 uit te voeren.

Het handelingsprobleem betreft feitelijk dat de narratieve identiteit van de plaatselijke gemeente de Veste *niet* bekend is. Daarnaast is nog geen onderzoek gedaan. Door inzicht te krijgen hoe 'beleefde' identiteit wordt ervaren, door onderzoek te doen naar de verhalen van mensen die ze met elkaar delen, wordt een beeld verkregen wat er leeft onder de gemeenteleden. Dit doen we door het uitvoeren van een kwalitatief onderzoek (zie paragraaf 7.1). We maken daarbij gebruik van een semigestructureerd interview (steekproefkader) waarbij we het concept identiteit naar dimensie en (sub)aspecten ontlenen aan Praas (paragraaf 7.2). De steekproef wordt gehouden onder jongere en oudere kerkleden van de plaatselijke gemeente De Veste op basis van selectiecriteria (paragraaf 7.3). De aanpak en uitvoering van de kwalitatieve analyse zal plaatsvinden op basis van een codeboek, grotendeels ontleent aan Praas met gebruikmaking van het softwareprogramma Atlas.ti (paragraaf 7.4).

7.1 OPZET VAN HET ONDERZOEK

De methode van onderzoek naar narratieve identiteit van de plaatselijke gemeente De Veste wordt kwalitatief ingestoken. In een kwalitatief onderzoek worden praktijken onderzocht en geïnterpreteerd, waardoor er een verbinding ontstaat tussen theorie en de praktijk. Gekozen wordt voor kwalitatief onderzoek omdat bij de beantwoording van de vraag meer de diepte kan worden ingegaan dan voor de breedte (kwantitatief onderzoek). Deze onderzoeksstrategie stelt de onderzoeker in staat om te komen tot diepgang, detaillering, en een sterke onderbouwing, met een minimum aan onzekerheid aangaande de validiteit en bruikbaarheid van de resultaten (Verschuren & Doorewaard, 2016: 156).

Het onderzoek zal gehouden worden met een semigestructureerd interview. Het semigestructureerd interview wordt ingestoken vanuit de theorie met gebruikmaking van selectief coderen op basis van concepten. Daarna worden de kernconcepten geselecteerd die cruciaal zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

7.2 OPZET VAN EEN SEMIGESTRUCTUREERD ONDERZOEK

De kern (sleutel) vragen richten zich op het zwaartepunt van een of meerdere kwaliteitskenmerken. Als instrument voor het meten van de kwaliteit van de narratieve identiteit moet het duidelijk zijn dat het meetbare resultaten oplevert. Dit betekent dat het structureren van het interview daarop gericht moet zijn. Door een gestructureerde aanpak blijft de focus op de kernvragen. Echter de interviewvragen blijven ruimte bieden voor het vertellen van de ervaringen. Hierdoor ontwikkelt zich het hele verhaal over het onderwerp.

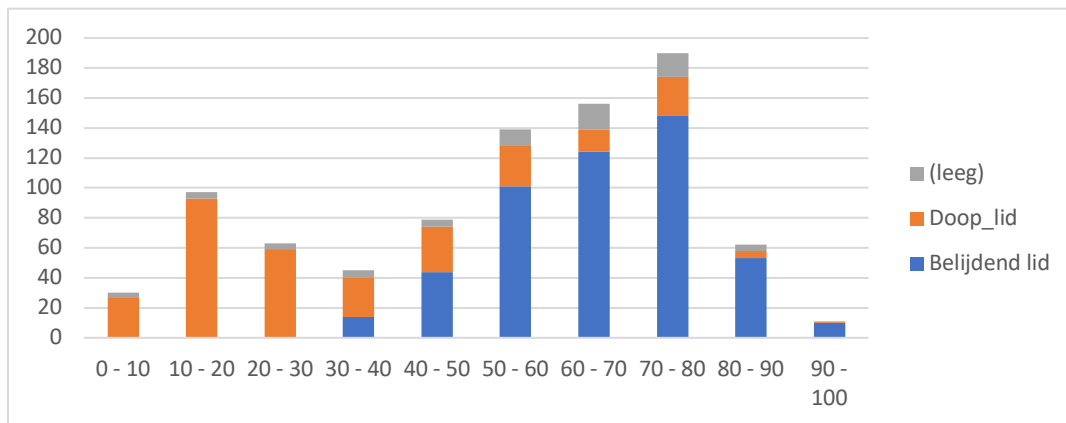
De thematische structuur is ontleend aan Praas die dit heeft gebruikt voor zijn onderzoek (Praas, 2018: 351) Het interview is op basis van vier kwaliteitskenmerken van narratieve identiteit als volgt opgebouwd: De interviewgids wordt weergegeven in bijlage 1.

Het concept identiteit naar dimensies en (sub)aspecten

DIMENSIE	(SUB) ASPECT
Het vervulde leven (Vervuld Leven)	(1) Eigen ervaring. (2) Ervaring met anderen in de gemeente. (3) Ervaring met naasten.
RIJKE betekenis geven aan het verhaal (RIJK)	(1) Geloofsinhoud. (2) Geloofspraxis (vormen en motivatie). (3) Morele waarden. (4) Pastorale overtuiging (inhoud en doelstellingen, structuur van De Veste en doelgroepen).
Samen delen (Gedeeld)	(1) Houding (verbondenheid, betrokkenheid). (2) Participatie
Het in praktijk brengen van wat we ervaren (Adequaat)	(1) Eigen getuigenis. (2) Sociale omgeving. (3) Relaties tussen leden die geen ambt uitoefenen. (4) Aanbod (activiteiten, crisis ondersteuning). (5) Communicatie. (6) Taken van gemeenteleden zonder formele functie.

7.3 STEEKPROEF

Het interview wordt gehouden onder 8 gemeenteleden van De Veste. Gekozen is voor 2 doelgroepen, 'jongeren' en 'ouderen'. Uit de opbouw van het ledenbestand naar leeftijd blijkt dat het merendeel van de gemeente gevormd wordt door gemeenteleden van 40 jaar en ouder (640 – 74%). Tot 40 jaar zijn dat +/-230 gemeenteleden (26%). De gemeenteopbouw per oktober 2020 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

Bij het selecteren van de interviewgroep worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. De doelgroep zal bestaan uit gemeenteleden die geen officieel ambt uitoefenen in De Veste. Hiermee wordt voorkomen dat de meningen van degene die een ambt uitoefenen te sterk kan verschillen met die van de gewone gemeenteleden.
2. Twee doelgroepen zullen worden geformeerd waarbij iedere groep bestaat uit 2 mannen en 2 vrouwen. Hiermee wordt gendergelijkheid bewerkstelligd.
3. Een doelgroep wordt geformeerd uit 4 personen in de leeftijd van 25 tot 40 jaar en een groep van 4 personen in de leeftijd van 40 tot 70 jaar. De doelgroep van 25 tot 40 jaar is over-gerepresenteerd en bestaat vnl. uit doopleden. We willen met deze doopleden graag de aansluiting behouden met de gemeente. De groep 40 tot 70 jaar wordt vnl. gevormd door belijdende leden en zij worden gekozen omdat we verwachten dat zij in de toekomst het meest bijdragen aan het welzijn en behoud van de gemeente De Veste. Met deze 2 groepen wordt 54% binnen de gemeente bereikt.
4. Er wordt gekozen voor zowel actieve leden (vrijwilligers, zonder ambt) als niet-actieve leden. Hiervan is een overzicht (digitaal ledenbestand) bekend.

Voor het selecteren van de respondenten wordt gebruik gemaakt van een digitaal ledenbestand van de wijkgemeente De Veste. De respondenten worden aselekt gekozen. Rekening wordt gehouden met respondenten die actief betrokken zijn als vrijwilliger en wie niet en of de persoon een man of vrouw is.

De selectie van respondenten uit de groep 24 tot 40 jaar wordt gekozen door elke 10de persoon uit de lijst te selecteren. Hierbij wordt gekeken of deze persoon actief of niet actief, vrouw of man is. Als het aantal personen al is bereikt wordt de gekozen kandidaat teruggelegd en de volgende (11^e) op de lijst gekozen, net zolang het aantal is bereikt. De selectie van respondenten uit de groep 40 tot 70 jaar wordt gekozen door elke 40ste persoon uit de lijst te selecteren. De procedure bij het kiezen van actieve als niet actieve personen, vrouw of man, is gelijk aan de andere groep; de 41ste persoon wordt dan gekozen tot het aantal kandidaten is bereikt. Het resultaat laat zich in het volgende kwadrant zien:

	25 tot 40 jaar (70)	40 tot 70 jaar (390)
Man – vrouw verdeling	2 M – 2 V	2 M – 2 V
Actieve – niet actieve leden	2 A – 2 NA	2A – 2 NA
Totaal	8	8

De respondenten hebben vrijwillig meegedaan aan het interview, Zij hebben een ‘Toestemmingsverklaringformulier’ ingevuld en ondertekend. Het toestemmingsverklaringformulier is beschikbaar in bijlage 2.

7.4 AANPAK EN UITVOERING VAN KWALITATIEVE ANALYSE

De interviews worden getranscribeerd en geïmporteerd in Atlas.ti (v8), een softwareprogramma dat de analyse van data op een systematische en gestructureerde wijze ondersteunt. Suzanne Friese heeft voor het analyseren van kwalitatieve data een methode ontwikkeld dat bij Atlas.ti kan worden gebruikt (Friese, 2014). Deze methode bevat drie componenten: ‘**N**oticing things’, ‘**C**ollecting things’ en ‘**T**hinking about things’, kort gezegd de NCT methode (Friese, 2014: 12-15). Noticing gaat om het vinden van interessante dingen in de data die wordt doorgelezen. Aan deze dingen wordt een theoretische code toegekend. Deze code speelt op dat moment nog geen rol. Collecting gaat om het bekijken of dingen waaraan een code wordt toegekend al eerder zijn opgemerkt. Daarmee verkrijgt je een verzameling van dingen binnen een code. Codes kunnen in dit stadium nog worden aangepast, afhankelijk van de onderzoeksvraag of doel. Thinking gaat om het vinden van patronen en relaties in de data. De NCT-methode levert een codelijst op. Het doel is om de gecodeerde data, vanuit het perspectief van de onderzoeksvragen te bekijken. Er wordt gebruik gemaakt van een bestaande codelijst (selectieve codering) die Praas heeft gebruikt bij zijn onderzoek binnen gefuseerde parochies in Duitsland (Praas, 2018: 366). Onder een code wordt verstaan: een term waaraan tijdens het codeerproces een bepaald deel van het te coderen materiaal wordt toegekend. Met een categorie-systeem wordt een bepaald onderzoeksobject geconceptualiseerd, in dit geval de kwaliteit van de narratieve identiteit. Hierin worden verschillende niveaus onderkent: Dimensies, Aspecten en Sub-aspecten. Een sub-aspect is een element van een

aspect. In dit codeerproces staat een aspect als een sub-aspect synoniem voor een code. Echter de bestaande codelijst is voor dit onderzoek licht aangepast omdat bij 'Noticing' is gebleken dat voor dit onderzoek niet alle bestaande coderingen die Praas heeft gebruikt van toepassing zijn of werden gemist. De structuur van de theoretische codes (codeboek) is opgebouwd vanuit het kwaliteitskenmerk, als dimensie, en de daaronder vallende aspecten en sub-aspecten. Aan een aspect en sub-aspect wordt een definitie gegeven.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het codeboek:

Dimensie	Aspect	Sub-aspect	Definitie
Kwaliteitskenmerk 1: <i>Het ervaren van geluk of vreugde in het leven</i> <i>(Vervuld leven)</i>	Vertelt over een vervuld leven voor zichzelf		Het aspect 'voor jezelf' omvat uitspraken die vertellen in hoeverre de respondenten zelf in de plaatselijke kerk een vervuld leven ervaren of hoe de plaatselijke kerk De Veste voor hen een vervuld leven mogelijk maakt of bevordert.
	Vertelt over een vervuld leven voor leden van de plaatselijke kerk		Het aspect 'Voor leden van de plaatselijke kerk' omvat uitspraken die vertellen in hoeverre andere gemeenteleden in de plaatselijke kerk een vervuld leven ervaren of hoe de plaatselijke kerk De Veste voor hen een vervuld leven mogelijk maakt of bevordert. Daartoe behoren ook uitspraken die vertellen over vriendschap en zorg voor elkaar.
	Vertelt over een vervuld leven voor iedereen		Het aspect 'Voor iedereen' omvat uitspraken die vertellen in hoeverre naasten om je heen, die niet tot de plaatselijke kerk De Veste behoren, een vervuld leven ervaren in de plaatselijke kerk en hoe de plaatselijke kerk vervuld leven mogelijk maakt of bevordert voor mensen die niet behoren tot de plaatselijke kerk. Hierbij kan gedacht worden aan mensen in nood, mensen van buiten de plaatselijke kerk, mensen die zoekende zijn.
Kwaliteitskenmerk 2: <i>Het geven van een RIJKE betekenis aan uw verhaal</i>	Geloofsinhoud		Het aspect 'geloofsinhoud' omvat binnen het kwaliteitskenmerk 'rijk' uitspraken waarin respondenten praten over hun huidige opvattingen.
	Geloofspraxis	Vormen	Het sub-aspect 'vormen' omvat binnen het aspect 'geloofspraxis' uitspraken waarin de respondenten hun geloofspraxis beschrijven.
		Motivatie	Het sub-aspect 'motivatie' omvat binnen het aspect 'geloofspraxis' uitspraken van de respondenten waarin ze redenen of motieven voor hun geloofspraktijk vertellen.

Dimensie	Aspect	Sub-aspect	Definitie
	Morele waarden		Het aspect 'morele waarden' omvat binnen het kwaliteitskenmerk 'rijk' uitspraken waarin de respondenten hun morele waarden uitdrukken. Daartoe behoren alle expliciete uitdrukkingen of impliciete uitdrukkingen zoals 'ik vind het van belang of ik maak mij zorgen over...' als inleiding worden gehanteerd.
	Pastorale Zorg	Inhoud en doelstellingen	Het sub-aspect 'inhoud en doelstellingen' omvat binnen het aspect 'pastorale overtuigingen' uitspraken waarin de respondenten hun mening tot een inhoudelijk oriëntatie of focus van de plaatselijke kerk uitdrukken. Hierin opgenomen zijn ook concrete doelstellingen voor pastoraal handelen zoals crisis pastoraat, pastorale zorg voor ouderen, zieken, etc.
		Structuur van de plaatselijke kerk	Het sub-aspect 'structurele concepten voor de plaatselijke kerk' houdt binnen het aspect 'pastorale zorg' uitspraken in waarin de respondenten hun mening geven over een gewenste pastorale opzet van de plaatselijke kerk.
		Doelgroepen	Het sub-aspect 'doelgroepen' omvat binnen het aspect 'pastorale overtuigingen' uitspraken waarin de respondenten hun mening over een oriëntatie of focus op bepaalde doelgroepen. (Bv. jongeren vind ik erg belangrijk).
Kwaliteitskenmerk: <i>Samen delen</i>	Houding	Verbondenheid	Het sub-aspect 'verbondenheid' omvat binnen het aspect 'houding' uitspraken die een zekere mate van identificatie van de respondent of andere leden van de plaatselijke kerk met de plaatselijke kerk. Deze mate van identificatie omvat ook de extreme vorm, de niet-verbondenheid in.
		Betrokkenheid	Het sub-aspect 'betrokkenheid' omvat binnen het aspect 'houding' uitspraken die vertellen dat leden van de plaatselijke kerk een zekere mate van betrokkenheid hebben van de huidige situatie van de plaatselijke kerk. Dit betreft ook alle uitspraken van niet-betrokkenheid.

Dimensie	Aspect	Sub-aspect	Definitie
	Participatie		Het aspect 'participatie' omvat binnen het kwaliteitskenmerk 'gedeeld' uitspraken die vertellen over het deelnemen van gemeenteleden aan kerk- zijn, waardoor hun mate van identificatie met de plaatselijke kerk duidelijk wordt. De mate van identificatie omvat, als extreme vorm, negatief gedrag ten opzichte van de plaatselijke kerk in.
Kwaliteitskenmerk: <i>Het in praktijk brengen van wat we ervaren (Adequaat zijn)</i>	Zelfgetuigenis	Zelfgetuigenis van de plaatselijke kerk De Veste	Het sub-aspect 'zelfgetuigenis van de plaatselijke kerk De Veste' omvat binnen het aspect 'zelfgetuigenis' uitspraken over de plaatselijke kerk die direct of indirect een zelfgetuigenis inhoudt. Deze zelfgetuigenis kan ofwel in algemene termen worden geformuleerd, ofwel verwijzen naar bepaalde activiteiten die door mensen of onderdelen van pastorale zorg worden aangeboden.
	Sociale omgeving		Het aspect 'sociale omgeving' omvat uitspraken die het gebied van de plaatselijke kerk en de gemeenteleden, die zich in het gebied bevinden, toe behoren.
	Betrekkingen	Relaties tussen leden die geen ambt uitoefenen in de plaatselijke gemeente	Het sub-aspect 'betrekkingen tussen gemeenteleden die geen ambt uitoefenen in de plaatselijke kerk' omvat binnen het aspect 'betrekkingen' uitspraken die vertellen over relaties tussen gemeenteleden die geen ambt uitoefenen.
	Aanbod	Activiteiten	Het sub-aspect 'activiteiten' omvat, binnen het aspect 'aanbod', uitspraken over activiteiten die door de plaatselijke kerk aangeboden worden. Hieronder vallen ook uitspraken over doelgroepen of aanmoediging van deelnemers.
		Crisis - ondersteuning	Het sub-aspect 'crisis-ondersteuning' omvat, binnen het aspect 'aanbod' uitspraken over crisis-ondersteuning die door de plaatselijke kerk worden aangeboden. Ook omvat het uitspraken over crisis-ondersteuning die niet is of wordt aangeboden door de plaatselijke kerk.

Dimensie	Aspect	Sub-aspect	Definitie
	Communicatie		Het aspect 'communicatie en media' omvat uitspraken over hoe de plaatselijke kerk lokaal communiceert met haar leden en daarbuiten. Hieronder valt soorten van communicatie zowel mondeling als schriftelijk. De categorie 'media' omvat binnen het aspect 'communicatie en media' alle uitspraken over hoe en met welke media de plaatselijke kerk tegenover haar gemeenteleden en daarbuiten communiceert. Ook hier betreft het mondelingen en schriftelijke communicatie als zowel livestream uitzendingen, website ed.
	Taken van gemeenteleden		Het aspect 'taken van gemeenteleden' omvat uitspraken die betrekking hebben op de individuele of collectieve activiteiten die daadwerkelijk door gemeenteleden van de plaatselijke kerk worden uitgevoerd en primair een bepalend of beschrijvend karakter hebben.
	Taken van gemeenteleden zonder functie in de kerk		Het aspect 'taken van personen zonder functie in de plaatselijke kerk' omvat binnen het aspect 'taken van gemeenteleden' uitspraken die betrekking hebben op individuele en collectieve vrijwilligersactiviteiten van gemeenteleden van de plaatselijke kerk zonder een formele functie of ambt en die primair een bepalend of beschrijvend karakter hebben.

8.0 ONDERZOEKSRÉSULTATEN

In antwoord op de centrale vraag: ‘Wat is volgens oudere en jongere kerkleden kenmerkend voor de narratieve identiteit van de plaatselijke kerk De Veste?’ zoals gesteld in paragraaf 6.4, wordt in deze paragraaf de mate van herkenning van de vier kwaliteitskenmerken van narratieve identiteit getoond. Dit vindt plaats aan de hand van de theoretische codes per kwaliteitskenmerk. In tabel 1 wordt de mate van herkenning van alle theoretische codes weergegeven⁵. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in de mate van herkenning door ‘jongeren’ naast de ‘ouderen’.

Tabel 1: Codes met hun groundedness.⁶

Kwaliteitskenmerk	Code	Totaal groundedness	‘Ouderen’	‘Jongeren’
Vervuld leven	Voor zichzelf	71	40	31
	Voor leden	13	9	4
	Voor naasten	23	15	8
RIJK	Geloofsinhoud	24	16	8
	Geloofspraxis - Vormen	41	21	20
	Geloofspraxis - Motivatie	39	22	17
	Morele waarden	13	7	6
	Pastorale zorg - Inhoud en doelstellingen	14	7	7
	Pastorale zorg - Structuur	25	13	12
	Pastorale zorg - Doelgroepen	11	5	6
Gedeeld	Houding - Verbondenheid	19	8	11
	Houding - Betrokkenheid	19	8	11
	Participatie	21	13	8
Adequaar	Zelfgetuigenis	24	22	2
	Zelfgetuigenis de Veste	32	28	4
	Sociale omgeving	15	8	7
	Betrekkingen	2	1	1
	Relaties tussen leden	4	2	2
	Aanbod activiteiten	42	21	21

⁵ Met ‘herkenning’ en ‘herkennen’ van theoretische conceptcodes wordt in het vervolg bedoeld dat de aspecten en sub-aspecten van concepten in de data teruggevonden worden.

⁶ ‘Groundedness’ is de term die in Atlas.ti v8 gebruikt wordt om aan te geven hoeveel tekstfragmenten aan een bepaalde code zijn gekoppeld.

	Aanbod crisis ondersteuning	6	6	0
	Communicatie	21	12	9
	Taken van leden	9	4	5
	Taken van leden zonder functie	16	3	13
Aantal quotaties		504	291	213

Tabel 1 laat het volgende zien. Er is een groot verschil in de mate van groundedness van een aantal theoretische codes. Bij kwaliteitskenmerk *'Vervuld leven'* is de mate van groundedness van de drie aspecten bij 'ouderen' veel groter dan bij de 'jongeren' (64 vs. 42). Bij kwaliteitskenmerk *'RIJK'* zien we dat in mindere mate (106 vs. 86). Bij een aantal conceptcodes is de mate van groundedness min of meer gelijk. Bij kwaliteitskenmerk *'Gedeeld'* is de mate van groundedness iets groter bij de 'ouderen' dan bij de 'jongeren' (39 vs. 30). Opvallend is dat de 'jongeren' hun houding niet of nauwelijks delen met andere leden van de gemeente terwijl hun betrokkenheid en verbondenheid iets groter is dan bij de 'ouderen'. Bij kwaliteitskenmerk *'Adequaat'* valt op dat bij de code 'Zelfgetuigenis' de 'ouderen' een veel hogere mate van groundedness tonen (50 vs. 6) dan de 'jongeren' en dat de 'jongeren' een grotere mate van groundedness tonen bij de code 'Taken van leden zonder functie' (13 vs. 3).

Per kwaliteitskenmerk, aan de hand van de codes die als leidraad worden genomen, zal de mate van groundedness en de aard daarvan door 'ouderen' en 'jongeren' worden besproken. De nummers die tussen haakjes staan verwijzen naar de quotaties van de codes in ATLAS.ti (v8) - Report. De nummers 1 t/m 8 vertegenwoordigt de onderzoeksgroep 'ouderen', de nummers 9 t/m 17 de 'jongeren'. Een volledig rapport van alle quotaties is beschikbaar.

8.1 KWALITEITSKENMERK 'VERVULD LEVEN'.

In het kwaliteitskenmerk 'Vervuld Leven' worden drie aspecten onderscheiden: een vervuld leven voor zichzelf; een vervuld leven voor leden en een vervuld leven voor iedereen. Deze aspecten worden bij elkaar genomen in de resultaten.

Ouderen:

In de gesprekken over de eigen ervaring komt een sterk gevoel van verlangen naar voren elkaar te ontmoeten in de kerk en elkaar te leren kennen. 5:1 *'Ja, want dat vind ik ook een belangrijk deel van gemeenschap zijn, niet alleen de zondagse vieringen. Maar ook de contacten met mensen, die dus ja deelgenoot zijn of die ook lid van de gemeenschap zijn. Je voelt je toch een geheel met de anderen.* Naast de behoefte om met elkaar gemeente te zijn is de relatie met God belangrijk. Het ervaren van zingeving staat daarbij voorop. 5:10 *'Voor mijzelf. Als ik denk aan De Veste, aan het beleven in De Veste, is niet het hoofdkenmerk of de reden waarom ik lid ben van De Veste om geluk en vreugde te ervaren. Het is meer zingeving in mijn leven'.* Het is belangrijk dat over het geloof wordt verteld. Daarom gaat men naar de kerk. 7:6 *'Dat ik daar heel zeker over ben, ik heb toch*

iedere keer bij nodig dat iemand mij verteld dat dat het wonder is en dat we daarmee verder kunnen en daarom heb ik zo'n verlangen om daar dichtbij te zijn'. Het gaat niet alleen om mijn geluk en vreugde, maar ook dat van anderen (3:13). Aandacht voor elkaar, ook al ken je de ander niet, draagt bij aan het bevorderen van geluk en vreugde (7:10). Maar te veel aandacht voor elkaar kan als beklemmend worden ervaren, alsof je dan in een sociale bubbel zit. 7:11 'Nou, ik vind het ook wel, kijk ehm, dan bedenk ik ook gemeenschappen zoals meer Pinkstergemeente, die allemaal helemaal al in zo'n bubbel zitten, met mekaar'. In een aantal gesprekken komt naar voren dat het ervaren van vriendschap en het ontvangen van zorg door anderen beklemmend kan zijn. Het vervullen van meerdere rollen als vrijwilliger leidt soms tot cliëkvorming en dat wordt als lastig ervaren (1:23). Over de ervaring met naasten, die geen lid zijn van De Veste, wordt verschillend gedacht. De Veste dient laagdrempelig te zijn voor niet-leden maar dat wordt niet als zodanig ervaren. 5:20 "Ja ja, we zijn wel een gemeenschap. Anderen die geen lid zijn van De Veste, die zullen niet zo makkelijk zich opgenomen voelen in De Veste hè? Misschien wel. Kijk, wel door die lezingen waar we het net over hadden. Maar, ik kom niet in De Veste, willen ze me daar wel hebben?'. Anderen praten over hun geloof maar alleen als ze het gevoel hebben dat ze serieus worden genomen, dat anderen ervoor open staan. 7:15 'Het zit niet helemaal vooraan, maar als ik een verbinding met die persoon heb, mijn schoonzus en met de schildergroep waarvan ik weet dat ze het toch op waarde schatten en dat het goed ontvangen wordt'.

Jongeren:

De jongeren zien de Veste als een gemeenschap waar je bij hoort, waar je je welkom voelt. 9:1 'Ja, toch gemeenschap waar je bij hoort, waar je je welkom voelt. Ja, het is ook iets waar we bewust voor gekozen hebben, toen we hier kwamen wonen'. Voor de ander betekent het vooral mensen ontmoeten en daarmee over het geloof te praten. 13:1 'Voor mij betekent De Veste vooral mensen ontmoeten, want als ik denk aan geloven, dat wil ik dat vooral met mensen doen. Ik weet niet of ik dat per se in De Veste vindt op dit moment, maar dat is wel wat ik zou zoeken, omdat je toch over geloof wil praten. Je wil toch triggers krijgen om er mee bezig te zijn'. Een ander: 17:13 'De kerk is om met elkaar geluk en vreugde te vinden'. De jongeren hebben het gevoel dat ze minder aansluiting hebben met andere kerkleden. Dat blijkt als ze aan de zondagsdienst deelnemen. 13:12 'Op een gegeven moment merkte ik wel dat sommige mensen mij niet herkennen. Ook al was ik er in het begin echt wel regelmatig en op een gegeven moment denk je van: Wat kan ik doen om toch het gevoel te hebben dat ik hier al langer zit, want ik zat er ondertussen al een halfjaar en ik had nog steeds het idee dat ik nieuw was voor heel veel mensen'. Toch zien ze graag dat met elkaar niet alleen over een preek na de zondagsdienst wordt gesproken maar ook over andere visies over het geloof. 11:8 'Hoewel het lastig is, iedereen met drukke agenda en zo, dan merk je wel dat het lastig is. Maar ik denk dat het goed is, ook om dingen te kunnen bespreken die niet direct in een dienst binnen wordt gebracht, maar ook met allerlei visies van anderen'. Praten over het geloof of over De Veste is, evenals bij de ouderen, afhankelijk van hoe iemand daar tegenover staat en dat de situatie ernaar is. Voorwaarde is dat er een goede band bestaat. 11:10 'Nee, ja, er moet echt een beetje de situatie zijn, zeg maar, dat je op zo'n gesprek uitkomt, over diepere dingen, met vrienden'. 13:21 'Ja en nee, ik zou het niet zomaar random zeggen tegen mensen, maar het kan wel bij mijn collega's. Als je gewoon een goede band hebt met je collega's en je zit te lunchen en je hebt het over je weekend

en ik ben naar de kerk geweest of ik heb daar een activiteit gedaan. Dan denk ik dat wel en dan krijg je ook altijd vragen van oh, ga je naar de kerk en dan krijg je zo'n soort gesprekje, maar ik vind dat wel belangrijk. En als ik daar iets over wil delen, dan doe ik het ook wel'.

Samengevat:

De 'ouderen' hebben het verlangen om elkaar te ontmoeten in De Veste, te horen over God. Dat draagt bij aan het ervaren van zingeving. Aandacht voor de ander, als gemeentelid of als naaste. Het bijdragen aan het geven van geluk en vreugde kan ook als beklemmend worden ervaren. De Veste wordt niet door iedereen als een laagdrempelige kerk ervaren in relatie tot mensen die geen lid zijn van een kerk.

De 'jongeren' zien De Veste wel als een gemeenschap waar je bij hoort, waar je elkaar ontmoet. Sommige jongeren missen aansluiting met de andere kerkleden en hebben daardoor een mindere band met De Veste dat ze wel als belangrijk zien. Ze praten pas over geloof met een ander als ze merken dat de ander hen daarin serieus neemt.

8.2 KWALITEITSKENMERK 'RIJK'

In het kwaliteitskenmerk 'RIJK' worden de volgende (sub)aspecten onderscheiden: Geloofsinhoud; Geloofspraxis – vormen en motivatie; Morele waarden; Pastorale zorg; Pastorale zorg – inhoud en doelstellingen; Pastorale zorg – structuur van de plaatselijke kerk en Pastorale zorg – doelgroepen. Deze (sub)aspecten worden separaat besproken.

Geloofsinhoud

Ouderen:

Centraal bij ouderen staat het verhaal, Gods woord, de Bijbel als bron. Het verhaal dat doorgegeven wordt. 5:34 *'Ik vind de basis blijft wel Gods woord, de bijbel. Dat moeten we zeker niet naast ons neerleggen. Het is een combinatie van, denk ik, ja'.* Naast het woord van God dragen rituelen, symbolen en spirituele praktijken bij aan de geloofsinhoud. 7:19 *'Voor mij dus inderdaad het verhaal waar ik ehm uit kan leren, waar ik mijn gedachten aan kan haken, en ja die mij ook brengt naar wat ik verlang. Dus inderdaad ja, en daarbij, die rituelen vind ik ook mooi, niet allemaal, maar zeker die handoplegging bij het avondmaal als je daar behoefte aan hebt'.* Het blijkt lastig om geloofsinhoud te duiden, het is niet een vastomlijnd begrip en kan door eenieder anders worden ingevuld. 3:51 *'Het begrip verzoening en ja, ik kan dat denk ik, niet zo goed uitleggen. Als wij daarover een gesprek zouden hebben, ja, jij zal daar wat anders tegen aankijken mogelijk. Ik zie dat anderen bezig zijn met spiritualiteit of een heel andere richting. In onze kring is aandacht, bij een aantal, voor reïncarnatie bijvoorbeeld. Nou, ik ken iemand, zijn spirituele wegen, ehm, maar er zijn ook mensen die zeggen, ja, voor mij is het geloof, voor de ander de hel daaromheen. Dat is allemaal een beetje, die vinden het te veel theologie, zeg maar'.* De een vindt rituelen mooi, de ander een icoon. De bronnen die De Veste aanbiedt getuigen van een breed aanbod.

Jongeren:

De jongeren zijn zich weliswaar bewust van het aanbod van de bronnen maar missen daarbij de interactie tussen de mensen onderling. Ze verlangen o.a. naar meer diepgang in de gesprekken over het geloof. 13:14 *'als ik denk aan een gesprek over het geloof, dan zou ik willen graven, dan zou ik een tekst willen aanpakken of een boekdeel, dat hoeft niet eens uit de bijbel te zijn, kan ook iets anders en daarover brainstormen met mensen en dat stukje diepgang kan, denk ik, niet in een bijeenkomst'*. Een ander zegt dat zijn geloof volledig is gebaseerd op het meebouwen aan het Koninkrijk van God. 16:17 *'wat staat centraal in het geloof? Dat is dus Gods Koninkrijk bouwen, daar komt het uiteindelijk op neer. Dat is dus een actieve geloofsdaad en een vreugdevolle onderneming, hoop en vertwijfeling en wat dan ook. En dat staat centraal in wat ik doe'*. Bronnen kunnen te hoge verwachtingen scheppen. Dat kan leiden tot geloofstwijfel. 16:20 *'Een beetje teleurgesteld kun je raken als je je verwachtingen te hoog hebt gespannen en ik denk dat dat één van de gronden is waar mijn geloofstwijfel begon. Mijn verwachtingen van het geloof en van de kerk en het christendom waren zo hoog: Een levende relatie met God; Dit eens zal gegeven worden. En als er dus iets niet goed gaat, zal het wel aan jou liggen, want dan zit er toch iets tussen jou en God in...'*.

Samengevat:

De 'ouderen' ontleen veel betekenis aan de bronnen die de Veste in ruime mate aanbiedt. Het begrip geloofsinhoud blijkt lastig te duiden omdat daaraan een heel persoonlijke invulling wordt geven.

De 'jongeren' zijn zich bewust van de bronnen die De Veste aanbiedt maar missen de interactie (beleving?) tussen mensen onderling en diepgang in de gesprekken over het geloof. Er wordt ook gezegd: het meebouwen aan het Koninkrijk van God staat voor mij centraal, bronnen kunnen te hoge verwachtingen scheppen en dat heeft geleid tot geloofstwijfel.

Geloofspraxis – vormen en motivatie

Ouderen:

Voor de ouderen is het bijwonen van een kerkdienst de belangrijkste vorm. In de kerkdienst worden specifieke handelingen erg gewaardeerd. Uiting geven aan je geloof in sacramenten, het avondmaal, handoplegging, het licht aan elkaar doorgeven (Pasen) zijn daarin belangrijk. 1:87 *'Mmm nou ja, zoals zondagochtend is, denk ik, de kerkdienst is, is belangrijk. Het verhaal, de muziek. Ik merk dat ik dat bijvoorbeeld heel prettig vindt. Altijd, zeg maar een moment van, ja, een soort meditatief moment na een preek, na de overdenking, maar wat ook gevuld wordt met muziek. Ja, daar kan ik wel heel erg van genieten – vind ik wel heel belangrijk'*. 3:48 *'Ik vind het mooi om dan mij te laten aanspreken of te laten inspireren door een tekst en daarin iets nieuws te ontdekken of te horen dan hè, want wat je vaak natuurlijk door de dominee wel netjes wordt aangereikt, dat vind ik belangrijk. Zo van oh ja, hoe sta ik in het leven. En wat draagt deze preek bijvoorbeeld daartoe bij of een lied?'* 5:28 *'Uiting geven aan je geloof en ook de sacramenten, het avondmaal is een belangrijke, ja'*. Ook andere vieringen als de Taizé viering, de Thomasviering, Kunstvieringen, het Weilandklooster worden gewaardeerd (3:112, 5:32). Maar het meevieren thuis in coronatijd draagt minder bij aan het gevoel dat we op die manier toch ook samen

deelnemen aan een viering (7:24). De ouderen halen hun motivatie voornamelijk uit hun beleving om samen kerk te willen zijn, vanuit dezelfde waarden en vanuit dingen die je samen met elkaar doet (1:49, 3:63). Een aantal zien het als hun opdracht. 3:76 *'De opdracht is eigenlijk niet zo ingewikkeld. Alleen in de praktijk wordt dat wel eens lastig, maar... Dat is eigenlijk een beetje mijn motivatie. Die opdracht. Ja, het gaat om die opdracht, dat is misschien wel een goed woord: opdracht'*. 6:10 *'Ik kan wel wat halen en er wordt mij wat gebracht in de gemeenschap, maar dan moet ik daar ook wat voor terugdoen'*. Anderen halen hun motivatie uit een verlangen om het Woord te horen, inspiratie op te doen (7:26) of hebben het van huis uit meegekregen (7:27), of willen omzien naar elkaar (8:10).

Jongeren:

De jongeren hebben juist niet zoveel op met de traditionele vormen die De Veste vanaf haar ontstaan hanteert. 11:18 *'Of ik ervoor open sta of niet, zeg maar. Ik kan bijvoorbeeld zeggen van ja veel te emotioneel, heb ik niet zoveel zin in, maar op een ander moment kan ik wel weer zeggen dat dat me dan wel weer aangrijpt. Bijvoorbeeld ja, een Goede Vrijdag viering kan ook heel mooi zijn dat je in stilte beleeft. Maar ja, de ene keer grijpt dat je wel aan, de andere keer wat minder'*. 13:4 *'En ik heb ook wel het idee dat de dominee dat goed doet. Alleen, het is niet mijn manier. En ik denk dat mijn manier heel erg is, in kleine groepjes samengaan, in discussiëren en teksten erbij pakken en je eigen vragen stellen, zelf aan de slag gaan'*. Ze zoeken naar andersoortige vormen om de religieuze praktijk te beoefenen. Een zondagsviering is niet hun manier om geloofspraxis te beoefenen, het is niet interactief genoeg. Er bestaat behoefte onder de jongeren om te zoeken naar nieuwe geloofsvormen. Hierbij denken ze aan gespreksgroepen, samen muziek maken en zingen en dan niet alleen op zondag maar ook doordeweeks. 13:18 *'Ik heb het overwogen en ik weet niet, ik vind zelf, zoals ik al zei, muziek heel fijn en ik zou best wel een keertje, bijvoorbeeld met een bandje of een groepje gewoon laagdrempelig muziek willen maken'*. De jongeren delen een aantal motivaties met de 'ouderen'. Het van huis uit meekrijgen (9:23), bepaalde tradities voortzetten (9:24) om deze weer aan hun kinderen door te geven. Dit uit zich in de geloofspraxis om de kinderen te dopen. Aan de andere kant zijn de jongeren gemotiveerd door eigen beweegredenen. Zo is de één gemotiveerd door het feit dat de kerk een soort van zuurstof is voor je geloof. Als je geloof een kaars is en je zet daar een deksel overheen, dan dooft de kaars langzaam uit. 11:5 *'Ja, voor mij is geloof wel heel belangrijk en ik denk dat de kerk in die zin een soort zuurstof is voor je geloof. Volgens mij is dat ds. Landman ooit geweest die dat zei. Ik ben ook nog eens een paar keer geweest in de Turfmarktkerk. Ds. Landman zei, geloof ik zoiets van: Als je geloof een kaars is en als je er dan een deksel overheen zet, dan gaat het langzaam uit. Volgens mij heeft hij dat ooit gezegd en dat vond ik wel een mooie. Ja, daar sluit ik me wel bij aan van als je gelooft. Ja, dan moet je het eigenlijk ook, dan is het handiger om in een kerk of in een groep dat te doen dat je, zeg maar, steviger in je schoenen blijft staan, dan als je het helemaal zelf moet gaan doen'*. Een andere jongere haalt motivatie uit 'commitment' waarbij commitment de motivatie is voor je handelen. 13:27 *'Ik denk namelijk dat, als ik zoek naar iets met, ja, iets kunnen bespreken met mensen hè of diepgang. Eigenlijk alles heeft weer te maken met commitment. Want je wilt mensen kunnen herkennen en je wil met elkaar een band krijgen. En dat kan niet als je niet die commitment wilt geven van of hè zo vaak bij elkaar komen, of je moet toch weer een vrijwilliger zijn die iets opzet dus het eerste is commitment dat naar*

boven komt'. Een volgende jongere geeft eerlijk aan dat zijn vrouw en de kinderen de motivatie zijn om verbonden te blijven met De Veste (16:6).

Samengevat:

Het bijwonen van een kerkdienst wordt door de 'ouderen' als belangrijkste vorm van geloofspraxis gezien. Door uiting te geven aan je geloof in een bepaalde vorm (sacrament, handoplegging, het licht van Christus doorgeven, etc.) zijn betekenis gevende handelingen in de dienst. Het meevieren van de kerkdienst op afstand (online) draagt minder bij aan het 'WIJ' gevoel. De motivatie om samen kerk te zijn is gestoeld op de gemeenschappelijke waarden en de dingen die je samendoet. Motivatie komt ook voort uit het verlangen om het woord van God te horen, door inspiratie op te doen, door willen omzien naar elkaar. Maar anderen hebben hun motivatie van huis uit meegekregen.

De 'jongeren' hebben veel minder op met de traditionele vormen die De Veste aanreikt. De 'jongeren' zoeken naar andere vormen om geloofspraxis te beoefenen en deze vormen (gespreksgroepen, muziek maken, zingen, etc.) worden nu gemist of niet aangeboden. De 'jongeren' delen met de 'ouderen' een aantal motivaties (van huis uit meegekregen, doorgeven en de doop bij kinderen) maar hebben daarnaast hun eigen beweegredenen waardoor ze gemotiveerd worden (diepere betekenis van de kaars brandend houden of het navolgen van de geloofspraxis door anderen binnen het gezin of familie).

Morele waarden

Ouderen:

Een onderscheid tussen morele waarden en christelijke waarden valt voor de 'ouderen' moeilijk te maken. In de praktijk, binnen de kerk als daarbuiten, wordt geen onderscheid gemaakt. Het gevoel overheerst dat de morele waarden nauw verbonden zijn met de christelijke waarden. 1:93 *'Ja, ja, ja, ik denk dat het wel heel erg onderdeel is van mij, wat ik belangrijk vind in het leven. Ja, de manier waarop je wil leven, dat dat ook ingegeven is door je morele waarden, morele-christelijke waarden. Het onderscheid vind ik lastig te stellen, maar ja, ik denk wel dat dat bepalend is voor hoe je in het leven staat, wat je wel, wat je niet doet en ik denk dat ik daar niet altijd helemaal 100 procent tevreden over ben, dat je wel eens denkt van nou, dit of dat zou ik nog wel eens anders kunnen, maar ja, het maakt er zeker onderdeel van uit*'. 7:28 *'De morele waarden zijn als het ware gestoeld op het feit dat je een kind van God bent, dat daar je identiteit in zit en dat dat maakt dat je op een bepaalde manier met mensen omgaat*. 7:29 *'De uitspraak van Desmond Tutu: 'Als wij allemaal beseffen dat wij door God geschapen zijn, dan kun je toch geen discriminatie hebben?'* geeft aan dat morele waarden en christelijke waarden met elkaar overeenkomen.

Jongeren:

De jongeren geven ook aan dat morele waarden moeilijk te onderscheiden zijn van de christelijke waarden. Respect, openstaan voor een ander en vriendelijkheid zijn voor hen belangrijke waarden die niet los gezien kunnen worden van de christelijke waarden. 11:21 *'Dingen als respect voor elkaar hebben, maar dat betekent dus ook open staan voor een ander zijn overtuiging of geloof. Dat vind ik heel belangrijk. Dus ja, wat dat betreft,*

maar dat komt ook eigenlijk een beetje uit de kerk voort, zeg maar tenminste vind ik'. 13:34 'Ja, en ook wel openhartigheid, ik weet niet of dat een waarde is, maar ik denk dat als je alles verborgen houdt, je ook geen gesprek kan hebben en dat je ook niet een ander lid leert kennen'. Morele waarden zijn overstijgend en niet te vatten in plichtsbef, dogma's etc. dat in sommige kerken zichtbaar is. 16:24 'Ja, ik vond het een leuke vraag, maar moraliteit hangt samen met ethiek. Ik heb geleerd drie hoofdideeën: plichtsethiek, of meer utilitair of meer deugdetiek. En ik heb het minste met plichtsethiek, met het deugdetiek en utilitair meer. Dat hangt ook samen gewoon met actie en ik ga dus niet naar de kerk omdat het moet ofzo. Mijn geloof zit ook niet in het kader van principes ofzo, dogma's, dat soort dingen. Ik wil er ook geen principe van maken of geen principes hebben, maar zo werkt het geloof ook niet meer voor mij of zo. Dat past niet bij hoe de werkelijkheid in elkaar zit. Dus ja, welke waarden zijn belangrijk? Nou dat de zwakkeren aandacht krijgen en het is gewoon dat heel veel grote problemen gefikst moeten worden.

Samengevat:

Het blijkt voor 'ouderen' lastig in de praktijk om een strikte scheiding aan te houden tussen morele en christelijke waarden. Het gevoel bij de 'ouderen' is dat de morele waarden eerder een afgeleide zijn van de christelijke waarden dan andersom.

De 'jongeren' zijn van mening dat het onderscheid tussen morele waarden en christelijke waarden moeilijk is te maken en geloven dat de morele waarden (respect, openstaan voor de ander, vriendelijkheid, openhartigheid) juist een afgeleide zijn van de christelijke waarden. Morele waarden zijn niet te vatten in plichtsbef of dogma's die sommige kerken aanhouden en zijn daardoor aan de andere kant weer niet gelijk aan de christelijke waarden.

Pastorale zorg

Ouderen:

Pastorale zorg wordt door de ouderen als een belangrijke kerntaak van De Veste gezien. 7:30 'Nou ja, naast dat De Veste dus kerk is en dat je dus in de kerkdienst de preek hebt waar je leert en waardoor je geïnspireerd wordt. Is het toch ook een grote taak om elkaar, inderdaad of vanuit de ambtsdragers en de dominee dat die herderlijke zorg er is in een kerk. Als dat er niet zou zijn? Wat hou je dan nog over?' Pastorale zorg gaat iedereen aan. 3:77 'Nou ja, ik denk dat daar De Veste, eh, geweldig veel betekent voor mensen en zal moeten blijven betekenen. Want als dat weg zou vallen, ja, dan heb je geen Veste meer, denk ik'. Maar dit wordt niet altijd zichtbaar in de praktijk. Mensen ervaren niet altijd de pastorale zorg die De Veste kan bieden en dat over een langere periode. 1:71 'Nou niet zozeer denk ik, vanuit zeg maar het instituut, de kerk, De Veste, maar omdat je daar een aantal mensen kent die zeg maar ook tot je vriendenkring behoren, op die manier wel, en we hebben daar zelf ook niet, zeg maar actief naar gevraagd of aangegeven in zeg maar alles wat er gebeurde in alle heftigheid. Ja, we voelden ons wel steeds gesteund en ook concreet geholpen door mensen om ons heen, niet specifiek door De Veste. Maar ja, ook wel, mensen die ook wel in De Veste komen, maar ook tot onze kennissen- of vriendenkring behoren'.

Jongeren:

De jongeren hebben niet echt een beeld bij wat pastorale zorg in het algemeen inhoudt. Toch vinden ze dat pastorale zorg past bij kerk-zijn. 16:25 *'Ehm, goeie vraag. Volgens mij is het ook: iedereen moet doen waar die toe geroepen is, waar die goed in is, ofzo. Dus sommige mensen zijn, zeker ook omdat je verschillende groepen pastoraal werk hebt, iedereen moet doen wat hem trigger, ofzo. Dus het zit, als je het hebt over van 'er zijn voor mensen in je omgeving', dichtbij. Dat is minder mijn ding, maar ik zie wel dat dat voor veel mensen wel zo is en dat het ook heel belangrijk is. Het is ook de kracht van de kerk, dus rationeel zeg ik: heel goed dat kerken dit doen'.*

Samengevat:

Pastorale zorg wordt door de 'ouderen' als een belangrijke taak van De Veste gezien. Pastorale zorg gaat iedereen aan maar is niet altijd zichtbaar in de praktijk. Daardoor ervaren mensen niet altijd de pastorale zorg die De Veste zou moeten bieden.

De 'jongeren' hebben niet echt een beeld wat pastorale zorg inhoudt hoewel ze het wel een belangrijke taak van De Veste vinden.

Pastorale zorg – Inhoud en doelstellingen

Ouderen:

De ouderen vragen vooral aandacht voor mensen die eenzaam zijn, binnen als buiten de kerk. 1:97 *'Ik denk dat het een hele belangrijke taak is, zeker omdat we weten dat eenzaamheid eh, ja, toch wel een heel groot probleem is. Dus ja, ik denk dat op allerlei vlakken, ook wat betreft de diaconie denk ik, heeft de kerk een belangrijke taak, dus zo breed als het maar zijn kan. Maar de doelgroep is soms lastig te bereiken en soms is het ook lastig om, denk ik, een goede vorm te vinden. Ja, dat is ook lastig. Dat is ook zoeken. Dat is kijken, vragen wat er nodig is, maar ik denk dat het een hele belangrijke taak is'.* Ook mensen die een persoonlijk verdriet hebben meegemaakt dienen aandacht te krijgen en niet alleen van de predikant die belast is met crisis-pastoraat. 5:47 *'Volgens mij moet er meer aandacht zijn voor mensen die iets meegemaakt hebben, een overlijdensgeval of een ernstige ziekte. Dat er toch meer bekendheid moet zijn bij gemeenteleden, van: die heeft aandacht nodig!'.* De zorg wordt uitgesproken over het feit dat men van elkaar niet weet wat er leeft, of dat men zorg nodig heeft. Dit heeft deels te maken met de structuur, de opzet van het pastoraat. Dit probleem komt nog aan de orde.

Jongeren:

De jongeren vinden dat pastorale zorg ook inhoudt dat daarmee het sociale contact in het algemeen wordt gestimuleerd. Het bijdraagt aan het WIJ-gevoel. 11:26 *'Elkaar te leren kennen. Het is vaak, denk ik ook, een sociaal aspect, tenminste voor ouderen kan ik me zo indenken, omdat ze misschien toch ook wel eenzaam zijn. Dan is een kopje koffiedrinken met andere mensen, mensen leren kennen is al, denk ik al wel heel wat. Dus ja, dat zou heel laagdrempelig zoiets kunnen zijn of een spelletje, of weet ik veel, film kijken, ik zeg maar wat'.* 13:38 *'Ik vind dat wel belangrijk, omdat als ik aan pastoraal werk denk, dan denk ik aan ouderen bezoeken en ik*

denk dat dat voor heel veel mensen ja, toch wel een steun kan zijn of hulp of minder eenzaamheid, want ze zien weer even iemand anders'. De jongeren hebben nog geen pastorale zorg nodig gehad. Maar bij een geboorte van een kind ontvingen zij pastorale aandacht in de vorm van een bloemetje, kaart, boekje of een bezoek. Op die wijze ervaren zij de aandacht als pastorale zorg als positief.

Samengevat:

Voor de 'ouderen' is eenzaamheid onder mensen een issue waarvoor De Veste aandacht moet hebben. Pastorale zorg is meer dan alleen crisis pastoraat. In de praktijk blijkt dat de gemeenteleden van elkaar niet weten wie deze zorg nodig heeft of kan gebruiken. Dat kan in verdrietige situaties waarin mensen soms verkeren leiden tot het geven van onvoldoende aandacht door mede-gemeenteleden.

De 'jongeren' koppelen in positieve zin pastorale zorg aan het onderhouden van sociaal contact dat daardoor wordt gestimuleerd. Dat draagt bij aan het WIJ-gevoel. Dat sociale contact (pastorale zorg) ervaren ze als positief op het moment dat ze daarmee worden geconfronteerd (bv. geboorte van een kind).

Pastorale zorg – structuur van de plaatselijke kerk De Veste

Ouderen:

Enerzijds zien de ouderen dat de wijze waarop pastorale zorg voor de introductie van categoriaal pastoraat werd georganiseerd (indeling naar secties, met meerdere pastoraal medewerkers per sectie) niet meer kan worden gerealiseerd. Het vraagt om de inzet van veel pastoraal medewerkers die in deze tijd niet meer beschikbaar zijn. Anderzijds leidt de opzet van het categoriaal pastoraat (een ouderling of pastoraal medewerker per doelgroep) tot vermindering van aandacht voor elkaar. 5:48 *'Ja, als je zegt de spoeling is dun hé van, zouden we misschien andere dingen moeten doen, dus niet alleen van de mensen die een functie hebben in de kerk'. 7:32 'Wel, mijn idee is dat het in de loop van de tijd, loop van de jaren, moet het ook allemaal niet zo zwaar en het ouderling bezoek hoeft ook allemaal niet meer, want dat moet allemaal wat losser en oei, veel te moeilijk. Maar dan denk ik, ja, hè, wordt het dan ook niet te waterig. We hebben natuurlijk – daar ben ik het helemaal mee eens – dat het van de persoon zelf uit moet komen. Ook hè, dat je zelf moet vragen om pastorale zorg als je dat nodig hebt. En het is heel goed, maar als dat er niet van komt, dan ja waar zit dan die pastorale zorg dan behalve van de dominee?'. Belangrijk punt dat wordt genoemd is dat het huidige concept geen vangnet kent. 7:33 'Ja, ja, en het is natuurlijk de tendens, en dat is ook wel wat voor te zeggen dat iedereen dat zelf mag aangeven. We hebben natuurlijk gezegd die leeftijdsgroep tot 70 die moet zelf aan de bel trekken. En dat is natuurlijk ook goed. Maar ergens heb je niet, geloof ik, geen vangnet meer. Als je nog groepen hebt waar je mekaar ziet en waar dus de mensen kunnen zeggen, van joh gaat het met jou niet zo goed, dan weet je dat. Maar dat, dat hebben we eigenlijk ook niet zo meer. Tenminste komt natuurlijk ook wel door de corona. Maar daarvoor konden we ook eigenlijk niet meer gemeenteleden warm krijgen om zich in een groep te begeven'. Het structurele concept voldoet dus niet in de praktijk. 7:38 'Dus jij ziet echt een probleem waarin we zeggen van nou, we hebben gekozen voor een model door te zeggen van u belt, maar als u behoefte heeft, maar doen, dat niet in de praktijk gebeurt. Dus we zouden moeten heroverwegen van hoe zouden we dan wel pastorale zorg kunnen verlenen?'*

Jongeren:

Ook de jongeren beamen dat in het huidige systeem geen vangnet aanwezig is. 9:26 *'Ja, dat is wel een onderdeel dat ik lastig heb gevonden, want het speelt zich buiten mijn gezichtsveld af, dus je hebt er zeker nu ze dat daaronder hebben gegooid vanwege het personeelstekort, in die groepen. Ja, je hebt je eigen groep waar je dan wat hebt of niet. Maar, ja, je hebt eigenlijk geen zicht op wat er verder gebeurt'*. Een ander geeft aan dat familie of vrienden het vangnet zijn en niet de kerk. 16:27 *'Kijk, voor mezelf zie ik het zo, als ik hulp nodig heb, kijk ik veel meer naar mijn sociale omgeving, vrienden, familie. Dat is veel natuurlijker dan dat ik naar de kerk ga. Ik zou me niet goed de situatie kunnen voorstellen, naar wie ik toe ga, dan moet de crisis zo uniek zijn of moet er zoiets bizars gebeurd zijn of zo, dat ik denk, nou dan weet ik het echt niet. Dus dat, dat is gewoon ook een, ja, ik denk dat dat bij veel andere mensen er vangnetten zijn, zo is georganiseerd'*. Dat mensen niet zelf aan de bel trekken komt mogelijk doordat de drempel te hoog ligt. 11:24 *'Ik denk dat in het algemeen het een soort drempel is voor mensen dat mensen waarschijnlijk niet zo snel graag willen toegeven dat ze iets hebben, zeg maar of dat ze zorg nodig hebben. Dat is natuurlijk een soort, tussen aanhalingstekens, zwaktebod, en dat geven mensen, denk ik, niet graag toe, dus vandaar dat niemand gaat bellen als ze iets nodig hebben'*. Een oplossing wordt ook gegeven. 11:25 *'Door laagdrempelige activiteiten te organiseren krijg je ook een beeld van hoe het met de mensen gaat. Dit geeft een beeld van de sociale omstandigheden waarin mensen verkeren'*.

Samengevat:

De 'ouderen' begrijpen dat de uitvoering van pastorale zorg door De Veste niet langer kan worden georganiseerd zoals in de tijd voor de introductie van categoriaal pastoraat. Maar volgens hen heeft de nieuwe opzet van het pastoraat geen verbetering gebracht in de mate waarop pastorale zorg wordt ervaren door de gemeenteleden. Het draagt in de praktijk bij aan een vermindering van pastorale zorg doordat De Veste nu uitgaat van aanbod gericht naar vraag gericht aanbod van pastorale zorg. In de praktijk werkt dit niet. Daarnaast biedt de Veste geen vangnet aan in de vorm van bv. een samenkomst waar je op dat moment signalen kan opvangen of iemand pastorale zorg nodig heeft.

De 'jongeren' geven aan dat in het huidige systeem geen vangnet in De Veste aanwezig is. In de praktijk geven ze de voorkeur aan familie of vrienden die ze als eerste raadplegen. Bij vraag gericht aanbod ligt de drempel voor veel mensen te hoog om contact te zoeken met De Veste. Als een oplossing wordt gezien laagdrempelige activiteiten te organiseren waarbij je een beeld krijgt van de sociale omstandigheid waarin de ander verkeert.

8.3 KWALITEITSKENMERK 'GEDEELD'

In het kwaliteitskenmerk 'Gedeeld' worden drie (sub)aspecten onderscheiden: Houding – verbondenheid; Houding – betrokkenheid en Participatie. De sub-aspecten 'houding verbondenheid en betrokkenheid worden tezamen besproken.

Houding – verbondenheid en betrokkenheid

Ouderen:

Het sub-aspect *verbondenheid* wordt gevoeld op het moment dat je samen een viering bijwoont, elkaar ontmoet in de kerk als buiten De Veste. 4.3 *'Verbondenheid voel ik doordat we elkaar tegenkomen op zondag en door de week en ook buiten De Veste om'*. Het geloof, leven met elkaar geeft een soort verbondenheid (6:3). Meer aandacht en gesprek over verdieping draagt bij aan meer verbondenheid (7:12). Maar ook dat je elkaar kent en samen dingen doet, zorgt voor meer verbondenheid (7:7, 8:2). Het sub-aspect *betrokkenheid* is niet afhankelijk van fysiek bij elkaar zijn, kan dus ook op afstand voorkomen (6:8). Betrokkenheid heeft te maken met persoonlijke geloofsbeleving, met de aantrekkingskracht van bepaalde vieringen als de EO - Jongerendag (6:22). Betrokkenheid uit zich ook in aandacht hebben voor elkaar in welke vorm dan ook. 8.1 *'Ja ook ik denk ook omdat je samen dingen doet. Je zingt niet alleen, je zingt met de gemeente, je bidt niet alleen, je bidt met de gemeente, je luistert niet alleen, je luistert met z'n allen'*.

Jongeren:

De jongeren geven aan dat *verbondenheid* wordt versterkt als je met leeftijdsgenoten optrekt, dat je zichtbaar bent en herkend wordt. 15:1 *'Ik voel mij verbonden op het moment dat ik ook gezien word, toch wel, zodra je bij een kerk komt en je wordt herkend als, oh jij bent van deze kerk en daarnaast ook een groot deel communicatie. Dus bijvoorbeeld, hè. Ik ontvang altijd: hoe noem je dat, het kerkblad zeg maar van de regio'*. Mensen goed leren kennen vergroot de verbondenheid. 17:2 *'Ja, dus ik denk dat het gewoon heel belangrijk is om een aantal mensen gewoon echt goed te leren kennen, en dat zou mij meer kunnen verbinden aan de gemeente, denk ik'*. De jongeren ervaren *betrokkenheid* op een iets andere wijze dan de ouderen. Betrokkenheid houdt voor hen een soort spanning in. In hoeverre durf je het aan om betrokken te raken? (10:1). Betrokkenheid vraagt om ruimte en tijd voor jezelf (10:2). Hoe betrokken je je voelt is een persoonlijk gevoel en voor iedereen voelt dit anders. 10:3 *'Over het algemeen wel, maar het is ja, ik vind het gewoon lastig. Mijn eigen persoon waarschijnlijk weer. Maar ja, je hebt contacten en die mensen spreken je aan en dat is gewoon wel fijn. Maar je merkt zelf van dat sommigen een soort ja diepere, andere band hebben – en dan heb je soms zoiets van: Hoe krijg je dat eigenlijk voor elkaar?'*. Een andere jongere geeft aan dat het initiatief niet alleen vanuit jezelf moet komen, maar ook van anderen. 13.28 *'Het kan niet alleen uit jezelf komen. Ik denk dat je zelf wel heel ver kan komen, zeker als een vrijwilligers rol hebt en je echt commitment hebt, dan kun je best ver komen. Maar doe je het alleen dan heb je nog steeds niet die groep mensen of die band met mensen'*.

Samengevat:

De 'ouderen' geven aan dat samen dingen doen, de verbondenheid versterkt, evenals het samen beleven van je geloof in een kerkdienst. Betrokkenheid wordt vergroot door dingen samen te doen en door aandacht te hebben voor elkaar in welke vorm dan ook.

De 'jongeren' voelen verbondenheid met elkaar door met elkaar op te trekken, waardoor je elkaar leert kennen en herkennen. Betrokkenheid vraagt voor hen ruimte en tijd en voelt voor iedereen anders. Betrokkenheid vraagt om een response van de ander hetgeen een soort commitment inhoudt.

Participatie

Ouderen:

De ouderen zijn als vrijwilliger het meest actief en participeren makkelijk. Dat werkt constructief op het samen doen en beleven van activiteiten. 4:52 *'Het heeft ook iets constructiefs, natuurlijk van ja, je gaat naar een leuke avond, ja, maar goed. Met elkaar iets moois horen, met elkaar. Dat gevoel. Alleen naar de schouwburg ga je natuurlijk, kun je ook dat soort dingen doen en die mensen zie ik nooit meer. Hier zie je dat natuurlijk wel'.*

Gesteld kan worden dat iedereen het in principe normaal vindt dat je meedoet, bijdraagt aan het versterken van het gemeenschapsgevoel van de gemeenteleden en zich daarvoor willen inzetten. 6:9 *'Nou ja, een kerkgemeenschap functioneert voor het grootste deel op vrijwilligers. Daar ben ik lid van. Dus voor het functioneren van de kerk wil ik me ook inzetten'.* Een ander geeft aan: Participatie bevordert het contact onderling. 10:8. Participatie kent ook een keerzijde. Participeren leidt niet altijd tot een positieve houding. Je hoeft daar geen positieve energie aan over te houden en zorgt soms dat men zich niet langer betrokken voelt (2:46, 6:12, 10:10). Mensen kunnen een gevoel van falen overhouden doordat ze niet worden gehoord of worden tegengewerkt in hun uitoefening van hun werk. Initiatieven worden niet altijd serieus genomen door o.a. de kerkenraad waardoor het gevoel ontstaat dat van 'illegaal' bezig zijn voor de geloofsgemeenschap (8:12).

Jongeren:

Bij de jongeren ligt het accent meer op spontane acties die worden genomen om samen aan iets vorm te geven en niet zozeer aan het meedoen aan vaste activiteiten door De Veste. 12:8 *'Maar het idee is wel leuk inderdaad dat je gewoon met z'n allen in een andere setting iets doet. Ja, als er andere evenementen zijn, dan ja'.* 15:8 *'Nee, het is wel grappig, ik sta er zeker voor open, dat zit gewoon wel een beetje in m'n aard. Ik vind dat altijd wel goed. Toen ik net bij De Veste kwam, was het ook van: he een jong gezicht. Wil jij niet bij de kindernevendienst?'. De mate waarin jongeren willen participeren verschilt. 15:6 *'Ik weet nog dat, zeg maar, als ik de startersgroep weer even als voorbeeld neem, één van de eerste twee bijeenkomsten een soort van inventarisatie was. Wat willen we nou als groep, zeg maar, en het was heel snel duidelijk dat de meeste mensen het toch laagdrempelig willen houden en niet zo heel vaak, en toen dacht ik: oh, dat vind ik jammer. Dat ik echt dacht van oh, ik zou ook best wel vaker willen – ik zou wel vaker bij elkaar willen komen dan eens in de drie maanden. Ik zou best wel elke maand willen, bijvoorbeeld, maar de meesten zagen dat niet zo, en dat ik dacht van oh, dat vind ik eigenlijk wel jammer dat het niet zo is'.* Participeren kan ook op een teleurstelling uitlopen. 10:11 *'Ja, hun zoontje, die kon de deuren openen, je hebt natuurlijk die crash ruimtes met verschillende deuren. Ja, ik heb nog nooit geprobeerd of ze open konden, maar blijkbaar haar zoontje wel en blijkbaar lukte het op het moment dat dus wel ja, gaf ze aan als één van de redenen dat ze dan uiteindelijk gewoon niet meer naar de kerk zijn gegaan'.**

Samengevat:

Participatie wordt door de 'ouderen' als iets vanzelfsprekends gezien. De 'ouderen' zijn veelal actief in de gemeente, kennen elkaar goed en ervaren een positief gemeenschapsgevoel. Sommige ouderen houden niet altijd een positief gemeenschapsgevoel eraan over doordat ze negatieve ervaringen hebben opgedaan bij activiteiten waarin ze participeerden.

De 'jongeren' participeren het liefst in het uitvoeren van kortstondige activiteiten. De mate waarin verschilt. Participeren aan een activiteit leidt ook tot teleurstellingen, waarop De Veste niet altijd een goed antwoord heeft.

8.4 KWALITEITSKENMERK 'ADEQUAAT'

In het kwaliteitskenmerk 'Adequaar' worden de volgende (sub)aspecten onderscheiden: Zelfgetuigenis en zelfgetuigenis van de plaatselijke kerk De Veste; Sociale omgeving; Betrekkingen en relaties tussen leden die geen ambt uitoefenen in de plaatselijke kerk; Aanbod – activiteiten; Aanbod – crisis ondersteuning; Communicatie en Taken van gemeenteleden zonder functie in de kerk. Deze (sub)aspecten worden separaat besproken.

Zelfgetuigenis en zelfgetuigenis van de plaatselijke kerk De Veste

Ouderen:

De ouderen zien dat De Veste enerzijds staat voor wat ze wil zijn, anderzijds dat De Veste ook kenmerken heeft die je kan toeschrijven aan 'eigen' clubje zijn of het zijn van een ondoordringbare 'Veste' (3:21, 3:28). Wat bindt ons nou aan De Veste blijkt lastig te kunnen worden beantwoord. 4:56 *'Net noemde ik eh een beetje mijn vraag waarvan ik nog steeds niet weet of ik vind dat je dat moet uitzoeken. Wat bindt ons in De Veste? Iets anders is: wat trekt De Veste mensen van buiten de kerk aan? In de kerk. Waarom komen mensen eigenlijk in de kerk?'*

We zijn meer een kerk naar binnen dan een kerk naar buiten. 8:14 *'Ja, die kritiek heb ik ook wel gehoord, dat vooral soms in De Veste het allemaal groepjes zijn die elkaar kennen en we praten alleen in ons groepje en voor de rest hebben we geen aandacht. Dat is natuurlijk binnen de kerk, maar als je echt buiten de kerkdeuren gaat denken, zie ik niet op dit moment dat De Veste buiten de kerkdeuren er staat, geloof ik'.* De cultuur in De Veste speelt hierin ook een rol en dat maakt dat niet iedereen zich daarbij thuis voelt. 3:29 *'Het kan gewoon zijn dat, ja, iemand gewoon een beetje afhaakt en zich daar toch verder niet zo thuis voelt. We hebben natuurlijk een bepaalde cultuur en dat is het denk ik dat punt wat ik net hebt gezegd. Een bepaalde cultuur is een cultuur waar ik mij bij thuis voel. Nou, het is niet ieders cultuur. We zijn natuurlijk ook, wel, ik zeg maar een witte kerk en de mensen in De Veste zijn algemeen mensen die wel ja, zo redelijk bemiddeld zijn, denk ik'.* Een aantal ouderen geven aan dat De Veste meer herkenbaarheid en zichtbaarheid naar buiten kan tonen, laten zien dat we kerk zijn! (4:69, 4:70, 8:15). 6:14 *'Nou wie we willen zijn? We zijn er in eerste instantie voor mensen die lid zijn van De Veste. De activiteiten die we doen en de vieringen is echt voor de mensen die lid zijn van De Veste. Die halen daaruit hun voldoening, ook uit de activiteiten. Ik denk, zoals komende maandag de mensen ook hun voldoening halen, hè dus in praktijk brengen die je wilt zijn, en dat gebeurt ook door de activiteiten en door de*

zondag vieringen. Ja, en de vraag of je dat ook wilt zijn voor mensen die geen lid zijn van de Veste, nou, daar hebben we het net over gehad, zeg maar, dat is toch een beetje ons eigen clubje. Maar willen wij er ook zijn voor De Veste in, nou dat is een groot woord, de wereld, zeg maar?'. De ouderen voelen ook dat zijzelf verantwoordelijkheid dragen om uitvoering te geven aan het invullen van wat De Veste wil zijn. De gemeenteleden vormen immers De Veste als geloofsgemeenschap. Daarin staat Gods Woord centraal. Binding wordt gezien als een belangrijke voorwaarde om deel te zijn van een kerkgemeenschap maar houdt ook een risico in van uitsluiten van anderen (3:111). Pretenties en oordelen over wie we als De Veste zijn, kunnen verkeerd worden geïnterpreteerd (4:68) De Veste wil een oecumenische kerk zijn, maar dat is niet altijd in het verleden gebleken (3:9).

Jongeren:

De jongeren kijken anders aan tegen wat De Veste zou moeten zijn. Dan betreft het de wijze waarop samen vieringen worden gevierd in de zin van geloofsuitingen. 10:14 *'Ja, ik denk wel dat het, ja, je zichtbaarheid wel vergroot als je gewoon ehm, ja, een evenement hebt, dat je zegt: nou, op een groot grasveld gaan we met zijn allen picknicken of zo. En dat je wel zoiets hebt van je laat zien aan mensen die gewoon langslopen van goh, dat je een gemeenschap bent en dat je dingen samendoet'.* Een jongere vraagt zich af of we wel meelevend genoeg zijn. Durven we ons geloof te uiten in expressie tijdens een viering of samenzijn, zoals in andere kerken? 9:13 *'Ja, laat ik zeggen dat sommige kerken een strenger christelijke kerk zijn, maar ook voor mijn gevoel, wat een soort uitbundiger of zoiets met armgebaren en dergelijke'.* De kerk mag zich ook buiten het kerkgebouw laten zien wie en wat ze is. 17:12 *'Daarnaast denk ik gewoon dat kerken gewoon veel meer, als ik het gewoon voor het zeggen heb, doe gewoon heel veel dingen die gewoon heel leuk zijn om te doen met mensen. Dus weet ik veel: organiseer een voetbaltoernooi, of dat je een keer op de markt een ontbijt hebt ofzo, dat zijn hele leuke dingen. Zijn gewoon hele leuke dingen om te doen die je met een grote groep mensen kan doen. En dat is gewoon hartstikke leuk en, en dat is mooi'.*

Samengevat:

De 'ouderen' zien enerzijds dat De Veste staat voor wat ze wil zijn, anderzijds niet doordat De Veste nog als een bolwerk kan overkomen en te weinig toegankelijk is voor derden. 'We zijn meer kerk naar binnen dan naar buiten' hoor je zeggen. De cultuur in De Veste maakt dat niet iedereen zich thuis voelt in de kerk, anderen weer wel. Zichtbaarheid en herkenbaarheid van De Veste mag naar buiten meer worden getoond, laat zien dat we kerk zijn! Ze voelen de verantwoordelijkheid om bij te dragen aan het uiting geven aan: Dat zijn wij! Binding met De Veste wordt gezien als een belangrijke voorwaarde om deel te zijn van een kerkgemeenschap maar houdt het risico in van uitsluiten van anderen. De Veste dient te waken voor het hebben van pretenties of oordelen, deze kunnen in praktijk verkeerd worden geïnterpreteerd.

De 'jongeren' willen graag op een andere wijze, in andere vormen uiting geven aan hun geloofsbeleving. Durven we onze geloofsbeleving zichtbaar te uiten in een kerkdienst? De Veste kan naar buiten toe zich meer laten zien als kerkbeweging, niet alleen in het kerkgebouw zelf.

Sociale omgeving

Ouderen:

Ouderen vinden dat De Veste zich meer kan laten zien in de wijk Bloemendaal. Zichtbaarheid als kerk in de wijk is gewenst. 2:17 *'Dat is, denk ik wel heel belangrijk. Het is gewoon heel erg goed dat we zichtbaar zijn, zeker als De Veste ervaart van, hé, bepaalde groepen kunnen ons minder makkelijk vinden. denk ik van nou, dan is het wel heel goed dat we zo zichtbaar mogelijk zijn'*. Niet met de reden om 'zieltjes te winnen' maar om ruimte en gelegenheid te bieden aan anderen, door gesprek, koffiedrinken, stilte en meditatie momenten aan te bieden aan iedereen die langs de kerk loopt. 2:51 *'Stel dat je niet tot De Veste behoort. Hoe kom je bij De Veste? Waar? Ik heb wel zitten denken van ehm; Kijk wat vind ik nou, naast de kerkdienst en leerhuis achtige toestanden, bijvoorbeeld: wat vind ik nou prettig aan een kerk die ik niet ken? In het buitenland zijn bijvoorbeeld kerkgebouwen vaak open, kun je even zitten, kaarsje opsteken. En nou ja, dat doe je vaak in kerken in stadscentrum, vaak historische gebouwen, al is het maar om te bezichtigen. Daar kun je De Veste misschien niet helemaal mee vergelijken, maar ik zit te denken van; De Veste is qua ligging dicht bij het winkelcentrum. Zou het een belangrijke functie kunnen zijn voor buitenstaanders die misschien langs De Veste lopen en denken van hé? Ik kan daar even naar binnen, ik kan daar even zitten. Ik kan daar misschien even een kaarsje opsteken. Misschien is er wel een gastheer of een gastvrouw die daarvoor openstaat, een praatje kan maken en denk ik van ehm, er komen heel veel mensen toch langs De Veste. We zijn niet een Sint Jan maar het zou toch wel meer, denk ik, ja een functie kunnen hebben in de zin van; te midden van mensen, een koffieochtend of zoiets, ja.'*

Samengevat:

Volgens de 'ouderen' kan De Veste zich meer laten zien in de wijk en omstreken en kan De Veste zich meer openstellen voor niet kerkleden die de kerk binnen kunnen gaan voor aandacht, koffie of meditatie. Op deze wijze vergroot De Veste haar zichtbaarheid en herkenbaarheid als kerk naar de mensen die in de wijk wonen en wordt daardoor toegankelijker voor iedereen.

Jongeren:

De jongeren zeggen feitelijk hetzelfde: Laat zien dat De Veste van betekenis kan zijn voor mensen uit de wijk maar ook in Gouda als stad (10:22). De kerk kan meer oog hebben voor de sociale omgeving (16:13). Hoe? Door laagdrempelig te zijn, door activiteiten op te zetten voor niet kerkleden (15:13, 15:14).

Betrekkingen en Relaties tussen leden die geen ambt uitoefenen in de plaatselijke gemeente

Hierover is weinig concreets gezegd. Dat heeft wellicht te maken dat er overlappingen zijn met (sub)aspecten van andere kwaliteitskenmerken.

Wat door de 'ouderen' en de 'jongeren' wordt aangegeven is dat juist de relatie met andere gemeenteleden die je kent het gevoel geeft van een soort 'thuis' gevoel en dat het hebben van een taak als vrijwilliger het onderling contact bevordert (10:17, 6:18).

Aanbod - activiteiten

Ouderen:

Voor de ouderen is het aanbod van activiteiten weliswaar voldoende maar ook vinden ze dat er altijd wel wat bij kan, meer variatie in kan komen, meer verdieping. 1:77 *'Maar voor mij zijn andere activiteiten ook belangrijk, zoals een gesprekskring. Ik hoor nu net op de drempel van Freda over een boekenclub, ook leuk. Dat soort dingen spreken mij ook wel heel erg aan. Ja'. Maar er zouden ook weer activiteiten kunnen worden losgelaten.* 2:23 *'Ik denk dat er veel is, dat daar ook altijd wel wat dingen bij kunnen. En andere dingen misschien niet meer, dat heeft met de tijdgeest te maken – heeft ook te maken met de invloed die een predikant heeft'.* Ook kunnen meer 'eenmalige' activiteiten worden georganiseerd. 4:51 *'Ja, zo'n muziekkavonddat schoot me ineens te binnen. Alleen is het over het algemeen eenmalig. Maar dat kan heel leuk zijn, maar goed, je moet dus iemand hebben die dat leuk vindt om dat te doen. Ik kan van alles noemen'.* Ook vragen de ouderen aandacht voor activiteiten voor bepaalde doelgroepen zoals de jongvolwassenen die niet meer naar de kerk komen. 6:20 *'Ja, dat heb ik ook bij mijn kinderen gezien. En bij kinderen in andere gezinnen. Nou tot een bepaalde leeftijd, een jaar of 16 of 17 zijn er activiteiten mogelijk, derde helft en zo. Het wordt ook heel actief gedaan, wat die kinderen aanspreekt. Maar boven die leeftijd neemt dat af. En dan ook de kerkgang. Vaak dan met de ouders dan ook, hè? Van nou, die kinderen gaan al niet meer. Dus het voorbeeld van de ouders is ook niet meer nodig, dus ook dat zie je ook wel eens hoor, dat de ouders niet meekomen. Die leeftijdsgroep, ik denk dat daar toch iets mee gedaan kan worden'.* Activiteiten die er vroeger waren worden door andere ouderen nu gemist. 7:9 *'Ja, ja en dus zeg maar een lezing over dingen die ieder mens in zijn leven meemaakt, omdat je mens bent. Ja die verdieping daarin hé, wat vroeger ds. Simon Schoon ook aan leerhuizen had, dat mis ik nu wel, maar dat komt misschien ook wel weer terug'*

Jongeren:

De jongeren missen het aanbod van activiteiten of het aanbod sluit niet aan bij hun behoefte. 9:10 *'Ja, kijk ja, in principe denk ik dat er best veel activiteiten verder zijn. Wat we verder wel merken is gewoon dat ja, dat voor ons gevoel, in onze leeftijdsklasse gewoon heel weinig is'.* 13:20 *'En het zou voor mij heel leuk zijn als we zoiets misschien zouden organiseren voor gewoon een stuk of tien mensen, of een paar keer dat je gewoon bij zo'n oefening erbij kan zijn of gewoon een keertje samen muziek kan maken'.* Jongeren kijken niet alleen naar hun eigen behoefte. 15:17 *'Ja, daarom is het ook wel goed dat er activiteiten zijn die niet per se alleen voor de doelgroep worden georganiseerd, maar kerk breed. En dan is het aan de leden, om wel of niet te komen, en je zult altijd maar 20 of 30 procent zien. Dat is normaal'.* Jongeren verwachten van de kerkenraad dat ze open staat voor nieuwe ideeën. 15:15 *'Ze doen al heel veel, maar ik heb ook heel erg het idee dat, ik weet niet of dat echt zo is, dat heb ik nog niet getest, maar er is wel ruimte om nieuwe ideeën aan te brengen? En ik denk dat de team mentaliteit gewoon supergoed is, als we nu met de startersgroep iets bedenken en wij gaan dat brengen naar te kerkenraad of naar wie dan ook, geloof ik wel dat daar wat mogelijkheden zijn. En ik denk dat dat het belangrijkste is. Dat ze daar gewoon voor openstaan.'* Het organiseren van een activiteit vraagt om een persoonlijk commitment van het gemeentelid. De Veste dient daarmee rekening te houden als vrijwilligers voor een taak worden gevraagd (15:9).

Samengevat:

Het aanbod is volgens de 'ouderen' voldoende maar het kan altijd meer zijn, zowel het aanbod als de variatie in het aanbod. Het aanbod mag meer doelgroep (bv. jongvolwassenen) gericht zijn en hoeven niet altijd voor de gehele gemeente bedoeld te zijn. Activiteiten (bv. leerhuis) die er voorheen waren, worden nu gemist.

De 'jongeren' missen een aanbod van activiteiten voor hun doelgroep of het bestaande aanbod sluit niet aan bij hun behoefte of interesse. Ze kijken niet alleen naar hun eigen behoeften maar staan ook open voor andere doelgroepen. Ze verwachten van de kerkenraad dat ze openstaat voor nieuwe activiteiten waarmee ze komen. Het organiseren van een activiteit vraagt om een persoonlijk commitment van degene die wordt gevraagd om een activiteit te organiseren en daarmee dient rekening te worden gehouden als een vrijwilliger voor een taak wordt gevraagd.

Aanbod – Crisis ondersteuning

Ouderen:

Ouderen hebben behoefte aan ondersteuning op het moment dat een 'crisis' in hun persoonlijk leven plaatsvindt. Ondersteuning door De Veste wordt weleens gemist. 5:44 *'Ik wist dat zelf niet omdat niet naar mij gevraagd wordt van hé: hoe gaat het nu met jou in deze coronatijd? Dat wordt mij ook niet gevraagd hoor, maar ik mist dat ook niet. Niet zo van goh, dat had ik eigenlijk wel verwacht. Hè, ja, nee en ik weet niet hoe het bij anderen zit. Ik weet wel bijvoorbeeld, weet niet of je hem kent (naam is genoemd), die heeft vorig jaar zijn vrouw verloren, die is overleden, en ik vraag me af of er ook nog aandacht is voor mensen in die omstandigheid?'. 1:71 (onder pastorale zorg) 'Nou niet zozeer denk ik, vanuit zeg maar het instituut, de kerk, De Veste, maar omdat je daar een aantal mensen kent die zeg maar ook tot je vriendenkring behoren, op die manier wel, en we hebben daar zelf ook niet, zeg maar actief naar gevraagd of aangegeven in zeg maar alles wat er gebeurde in alle heftigheid. Ja, we voelden ons wel steeds gesteund en ook concreet geholpen door mensen om ons heen en niet specifiek de Veste. Maar ja, ook wel, mensen die ook wel in De Veste komen, maar ook tot onze kennissen- of vriendenkring behoren'.*

Jongeren:

De 'jongeren' hebben nog geen crisis ondersteuning nodig gehad. Ze kunnen hierover niet vertellen.

Samengevat:

Door 'ouderen' wordt ondersteuning door gemeenteleden van De Veste weleens gemist op het moment dat ze in een crisissituatie verkeren of hebben verkeerd. Dit betreft niet zozeer de aandacht die de predikant aan je geeft, wat ook wel is gebeurd, maar meer de aandacht voor elkaar in bijzondere situaties.

Communicatie

Ouderen:

De ouderen zijn gewend om te worden geïnformeerd via de bestaande communicatiekanalen als het Kerkblad, de Zondagsbrief en de mailing van de predikant. Toch kan communicatie nog meer worden aangepast aan deze

tijd. 2:28 *'Ja, ik ben daar wel op zich tevreden over en ja, ik zie het meer in aanvullingen, misschien het moderniseren. Ja, ik denk dat ik gewoon heel goed vind, is ja naar buiten toe zichtbaarheid vergroten, zoals de predikant een stuk over zichzelf op de website heeft gezet, met foto's erbij, nou heel goed. Ik denk van; ik zou het nog aardiger vinden als het niet alleen tekst was en foto's van goh, maar zou dat graag willen horen vertellen. Gewoon een filmpje'.* Communicatie vergroot de herkenbaarheid van De Veste. 6:26 *'Ja, precies, die fysieke herkenbaarheid. Ja, dat heeft misschien ook meer, ook aan de gemeenteleden zelf, in hoeverre zij zien aan anderen, dat zij dit zijn van De Veste? Nou ja, waar ik mee begon is zo'n vriend van mij, die vriend van ons die in Gouda is komen wonen van wij zijn lid van De Veste. Als jij nog op zoek bent naar een kerkgemeenschap, wij voelen ons thuis in De Veste, dus dat kun je ook bereiken door communicatie voor mensen die daarvoor open staan'.*

Jongeren:

Jongeren kijken anders naar communicatie, de vorm en inhoud. Jongeren willen niet overspoeld worden met informatie. 12:14, *'Soms die e-mails van de predikant, erg lange dingen zijn het. Denk ik van oké, even een samenvatting aan het begin. Dan weet ik wat ik eruit kan pikken'.* 12:15 *'Dus een e mail van de predikant kan zo meerdere pagina's lang zijn met allerlei informatie. De GoudAder lezing, en al die informatie, Taizé en al die dingen. Dat het soms een beetje te veel is voor mijn gevoel. Dan verlies ik een beetje het overzicht'.* Moet alles op papier? 15:18 *'Ik heb wel een wens, dat is een heel klein dingetje, maar we hebben het kerknieuws natuurlijk uit de regio. Ik zou die heel graag ook digitaal willen ontvangen en ik heb het gevraagd, de scriba gemaild, en toen zeiden ze. Dit is helaas niet mogelijk, want dat doen we nog niet en toen dacht ik: hoe wordt het dan in elkaar gezet?'* Een andere jongere vraagt zich af voor wie informatie bedoeld is. 17:15 *'Voor wie is een kerk belangrijk? Je hebt dan allerlei doelgroepen, je hebt mensen die gewoon contact zoeken. Die moeten de kerk kunnen vinden, gewoon binnen kunnen waaien'.*

Samengevat:

De 'ouderen' krijgen enerzijds voldoende informatie vanuit de bestaande communicatiekanalen, anderzijds mag de communicatiewijze worden aangepast naar deze tijd (digitaal, foto's, zichtbaarheid, filmpje, etc.).

De 'jongeren' ervaren de hoeveelheid informatie die ze krijgen als te veel informatie en verliezen daardoor het overzicht. Ze worden overspoeld met lange teksten en zien graag een samenvatting voorafgaand aan de informatie zodat ze meer doelgericht naar de informatie dat hen interesseert toe kunnen gaan. Voor de jongeren mag alle informatie gedigitaliseerd worden aangeboden en ze zien graag dat drukwerk tot een minimum wordt beperkt.

Taken van gemeenteleden (zonder functie in de kerk)

Ouderen:

Ouderen willen structureel bijdragen aan het verrichten van taken. Daarbij ligt ook een persoonlijk doel. 2:21 *'Ja, nou ja, je komt veel meer in contact met de andere gemeenteleden. Mensen waarderen dingen die je doet. Je bent zelf zichtbaarder, je kunt iets voor een ander betekenen. Je speelt ergens een bepaalde rol in'.* Door het

verrichten van taken wordt De Veste ook zichtbaarder voor niet kerkelijken. 8:21 *'Ja, nou, ik denk het bezoekwerk, dat zeker bijvoorbeeld bij de dochter van meneer die ik bezocht die inmiddels overleden is en die dochter hoorde niet bij een kerk en die stond er werkelijk versteld van wat wij als bezoekers voor haar vader hebben gedaan'.* Waardering voor het uitvoeren van een taak wordt wel eens gemist. 8:22 *'Want ik had bijvoorbeeld ook eventjes ingegooid van wij bestaan binnenkort 25 jaar en ik denk, misschien pakt iemand die bal van 25 jaar op of daar nog iets mee gedaan wordt, niet dus'.*

Jongeren:

Jongeren staan open voor het verrichten van taken binnen De Veste maar lopen aan tegen praktische invulling van hun spaarzame vrije tijd. De jongeren hebben (nog) kleine kinderen, werk en hebben weinig vrije tijd die ze ook aan andere activiteiten willen besteden (hobby's, sport, etc.). 17:16 *'Ja, dus, zoals ik het wel voor mezelf zou zeggen, ik noemde het al 'choose your battle'. Waar ga jij, de tijd die je hebt, insteken? Een deel van hoe invulling te geven in mijn leven is gewoon te zorgen dat mijn baan klopt met waar ik in geloof, dat ik gewoon mijn professionele tijd waar ik goed in ben, dat die in ieder geval goed wordt ingezet. En daarnaast kan De Veste een middel zijn om mij voor in te zetten. Maar het kan ook zo maar zijn dat het een heel andere club, of actie wordt. Dat zou dan de afweging zijn. Dus soms, dan maak je gewoon een afweging van; Ik heb wat meer tijd, waar sta ik nu en hoe flexibel ben ik?' De jongeren zien ook een keerzijde aan het verrichten van een taak: het is niet iets wat je alleen doet, maar juist samen. Dat draagt bij aan een positief gevoel (15:19). 10:30 *'De keerzijde van een vrijwilligerstaak ligt op het terrein dat iedereen vindt dat je daarvoor alleen verantwoordelijk bent terwijl de gehele kerkgemeente daaraan zou moeten bijdragen. Dienstig zijn aan anderen'.* 10:32 *'Kijk de laatste keer in Doorn (kampeerweekend) ging het natuurlijk heel goed. Iedereen hielp met afbreken, en dan krijg je als vrijwilliger ook een positief gevoel van kijk eens hoe we met z'n allen bezig goed zijn. Dat je dan zelf er meer uren in hebt gestoken dat vind ik niet erg, want daar doe je het ook voor. Maar dan heb je wel zoiets van. Je doet het uiteindelijk met z'n allen. Toch valt ook een kritische opmerking te beluisteren: wat krijg je ervoor terug? 15:12 *'Ik zeg heel snel nee en dat heeft met de reden te maken van het aantal mensen die je daarop inzet (project), want hoe wil je dat allemaal voor elkaar gaan krijgen, meerdere dagen je deuren open hebben overdag, vraagt heel veel vrijwilligers. Wat krijgen we ervoor terug? Is daar behoefte in de wijk aan en daar heb ik twijfels over. En dan denk ik, het kost heel veel energie voor de vrijwilligers die dat allemaal draaiende moeten houden. Dat is heel veel organisatorisch gedoe. Het kost misschien ook wel geld, en dan vraag ik me altijd af: krijg je terug waarvoor je het eigenlijk wilt doen en is daar echt behoefte aan?'.***

Samengevat:

De 'ouderen' zetten zich graag structureel in voor vele vrijwilligerstaken die er zijn. Enerzijds om persoonlijke redenen (contact, iets kunnen betekenen, erbij horen), anderzijds om De Veste op de kaart te zetten. De waardering voor hun inzet wordt weleens gemist of is te weinig zichtbaar hetgeen tot teleurstelling leidt.

De 'jongeren' staan open voor taken in de Veste maar hebben weinig spaarzame tijd die ze moeten verdelen over meerdere activiteiten. Een activiteit voor De Veste krijgt daarbij eenzelfde prioriteit als de andere activiteiten en de keuze welke activiteit voorrang krijgt, noemen ze een 'choose for battle'. Deelnemen aan een

activiteit vraagt commitment van alle deelnemers. Je doet het samen wat bijdraagt aan een positief gevoel. De afweging om een taak wel of niet te doen wordt wel eens benaderd vanuit de vraag: wat krijg je ervoor terug?

9.0 CONCLUSIE EN DISCUSSIE

Centraal in dit onderzoek staat de vraag: *Wat is volgens oudere en jongere kerkleden kenmerkend voor de narratieve identiteit van de plaatselijke kerk De Veste?* (Zie paragraaf 6.4).

Aan de hand van de betekenis die aan de vier kwaliteitskenmerken in paragraaf 6.3 is toegekend, zal antwoord worden gegeven op bovenstaande vraag. Per kwaliteitskenmerk (dimensie) wordt een samenvatting gegeven van de bevindingen per doelgroep 'ouderen' en de 'jongeren'. Het geheel van bevindingen wordt gepresenteerd in een algehele conclusie (zie paragraaf 9.5). De bevindingen hebben geleid tot het doen van een aantal aanbevelingen. Deze worden gepresenteerd in paragraaf 9.6.

9.1 KWALITEITSKENMERK 'VERVULD LEVEN'

Doelgroep 'ouderen'

De ouderen komen graag samen in de kerk om te horen over God en om elkaar daar te ontmoeten. Dit draagt bij aan het ervaren van geluk en vreugde, aan zingeving. Aandacht voor de ander, binnen of buiten de kerk is belangrijk maar te veel aandacht kan ook als beklemmend worden ervaren. Niet alle ouderen zien De Veste als een laagdrempelige kerk dat openstaat voor het ontvangen van niet kerkelijken.

Conclusie: In *grote mate*, op een uitzondering na, wordt door de ouderen het 'vervuld leven' als een kwaliteit van de narratieve identiteit van De Veste ervaren. De Veste draagt bij aan het ervaren van geluk, vreugde en zingeving met en voor anderen.

Doelgroep 'jongeren'

De jongeren zien De Veste als een gemeenschap waar ze bij willen horen en elkaar ontmoeten. Ze missen echter de aansluiting met de andere kerkleden die niet behoren tot hun doelgroep. Hierdoor bouwen ze een minder sterke band op met De Veste die ze wel graag willen hebben. Het geloof komt bij hun pas ter sprake als de omstandigheden daarnaar zijn. Dan hebben ze het gevoel dat er serieus naar hun verhaal wordt geluisterd en durven zich meer te uiten.

Conclusie: In *mindere mate* wordt door de jongeren het 'vervuld leven' als een kwaliteit van de narratieve identiteit van De Veste ervaren. De Veste ondersteunt niet in voldoende mate de behoeften van de jongeren die de aansluiting met anderen missen en daardoor minder geluk, vreugde en zingeving ervaren.

9.2 KWALITEITSKENMERK 'RIJK'

Doelgroep 'ouderen'

De ouderen ontleen veel betekenis aan de bronnen die De Veste aanbiedt. Het blijkt lastig om het begrip geloofsinhoud te duiden, temeer daar ieder ander daar een eigen betekenis aan geeft. Als belangrijkste bron wordt het bijwonen van de kerkdienst (vorm) genoemd waar het woord van God tot hen komt. Daarbij worden andere bronnen als betekenis gevend ervaren. De ouderen worden gemotiveerd om samen deel te nemen aan

kerk-zijn door meerdere (persoonlijke) beweegredenen. De belangrijkste daarvan is om samen te luisteren naar het woord van God. De ouderen zien niet duidelijk waar de scheiding ligt tussen morele waarden en de christelijke waarden. Ze delen met elkaar de (christelijke) waarden en houden zich daaraan vast zowel binnen als buiten de kerk. De pastorale zorg wordt door de ouderen als een kerntaak van De Veste gezien. Pastorale zorg gaat iedereen aan maar is niet altijd zichtbaar in de praktijk. Enkele ouderen hebben daarmee negatieve ervaringen gehad dat nog altijd gevoelig ligt. Eenzaamheid wordt als belangrijkste punt van aandacht genoemd. Het herkennen van een zorgvraag bij de ander is niet vanzelfsprekend. De structuur of opzet van de pastorale zorg geeft geen invulling aan het tijdig herkennen van de zorgvraag van de ander omdat de mensen die aandacht nodig hebben niet zelf aan de bel trekken. Men weet daardoor niet van elkaar onder welke omstandigheden iemand verkeert. De Veste heeft geen vangnet wat dit probleem kan ondervangen.

Conclusie: De ouderen ervaren de rijkdom aan betekenisvolle bronnen, wortels en traditie als een kwaliteit van de narratieve identiteit van De Veste in *ruime mate*. De Veste biedt een diversiteit aan religieuze uitingen en schatten van de christelijke traditie aan. De Veste heeft daardoor een rijke verhalende identiteit.

Doelgroep 'jongeren'

De jongeren zijn zich bewust van de bronnen die De Veste aanbiedt maar missen onderling met andere kerkgangers de interactie of de beleving. Ze zouden graag met de andere kerkgangers over de bronnen willen praten en discussiëren. Verwachtingen voortvloeiend uit de bronnen kunnen als te hoog worden ervaren hetgeen tot geloofstwijfel en teleurstelling leidt. Met de traditionele vormen die De Veste aanbiedt hebben de jongeren weinig. Ze zien liever andere vormen die meer tot hun verbeelding spreken. Ze halen hun motivatie uit de bronnen die ze traditioneel hebben meegekregen maar halen ook motivatie vanuit eigen observatie en beweegredenen. Het onderscheid tussen morele waarden en christelijke waarden kunnen ze moeilijk aangeven maar ze geven wel aan dat morele waarden veelal uit de christelijke waarden voortkomt zolang dit geen dogma's zijn of vanuit plichtsbef is. De jongeren hebben geen ervaring met pastorale zorg anders dan aandacht na de geboorte van een kind. Ze vinden pastorale zorg wel belangrijk als taak van De Veste. Ze hebben ook geen beeld op welke wijze pastorale zorg is georganiseerd maar koppelen pastorale zorg meer aan het onderhouden van sociaal contact. De jongeren zeggen ook dat in de huidige structuur opzet geen vangnet aanwezig is. Zelf hebben ze niet direct daaraan behoefte, ze gebruiken eerder hun familie en vrienden als vangnet dan De Veste. Ze zien dat de huidige opzet ook zorgt dat de drempel voor mensen te hoog ligt om zelf contact te zoeken met de mensen binnen De Veste. Ze pleiten voor het organiseren van laagdrempelige activiteiten zodat een beeld kan worden verkregen over de sociale omstandigheid waarin de ander verkeert.

Conclusie: De jongeren ervaren de rijkdom aan betekenisvolle bronnen, wortels en traditie als een kwaliteit van de narratieve identiteit van De Veste *onvoldoende*. De jongeren ervaren onvoldoende diversiteit van vormen waarin ze hun geloof in de praktijk van de kerk kunnen uiten. Naar hun gevoel worden geen vormen aangeboden die bijdragen aan het versterken van de kwaliteit van de praktijk als identiteit. Het versterkt het ervaren van geluk, vreugde of zingeving onvoldoende.

9.3 KWALITEITSKENMERK 'GEDEELD'

Doelgroep 'ouderen'

Ouderen voelen zich verbonden met elkaar bij het doen van activiteiten en het vieren van een kerkdienst. Het samen ervaren van het geloof geeft een verbondenheid naar elkaar als naar God. De verbondenheid wordt in hun ogen vergroot door met elkaar te praten over het geloof en door aandacht te geven aan elkaar. Ouderen participeren makkelijk in activiteiten en zijn vooral actief omdat ze elkaar zo leren kennen en houden daaraan een positief gemeenschapsgevoel over. Ze zien deels waarvoor De Veste staat, deels niet. De Veste kan voor derden als een soort bolwerk overkomen. De cultuur binnen de kerk kan zorgen dat niet iedereen zich thuis voelt in De Veste.

Conclusie: De ouderen delen in *ruime mate* een gedeeld verhaal met elkaar. Ze ervaren het 'samen delen van het verhaal van de identiteit van De Veste als een narratieve identiteit van De Veste. Het delen van verhalen draagt volgens hen bij aan het versterken en bevorderen van de kwaliteit van de praktijk van de identiteit van De Veste. Bij enkele ouderen valt te beluisteren dat De Veste in de praktijk steken laat vallen, met name als het gaat over het samen delen van verhalen met niet kerkleden.

Doelgroep 'jongeren'

De jongeren voelen een verbondenheid door met elkaar op te trekken. Zo leren ze elkaar te kennen. Om het gevoel van verbondenheid te versterken hangt af van de tijd en ruimte die je daaraan geeft en dat voelt voor iedereen anders. De jongeren stellen dat de mate van betrokkenheid afhangt van de response die de ander daarop geeft. Betrokkenheid komt niet van één kant maar van beide kanten. De jongeren willen zeker participeren in het doen van activiteiten die kortstondig van duur zijn, niet voor een langere tijd. Participatie kan ook leiden tot teleurstellingen als blijkt dat De Veste daar geen goed antwoord op heeft.

Conclusie: De jongeren delen verhalen aan elkaar en niet zozeer met de gemeenteleden. Ze zitten in een soort van 'bubbel'. In die zin kan niet de conclusie worden getrokken dat de jongeren zich in het 'gedeelde' verhaal van de identiteit van De Veste herkennen, waardoor de kwaliteit van de praktijk van de identiteit als geheel wordt bevorderd.

9.4 KWALITEITSKENMERK – 'ADEQUAAT'

Doelgroep 'ouderen'

De Veste kan meer laten zien wie en wat ze is door zich meer als kerk te presenteren naar de omgeving buiten de kerkelijk gemeente. Dit op een positieve manier zonder enige pretentie of vooroordeel. Het kerkgebouw kan vaker worden opengesteld voor passanten. Daardoor wordt De Veste als kerk meer zichtbaar en herkenbaar in de wijk. Passanten kunnen dan even binnenwippen voor een praatje, koffie of meditatie. Het aanbod van de activiteiten door De Veste is voldoende maar de ouderen staan open voor nieuwe activiteiten en voor meer variatie in de activiteiten. Activiteiten die er voorheen waren worden door enkelen nu gemist (leerhuisavonden). Ze zien graag dat daar weer nieuw leven in wordt geblazen. Crisis ondersteuning door

gemeenteleden (niet de predikant) wordt door enkelen als een gemis ervaren. Dit is nauw verbonden met pastorale zorg. De ouderen vinden de informatie die ze ontvangen ruim voldoende maar vinden ook dat de informatievoorziening meer van deze tijd mag zijn door gebruik te maken van de digitale middelen. Ouderen zetten zich graag voor langere tijd in als vrijwilliger. Dit doen ze ook om persoonlijke redenen, niet altijd uit plichtsbesef. De waardering voor hun inzet wordt wel eens gemist waardoor de ervaring tot een teleurstelling uitloopt.

Conclusie: De ouderen ervaren de relatie tussen het verhaal van de eigen identiteit en de praktijk van De Veste *niet voldoende adequaat*. De Veste moet meer laten zien wie en wat ze is. Ze moet meer in praktijk brengen wie ze zegt te zijn.

Doelgroep 'jongeren'

De jongeren willen graag op een andere wijze uiting geven aan hun geloofsbeweging door het organiseren van laagdrempelige activiteiten. Hierbij kan De Veste naar buiten toe meer zichtbaar worden als kerkgemeente. De Veste mag van de jongeren meer oog hebben voor de sociale omstandigheden in de wijk en in Gouda. Laat zien wie en wat je als De Veste bent. De jongeren missen in het aanbod van activiteiten die activiteiten waaraan ze willen deelnemen of interesse in hebben. De activiteiten zijn er gewoon niet. Ze verwachten dat De Veste openstaat voor nieuwe activiteiten waar ze mee willen komen. Ze stellen dat bij de organisatie van een activiteit dié vrijwilligers worden betrokken die zich daarvoor verantwoordelijk voelen (commitment). De jongeren ervaren de hoeveelheid aan informatie als te ruim en zien graag dat de informatie meer toegankelijk en overzichtelijk wordt aangereikt. Informatie ontvangen ze het liefst alleen maar digitaal. De communicatiekanalen zijn voldoende aanwezig maar mogen nog meer worden toegepast op specifieke doelgroepen. De jongeren staan open voor een taak in De Veste maar geven aan dat gezien hun persoonlijk leven (banen, kinderen, etc.) er weinig tijd overblijft die ze moeten verdelen over meerdere opties. 'Choose your battle' noemen ze dit. Voor welke activiteit ga ik mij inzetten, gezien de weinige tijd die ik voor mezelf over houd? Als ze kiezen voor De Veste dan vragen ze om commitment van de ander in De Veste zodat de activiteit samen wordt uitgevoerd en bijdraagt aan een positief gevoel. Een andere insteek die ze hebben is simpel de vraag: wat krijg ik ervoor terug? Dat bepaalt mede hun keuze.

Conclusie: De jongeren ervaren de relatie tussen identiteit en de praktijk van De Veste als een kwaliteit van de narratieve identiteit van De Veste *niet als toereikend*, als adequaat om te kunnen zeggen: Dit zijn wij! Daar staan we voor! De Veste moet zich naar buiten toe niet alleen meer laten zien wie en wat ze is maar ook inspelen op de behoeften die de jongeren hebben op diverse gebieden. De Veste heeft daarin nog werk te doen. De waarheidsgetrouwe aard van De Veste wordt nog onvoldoende weerspiegeld in de verhalende identiteit van De Veste.

9.5 ALGEHELE CONCLUSIE

Met het vaststellen van de narratieve identiteit kan antwoord worden gegeven *wie en wat* we willen zijn. Daarbij gaat het om de beleefde identiteit en niet om de formele identiteit zoals vastgelegd in visie

documenten en missie statements. Er bestaan grote verschillen in de beleefde identiteit tussen ouderen en de jongeren. Het onderzoeksresultaat geeft aan dat de beleefde narratieve identiteit van de Veste, door de onderscheiden doelgroepen, verschillend wordt ingevuld. Er wordt ten aanzien van de verschillende aspecten verschillend gedacht binnen De Veste. Er is niet één beleefde identiteit maar verschillende identiteiten. Daardoor wordt identiteit als opgave zichtbaar voor De Veste. Wie zijn wij ZELF? Kunnen deze verschillende opvattingen naast en met elkaar bestaan in de gemeente van De Veste? Deze vraag overstijgt het onderzoek. In dit onderzoek is zichtbaar geworden dat de identiteit voor De veste een opgave is, in een tijd waarin grote verschillen tussen oudere en jongere kerkleden bestaan over de identiteit van een kerkelijke gemeente.

Samenvattend kan worden gesteld dat bij kwaliteitskenmerk 'Vervuld Leven' de 'ouderen' in *grote mate*, 'vervuld leven' als een kwaliteit van de narratieve identiteit van De Veste ervaren. De 'jongeren' ervaren dit in *mindere mate*. Zij missen de aansluiting met anderen en ervaren daardoor minder geluk, vreugde en zingeving.

Bij kwaliteitskenmerk 'RIJK' ervaren de 'ouderen' de rijkdom aan betekenisvolle bronnen, wortels en traditie als een kwaliteit van de narratieve identiteit van De Veste in *ruime mate*. De Veste heeft daardoor een rijke verhalende identiteit. Pastorale zorg zien de 'ouderen' als een kerntaak van De Veste. In de praktijk blijkt dat deze kerntaak niet volledig tot uitdrukking komt. Ze wijten dit deels aan de opzet van het categoriaal pastoraat. De jongeren ervaren de rijkdom aan betekenisvolle bronnen, wortels en traditie als een kwaliteit van de narratieve identiteit van De Veste *onvoldoende*. De jongeren ervaren onvoldoende diversiteit van vormen waarin ze hun geloof in de praktijk van de kerk kunnen brengen. In onvoldoende mate wordt daardoor de identiteit van De Veste versterkt.

Bij kwaliteitskenmerk 'Gedeeld' delen de 'ouderen' in *ruime mate* het eigen verhaal van de identiteit van De Veste met elkaar. Bij enkele ouderen valt te beluisteren dat De Veste in de praktijk steken laat vallen, met name als het gaat over het samen delen van het verhaal van de identiteit van De Veste met niet kerkleden. De 'jongeren' delen het verhaal van de identiteit van De Veste met elkaar en niet zozeer met de overige gemeenteleden. In die zin zien de 'jongeren' het 'gedeeld' verhaal van de identiteit van De Veste niet als een kwaliteit van de praktijk van De Veste waardoor de identiteit als geheel wordt bevorderd.

Bij kwaliteitskenmerk 'Adequaat' ervaren de 'ouderen' de relatie tussen het verhaal van de eigen identiteit en de praktijk van De Veste *niet voldoende adequaat*. De Veste moet meer laten zien wie en wat ze is. Ze moet meer in praktijk brengen wie ze zegt te zijn. De jongeren ervaren de relatie tussen identiteit en de praktijk van De Veste als een kwaliteit van de narratieve identiteit van De Veste ook *niet als voldoende adequaat*. Doordat zowel de 'ouderen' als de 'jongeren' de kwaliteit van de narrativiteit van De Veste ***niet voldoende adequaat*** vinden, kunnen we niet spreken van: Dit zijn wij! Daar staan we voor! De Veste moet zich naar buiten toe niet alleen méér laten zien 'Wie en Wat' ze is, maar ook inspelen op de behoeften die de jongeren en de ouderen hebben op diverse gebieden. De Veste heeft daarin nog werk te doen. Dit houdt in dat 'WAT' en 'WIE' we willen zijn in de praktijk in concrete vorm niet terugzien bij De Veste. Er moeten op een aantal terreinen nog stappen worden gezet. In paragraaf 9.6 worden daartoe aanbevelingen gedaan waarmee de kerkenraad en de gemeente aan de slag kan.

9.6 AANBEVELINGEN OP BASIS VAN DE BEVINDINGEN

Uit het onderzoek komt naar voren dat de ‘beleefde’ identiteit door ‘ouderen’ en door ‘jongeren’ anders wordt beleefd. Ook binnen een groep wordt uiting gegeven dat De Veste meer kan doen aan het versterken van de kwaliteit, het ‘WIJ’ gevoel. Onderstaande tabel geeft per kwaliteitsmerk en (sub)aspect aanbevelingen op basis van de bevindingen.

Tabel 2 – Aanbevelingen t.b.v. het vergroten van het ‘WIJ’ gevoel

KWALITEITSKENMERK	(SUB)ASPECT	AANBEVELING
VERVULD LEVEN	VOOR ZICHZELF, VOOR LEDEN, VOOR NAASTEN	De wijkkerkenraad zal bij het onderzoek naar de identiteit (dimensie) van De Veste moeten kijken naar het onderscheid dat <i>ouderen en jongeren</i> maken in de beweegredenen waarom ze deelnemen aan het gemeente-zijn. Door jongeren wordt de maatschappelijke context waarbinnen De Veste zich bevindt meer en meer belangrijk gevonden.
RIJK	GELOOFSINHOUD	De Veste geeft ruimte aan alle denkbeelden die bij de leden leven, maar kan een bijdrage leveren aan het vergroten van de (rijke) betekenis aan verhalen, temeer daar De Veste een pluriforme gemeente zegt te zijn, waardoor de verscheidenheid in de getuigenis groot is.
	GELOOFSPRAXIS -VORMEN	De Veste kan bijdragen, openstaan voor nieuwe vormen die <i>de jongeren</i> op een andere wijze energie geeft. Deze vormen hoeven geen zware kost te behandelen maar mogen luchtig zijn.
	GELOOFSPRAXIS-MOTIVATIE	De Veste kan, gezien de veelheid van motiverende redenen, speciaal bij <i>de jongeren</i> , een rol vervullen om het geloof levend te houden en te voeden. Dit kan door periodiek te polsen in hoeverre De Veste kan voldoen aan de behoeften van de gemeenteleden. Dit versterkt het Wij-gevoel.
	PASTORALE ZORG – INHOUD EN DOELSTELLINGEN	De Veste zou kunnen bijdragen aan het optimaliseren van pastorale zorg door te kijken in welke vorm, voor wie en door wie deze zorg kan worden verleend. Het enig onderscheid dat nu bestaat is algemene pastorale zorg en crisis pastoraat waarbij crisis pastoraat wordt gegeven door de predikant.

KWALITEITSKENMERK	(SUB)ASPECT	AANBEVELING
	PASTORALE ZORG — STRUCTURELE CONCEPTEN	De Veste als gemeente dient haar rol en functie in pastoraat nader te bezien waarbij de structurele opzet van het pastoraat invulling moet geven aan de wijze waarop <i>gemeenteleden meer oog en oor krijgen</i> voor persoonlijke situaties die zich in de gemeente voordoen.
		De Veste kan kijken of invulling kan worden gegeven aan de mogelijkheid dat doelgroepen zelf kunnen aangeven wat ze belangrijk vinden, waar ze behoefte aan hebben.
GEDEELD	HOUDING - BETROKKENHEID	De Veste kan onderzoeken in hoeverre jongeren beperkingen ervaren waardoor ze niet echt betrokken zijn of raken bij De Veste. Wat beperkt ze? Wat kan De Veste voor hen betekenen?
	PARTICIPATIE	De Veste kan participatie bevorderen door meer aandacht te geven aan de beweegredenen waarom gemeenteleden wel of juist niet willen participeren. In negatieve gebeurtenissen kan door gesprek worden achterhaald waaruit de teleurstelling is voortgekomen. Nieuwe initiatieven dienen serieus te worden genomen, dit vormt mede de identiteit van De Veste.
ADEQUAAT	ZELFGETUIGENIS VAN DE PLAATSELIJKE GEMEENTE	De Veste kan de narratieve verhalen verder uitwerken door in gesprek te gaan met de gemeente. Welke verhalen hebben de gemeenteleden nog meer te vertellen? Daaruit komt de beleefde identiteit voort en door te luisteren naar de verhalen kan De Veste de formele identiteit samenvatten in een visie en missie statement.
		De religieuze eigenheid van De Veste wordt zichtbaar in de verhalen van de gemeenteleden. Het in praktijk brengen van wat we ervaren (beleefde identiteit) maakt dat we kunnen spreken van adequaat zijn zoals Dupont en Praas aangeeft.
	SOCIALE OMGEVING	De Veste kan laten zien WIE en WAT we zijn! Daarmee vergroot je de zichtbaarheid naar buiten toe. Dit kan kleinschalig (in de wijk) of grootschalig (GoudAder lezingen) worden aangepakt. De Veste zal zich moeten uitspreken of en hoe we kerk naar buiten willen zijn.

KWALITEITSKENMERK	(SUB)ASPECT	AANBEVELING
	AANBOD – ACTIVITEITEN	De Veste kan haar aanbod in activiteiten vergroten door niet alleen te focussen op activiteiten die voor iedereen zijn bedoeld, maar specifiek naar activiteiten voor doelgroepen. De Veste dient ontvankelijk te zijn voor voorstellen van nieuwe initiatieven en nieuwe vormen en deze op een constructieve wijze en serieus te behandelen. Specifiek voor de jongeren kan dit een positieve uitwerking hebben omdat in praktijk blijkt dat voor deze groep weinig activiteiten beschikbaar zijn of dat deze niet aan hun behoefte beantwoorden.
	AANBOD – CRISIS ONDERSTEUNING	De Veste als gemeente dient haar rol en functie in pastoraat nader te bezien waarbij de structurele opzet van het pastoraat invulling moet geven aan de wijze waarop gemeenteleden meer oog en oor krijgen voor persoonlijke situaties die zich in de gemeente voordoen.
	COMMUNICATIE	De Veste zal kunnen kijken of de informatie kan worden toegespitst naar specifieke doelgroepen waarbij een keuze wordt gemaakt op welke wijze en vorm de informatie wordt verstrekt (analoog, digitaal, beeld, samenvattingen, etc.).
	TAKEN VAN GEMEENTELEDEN	De Veste dient vooraf een afweging te maken bij de vraag wie waarvoor het beste kan worden gevraagd. Ouderen hebben vaak andere beweegredenen en meer tijd beschikbaar dan de jongeren. Dit heeft te maken met de beperkte tijd die jongeren (over) hebben en deze ook nog moeten verdelen naar hun eigen behoeften. (Choose your Battle).

10.0 REFLECTIE OP HET ONDERZOEK

De reflectie op het onderzoek bestaat uit drie onderdelen: reflectie op het literatuuronderzoek, reflectie op de onderzoeksmethode- en uitkomsten en professionele reflectie.

10.1 REFLECTIE OP HET LITERATUUR ONDERZOEK

Ik heb veel tijd moeten steken in het bestuderen van de literatuur. Ik heb ervaren dat ik tijdens het schrijven van de scriptie veelvuldig terug moest gaan naar de literatuur, vooral om de informatie te kunnen plaatsen in de juiste context. De gebruikte literatuur, dissertaties en aanvullende informatie die door mijn begeleider Prof. Dr. C.A.M. Hermans zijn aangereikt gaven mij voldoende basis om identiteit van een kerkelijke gemeente te bestuderen en te begrijpen. De dissertaties van Dupont (Dupont, 2010) en Praas (Praas, 2018) en de publicatie van Praas, Hermans en Scherer-Rath (Praas et al., 2020) geven een helder beeld wat zij onder narratieve identiteit verstaan waardoor dit voor het onderzoek naar de narrativiteit van de plaatselijke gemeente De Veste kon worden gebruikt. Ook de aanvullende literatuur (Haak, Homan en Hilderink en Hendriks) hebben bijgedragen aan het verhelderen van het verstaan van de narratieve identiteit. De theoretische modellen (Van der Ven, Dupont, Praas. Etc.) waren relevant voor het doen van dit onderzoek. Er is veel wetenschappelijke literatuur te vinden over de formele identiteit van organisaties. Ik heb daaruit een keuze moeten maken. Ik ben mij ervan bewust dat ik ook had kunnen kiezen voor een andere benadering over identiteit in het algemeen. De gekozen literatuur sluit echter goed aan op het bespreken van de identiteit van een kerk. De wetenschappelijke literatuur over de narratieve identiteit is vooral te vinden in de psychologie en niet zozeer in de theologie. Ik vind dit eigenlijk vreemd, want in de theologie gaat het om het (gedeeld) verhaal (o.a. in het Oude en Nieuwe Testament) dat de primaire grondslag vormt voor kerk-zijn in de Christelijke traditie. De kernbegrippen van de narratieve identiteit zijn evenwel goed te definiëren en te gebruiken om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag. Wat mij tijdens het schrijven van deze scriptie steeds duidelijker werd was dat een identiteit van een instituut (kerk) en de narratieve identiteit van het instituut (kerk), nauw verbonden zijn aan elkaar en deze niet los van elkaar kunnen worden gezien. In de praktijk wordt veelal gesproken over formele identiteit van een instituut, in dit geval de kerk. Je vindt de identiteit terug in een profiel, visie en missie statement. Maar daar blijft het bij. Het is mij duidelijk geworden dat de formele identiteit van een kerk niet de 'beleefde' identiteit van gemeenteleden kan uitdrukken.

10.2 REFLECTIE OP DE ONDERZOEKSMETHODE EN ONDERZOEKSUITKOMST

Het doen van een praktijkgericht onderzoek, het houden van de interviews gaf mij veel voldoening. Op dat moment realiseer je je hoe verschillend mensen reageerden op eenzelfde vraag die ze kregen voorgelegd, verrassend! Ik werd mij wel bewust dat het zelfstandig doen van een onderzoek mij zwaar viel, ik zou dat voortaan met meer mensen gezamenlijk doen. In dit onderzoek heb ik mij voornamelijk gefocust op het doen van een empirisch (kwalitatief) onderzoek. Daarbij heb ik mij laten leiden door de methodische aanpak van een soortgelijk onderzoek van Praas (Praas, 2018). Bij het opstellen van de codelijst heb ik een aantal (sub)aspecten die Praas heeft gebruikt niet opgenomen omdat deze niet voor De Veste relevant waren (fusie gerelateerde

(sub)aspecten). In de analysefase van de interviews bleek dat het relevant was om toch een code toe te voegen (aanbod-crisis ondersteuning). De onderzoeksmethode bleek een goede methode om data te verzamelen. Aan de hand van een interviewlijst waar de conceptcodes vooraf waren bepaald. De gekozen selectiemethode leverde problemen op. Dit kwam doordat binnen een groep twee respondenten ook nog als vrijwilliger betrokken moesten zijn bij de kerk. Ik heb dus veel inspanning moeten leveren om voldoende respondenten te krijgen onder de jongeren. Maar de interviews hebben een schat aan informatie (504 quotaties) opgeleverd waar ik dankbaar gebruik van heb kunnen maken. Wat ik geleerd heb is om meer naar de context te kijken waarop een quotatie betrekking heeft (de Collecting fase in de NCT-methode). Als onderzoeker vond ik de analysefase het lastigst (de Thinking fase in de NCT-methode). Doordat je zelf de informatie moest interpreteren aan de hand van door jezelf opgestelde definities van de codes en niet kan terugvallen op een duidelijke rationaliteit als b.v. een statistiek, maakte het lastig om informatie te coderen. Het lijkt mij beter als je met meerdere personen een kwalitatief of een kwantitatief onderzoek doet waardoor er meer overleg kan plaatsvinden. Wat ik achteraf zelf nog beter had kunnen doen is gebruik te maken van een tool in Atlas.ti waarmee je overlappingen van codes kan detecteren, de 'cooccurrence operator'. Deze tool helpt je quotaties te vinden die dubbel gecodeerd zijn. Dat verhoogt verder de betrouwbaarheid van het toekennen van codes. Als onderzoeker vind ik het jammer dat het aantal respondenten tot acht beperkt moest blijven. Ik had het groter aan willen pakken waardoor de uitkomst van het onderzoek representatief voor de gehele populatie van De Veste zou zijn. In een vervolgonderzoek kan verder worden onderzocht in hoeverre de eerste indrukken van de respondenten opgaat voor De Veste als geloofsgemeenschap. Ik zou dan gebruik maken van een survey met een schriftelijke vragenlijst. Daarmee kan een groot aantal gemeenteleden (onderzoekspopulatie) worden bereikt. Met het vele materiaal dat het oplevert, ligt een kwantitatieve verwerking en analyse van de gegevens voor de hand (Verschuren & Doorewaard, 2016: 158).

10.3 PROFESSIONELE REFLECTIE

Mijn betrokkenheid met dit onderwerp komt voort uit mijn taak in de plaatselijke wijkgemeente De Veste waar ik momenteel de rol van voorzitter van de kerkenraad vervul. In deze rol passeren velen onderwerpen die de gemeente aangaan en een van de onderwerpen is dat voor de jaren 2021-2025 een nieuw beleidsplan moet worden gemaakt, zoals de Protestantse Kerk Nederland dit formeel voorschrijft. Ik zag direct een mogelijkheid om de onderzoeksresultaten te gebruiken bij het opstellen van een beleidsplan. De uitkomsten van het onderzoek naar de kenmerken van de narratieve identiteit van De Veste kunnen mijns inziens juist goed worden gebruikt als basis of als uitgangspunt voor het concreet maken van het beleidsplan. Voorafgaande daaraan zal de visie en missie statement van De Veste moeten worden getoetst en aangepast aan de veranderende inzichten in wat en wie we willen zijn. Een mooie gelegenheid om theoretische concepten over identiteit en narratieve identiteit bij elkaar te brengen waarbij de narratieve identiteit in praktijk wordt onderzocht. *Dit onderzoek heeft mij in theologische zin veel gebracht en mij bewust gemaakt van het feit dat de kerk haar bestaansrecht ontleent aan niet alleen haar grondslag maar ook aan haar identiteit.* De grondslag daarin zal niet snel veranderen maar de identiteit wel. Daarom is het voor mij duidelijk dat we niet te makkelijk ons aan bestaande profielen, visie en missie statements moeten vasthouden maar continue alert moeten zijn

op signalen vanuit de gemeente die op een veranderende 'beleefde' identiteit duiden. Met dit onderzoek wilde ik duidelijk maken dat de formele identiteit van een kerk iets anders is dan de narratieve identiteit van een kerk. Door het doen van een empirisch onderzoek wilde ik duidelijk maken wat volgens de respondenten kenmerkend is voor de narratieve identiteit van De Veste om van daaruit iets te kunnen zeggen in hoeverre De Veste adequaat is in de zin van dat we kunnen zeggen: Dit zijn wij, daar staan we voor! De praktijk laat zien dat we dat nog niet volmondig kunnen beamen. De onderzoeksresultaten voldoen dan ook aan mijn verwachtingspatroon. De resultaten waren in die zin niet verrassend maar wel dat binnen een groep verschillende geluiden te horen waren over eenzelfde onderwerp.

In theologische zin wil ik nog opmerken dat mij opviel dat de respondenten niet zozeer vanuit theologisch oogpunt antwoord gaven op de gestelde vragen maar meer vanuit hun beleving en ervaringen. De vraag die bij mij opkwam, was in hoeverre de grondslag van de kerk in het empirisch onderzoek meegenomen had moeten worden. De interview vragen waren nu gericht op de praktijk versus een gewenste situatie die aan de hand van de vier kwaliteitskenmerken van de narratieve identiteit inzichtelijk kon worden gemaakt.

Mijn vader zei altijd: Meten is weten. Dit geldt ook voor de vraagstukken waarvoor de kerk staat. Praktische theologie geeft met name de handvatten om dit te doen! Ik heb met veel plezier aan het onderzoek gewerkt!

11.0 SAMENVATTING

In deze scriptie doe ik verslag van een empirisch onderzoek dat onder leden van de Protestantse wijkgemeente De Veste in Gouda is gedaan over de onderzoeksvraag: *Wat is volgens oudere en jongere kerkleden kenmerkend voor de narratieve identiteit van de plaatselijke kerk De Veste?* De verwachting is dat de jongeren hun geloof op een andere wijze beleven dan de ouderen. Is dit het geval in De Veste? Wat is volgens hen kenmerkend voor de narratieve identiteit van De Veste; wat is dat volgens de ouderen?

Het achterliggende probleem is dat er weinig of geen onderzoek bekend is over de narratieve identiteit van kerken vanuit de praktische theologie. En over de narratieve identiteit van De Veste al helemaal niet. Naast dit gegeven bepalen ontwikkelingen in onze maatschappij de context van de kerk. Wat doet dit met de identiteit van een plaatselijke kerk? Verandert daarmee ook de narratieve identiteit van de Veste? De doelstelling van dit onderzoek is om vast te stellen of de jongeren naast de ouderen een verschillende invulling geven aan de kenmerken van de narratieve identiteit van plaatselijke wijkgemeente De Veste.

Op basis van een literatuuronderzoek zal eerst worden gekeken naar wat we kunnen verstaan onder een (formele) identiteit van een instituut, in dit geval de kerk, en wat we kunnen verstaan onder de narratieve identiteit. Vervolgens wordt een empirisch onderzoek gedaan onder een aantal jongere en oudere kerkleden van De Veste.

Uit het onderzoeksresultaat blijkt dat de jongeren en de ouderen (soms heel) verschillend denken over de wijze waarop je je geloofsbeleving tot uitdrukking brengt in De Veste. De conclusie is dat in termen van de narratieve identiteitstheorie waarbij de 'kwaliteit' van de narratieve identiteit door vier kenmerken kan worden gemeten, de jongeren als de ouderen de kwaliteit *niet toereikend of niet voldoende adequaat* vinden. Zowel bij de jongeren als bij de ouderen zien we dat ze aan kenmerken van de narratieve identiteit een andere waardering (positief, negatief) geven, ook binnen eenzelfde doelgroep.

De onderzoeksresultaten geven aanleiding tot het doen van meerdere aanbevelingen. Een vervolgonderzoek onder de gemeente van De Veste wordt zeer aanbevolen waardoor een nog beter beeld wordt verkregen wat kenmerkend is voor de narratieve identiteit van De Veste. Dit geeft ook een ingang om te kijken of de formele identiteit van De Veste nog actueel is.

BIBLIOGRAFIE

- Dupont, Joost Adriaan Peter. *Identiteit is kwaliteit: de identiteitstheorie van Paul Ricoeur - als voorstudie voor een verheldering van de identiteit van katholieke basisscholen in Nederland*. IKO-reeks 10. Budel: Damon, 2010.
- Friese, Susanne. *Qualitative data analysis with ATLAS.ti*. Second edition. Los Angeles: SAGE, 2014.
- Haak, Nel van den, *Narrativiteit bij Paul Ricoeur en Hannah Arendt*, Jaarboek voor esthetica. 2001.
- Hendriks, Jan. *Goede wijn: waarderende gemeenteopbouw*. Utrecht: Kok, 2014.
- Hendriks, Jan. *Kerkvernieuwing een uitdaging*. Heeswijk: Abdij van Berne, 2010.
- Hilderink, Lisa. *Samen school zijn, een praktijkonderzoek naar het verhaal van het Alfrink College in Zoetermeer*, 2014
- Homan, Thijs, H. *Wolkenridders, over de binnenkant van organisatieverandering. Oratie bij aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar Change and Implementation bij de Open Universiteit Nederland*, 2006
- Praas, Dieter. *Zusammen sind wir ganz bunt und eigentlich ganz stark! narrative Identitätsentwicklung in fusionierten Pfarreien*. Empirische Theologie, Band 31. Berlin Münster: LIT, 2018.
- Praas, Dieter, Hermans & Scherer-Rath. The local church and the quality narrative identity of ecclesiology in a Ricoeurian perspective, in Kobus Schoeman et; al, *Churches in the Mirror: Developing Contemporary Ecclesiologies*, 2020, pp. 9 - 36.
- Van der Ven, J.A. *Ecclesiology in context*. Kampen: Kok, 1993.
- Verschuren, Piet, en Hans Doorewaard. *Het ontwerpen van een onderzoek*, 2016.
- Wood, David (1991). *On Paul Ricoeur, Narrative and Interpretation*, Routledge 1991.

BIJLAGE 1 INTERVIEWGIDS - DE VIER KWALITEITSKENMERKEN

Kwaliteitskenmerk: het ervaren van geluk en vreugde in het leven

Inleiding

De narratieve identiteit van de plaatselijke kerk heeft kwaliteit in zoverre het vertelt hoe de mensen in de plaatselijke kerk geluk en vreugde ervaren, met en voor anderen in hun kerkelijke gemeente. Theologisch laat zich dit vertalen vanuit de relatie met God en de mens, door te geven en te nemen dat zich baseert op de gave van goddelijke overvloed en vanuit de genade die we ontvangen van God. Het aspect 'het beleven van geluk en vreugde' omvat alle uitspraken die vertellen in hoeverre de respondenten dit voor zichzelf ervaren in de plaatselijke kerk of hoe de plaatselijke kerk voor hen mogelijk maakt of bevordert. Het ervaren van geluk en vreugde is slechts mogelijk door te leven met anderen in de gemeenschap van De Veste. De Veste dient, vanuit het woord van God, bij te dragen in het ervaren van geluk en vreugde. Hoe is De Veste daarin aanwezig? Wat trekt ons aan en hoe kan De Veste aan onze behoefte voldoen?

De ervaringen van mensen in de plaatselijke gemeente zullen we horen uit hun verhaal hoe ze geluk en vreugde ervaren vanuit:

1. De eigen ervaring van het eigen persoonlijk geluk en vreugde;
2. De ervaring met anderen die deel uitmaken van de plaatselijke kerk;
3. De ervaring die ze hebben met naasten om hen heen die geen deel uitmaken van de plaatselijke gemeente.

1. De eigen ervaring hoe persoonlijk geluk en vreugde wordt ervaren.

INTRO: Elk mens zoekt geluk en vreugde in zijn/ haar leven. God wil dat mensen gelukkig zijn, en De Veste heeft als gemeente de opdracht om gestalte te zijn van Gods wil. Ze wil geluk en vreugde brengen in het leven van mensen.

Hoofdvraag: Wat betekent De Veste voor u?

Doorvraag: Kunt u vertellen waaraan u in uw leven geluk en vreugde (momenteel) beleeft?

Doorvraag: Hoe draagt De Veste bij aan het ervaren van geluk en vreugde?

Doorvraag: Hoe kan De Veste daaraan nog meer bijdragen?

2. De ervaring met anderen die deel uitmaken van de plaatselijke kerk.

INTRO: De Veste is een gemeenschap van gelovigen. Wij zijn samen kerk. Ik wil u nu enkele vragen stellen over uw verbondenheid met anderen in De Veste.

Hoofdvraag: Hoe ervaart u in De Veste de omgang met elkaar?

Doorvraag: Draagt uw relatie met anderen in de kerk bij aan uw geluk en vreugde?

Doorvraag: Wat mist u in uw contact met mede gemeenteleden? Kunt u dit in de meest brede zin van het woord beschrijven?

3. De ervaring die we hebben met naasten om ons heen die geen deel uitmaken van de plaatselijke gemeente.

INTRO: De Veste wil als gemeenschap ook in verbinding staan met mensen om ons heen. Als De Veste zijn we ook gezonden in de wereld. Om het zout der aarde te zijn.

- Hoofdvraag: Voor zover u dit ziet en beleeft, kunt u mij zeggen wat volgens u de betekenis van De Veste is aan het geluk en vreugde van mensen die geen deel uitmaken van onze gemeenschap?
- Doorvraag: Welke betekenis heeft de gemeenschap voor uw ervaring in geluk en vreugde als lid van de gemeenschap?
- Doorvraag: In hoeverre ervaart u dat wij als gemeenschap van De Veste bijdragen aan het geluk en vreugde van mensen, die geen deel uitmaken van onze gemeenschap?
- Doorvraag: In hoeverre voelt u zelf dat uw lidmaatschap van De veste bijdraagt aan uw betekenis voor het geluk en vreugde van andere mensen?

Kwaliteitskenmerk: het geven van een rijke betekenis aan uw verhaal

Inleiding

Het ontstaan van de geschiedenis van de plaatselijke kerk is 'rijk', als we uitgaan van de bronnen van de gemeenteleden waarover ze vertellen. De Veste zegt een pluriforme gemeente te zijn. Dit blijkt uit de diversiteit van de bronnen. Bronnen van waaruit gemeenteleden hun overtuigingen, in levens- en geloofservaringen, waarden, basishoudingen en hun verschillende spirituele uitdrukkingvormen in praktijk brengen. In hoeverre speelt De Veste daarin een rol? Welke betekenis heeft dit gehad, heeft het nu en in de toekomst? Eenieder geeft hieraan een eigen betekenis en brengt dit in praktijk door o.a. deel te nemen aan activiteiten of anderszins. Waaraan ontleent u uw 'rijkdom'? Daarover gaan de volgende onderdelen en vragen.

1. Geloofsinhoud
2. Geloofspraxis
 - 2a. Vormen
 - 2b. Motivatie
3. Morele waarden
4. Pastorale overtuiging
 - 4a. Inhoud en doelstellingen
 - 4b. Structuur van de plaatselijke kerk
 - 4c. Doelgroepen

1. Geloofsinhoud:

INTRO: De Veste wil een pluriforme gemeente zijn waarin plaats is voor gelovigen met een verscheidenheid aan geloofsovertuigingen, aan levens- en geloofservaringen, waarden, en verschillende vormen van spiritualiteit. Deze verscheidenheid is een rijkdom, die helpt om het woord van God en de christelijke traditie dieper en rijker te verstaan.

- Hoofdvraag: Wat staat voor u centraal in uw geloof?
- Doorvraag: In hoeverre ervaart u een openheid naar een verscheidenheid aan bronnen van de christelijke traditie?
- Doorvraag: Wat zou voor u meer nadruk kunnen krijgen in De Veste?

2. Geloofspraxis

INTRO: Geloven is ook een werkwoord, een praktijk samen met andere mensen die uw geloof delen. Je kunt De Veste ook zien als een gemeenschap van mensen die met elkaar praktijken of activiteiten van gelovig zijn delen.

2a. Geloofspraxis: Vormen

- Hoofdvraag: Aan welke praktijken van geloof hecht u grote betekenis?
- Doorvraag: Aan welke activiteiten neemt u deel in De Veste? En, welke betekenis heeft dit voor uw geloof?
- Doorvraag: Hoe kan De Veste nog meer bijdragen aan het uitdrukking geven aan uw geloofsbeleving?

2b. Geloofspraxis: Motivatie

- Hoofdvraag: Wat motiveert u om deel te nemen aan het leven van de plaatselijke kerk? Of juist niet?
- Doorvraag: Van waaruit komt uw motivatie?

3. Morele waarden:

INTRO: Geloven is niet alleen wat je doet in de kerkgemeenschap maar ook op je levensweg. Je deelt met elkaar waarden waarmee je door het leven gaat. En je herkent die waarden in de wijze waarop je als gemeenteleden met elkaar omgaat, en in de wijze waarop je in het leven staat.

- Hoofdvraag: In welke mate bepalen morele waarden uw deelname aan het gemeenteleven in De Veste?
- Doorvraag: Welke morele waarde(n) zijn daarin voor u het meest bepalend?

4. Pastorale overtuiging:

INTRO: “De gemeente volbrengt haar pastorale taak in de herderlijke zorg aan de leden en anderen die deze zorg behoeven, opdat zij elkaar opbouwen in geloof, hoop en liefde”. Zo staat dit in de kerkorde van de PKN. Pastorale zorg richt zich dus niet alleen op de eigen gemeenteleden maar ook op anderen. Onder ‘anderen’ verstaan we mensen die niet-kerkelijk zijn, niet gedoopte kinderen, zieken, ouderen, gehandicapten, jongeren aan de rand of buiten de kerk. De Veste wil dat deze groepen in beeld blijven bij het pastoraat van de gemeente. De Veste voelt zich hiervoor verantwoordelijk vanuit de boodschap die Jezus ons meegeeft: ‘ontferm je over de schare, als een kudde zonder herder’. Het pastoraat staat ten dienste van iedereen.

4a. Inhoud en doelstellingen

- Hoofdvraag: Hoe ziet u pastorale zorg als taak van De Veste?

Doorvraag: Wat is voor u het belangrijkste waaraan pastorale zorg moet voldoen?

4b. Structuur van de plaatselijke kerk

Hoofdvraag: Hoe ervaart u het aanbod van pastorale zorg?

Doorvraag: In hoeverre heeft u persoonlijk te maken gehad met pastorale zorg?

Doorvraag: Hoe kan De Veste bijdragen in de behoefte aan pastorale zorg?

4c. Doelgroepen

Hoofdvraag: Behoort u tot een aparte doelgroep waaraan pastorale zorg verleent wordt? En wat is daarin uw ervaring?

Doorvraag: Aan wie zou De Veste pastorale zorg moeten geven als er een keuze zou moeten worden gemaakt in het aanbod vanwege tekorten aan menskracht?

Kwaliteitskenmerk: samen delen

Inleiding

Het samen delen van waarden, levens- en geloofsovertuigingen, door elkaar hierover te vertellen, sterkt de onderlinge verbondenheid en betrokkenheid. Het vertelt over de positieve houding en het gedrag van de leden ten opzichte van elkaar en de plaatselijke kerk. Maar bovenal kunnen we zeggen dat de kerk leeft van verbondenheid met Jezus Christus; we volgen Hem. Daarom zeggen we niet: Jezus is daar waar de kerk is, maar: waar Jezus is, daar is de kerk. En, waar bent u? Hebben we oog voor elkaar? Hoe horen we dat? Wat doet dit vervolgens met u? Hierover gaan de volgende vragen.

1. Houding

1a. Verbondenheid

1b. Betrokkenheid

2. Participatie

3.

Houding:

INTRO: Bij De Veste staat 'samen ervaren en leren' centraal in onze dienst aan God, aan elkaar en aan de wereld. We spelen in op de actualiteit van de dag, in en buiten onze wijkgemeente. Zo voelen we ons verbonden met elkaar en betrokken tot elkaar. Deze verbondenheid en betrokkenheid geven we gestalte in 'Dienst aan God', 'Dienst aan elkaar' en 'Dienst aan de wereld'. Verbondenheid en betrokkenheid wordt méér gedeeld als over het 'WIJ' gevoel méér wordt verteld. Hoe meer gemeenteleden zichzelf zien als deel van De Veste en niet enkel als een gemeentelid of lid van een groepering, hoe meer met elkaar gedeeld wordt. De mate van betrokkenheid maakt dit zichtbaar in De Veste.

1a. Verbondenheid

Hoofdvraag: Op welke wijze voelt u zich verbonden met de gemeenteleden van De Veste?

Doorvraag: Hoe ervaart u deze verbondenheid?

Doorvraag: Hoe kan De Veste de verbondenheid met elkaar versterken?

1b. Betrokkenheid

Hoofdvraag: Op welke wijze draagt de betrokkenheid van andere gemeenteleden bij aan uw geluk of vreugde?

Doorvraag: Wat ervaart u als lastig of gemis in de betrokkenheid met andere gemeenteleden in De Veste?

Doorvraag: Wat kan De Veste doen aan het vergroten van de onderlinge betrokkenheid?

Participatie:

INTRO: Het deelnemen aan het gemeenschapsleven in De Veste verhoogt het 'WIJ' gevoel, draagt bij aan de gemeenschapszin en het samen beleven van kerk- zijn. De Veste heeft vele actieve gemeenteleden die betrokken zijn bij activiteiten op het gebied van 'Vorming en Toerusting', 'Eredienst en Liturgie', 'Diaconie', 'Pastoraat', en 'Jeugd'. Naast deze thema's worden nog vele andere activiteiten door gemeenteleden georganiseerd. Veel gemeenteleden ontmoeten elkaar en leren zo elkaar beter kennen. Dit draagt bij aan het versterken van het 'WIJ' gevoel. De Veste wil zo een levendige gemeente zijn waarbij gemeenteleden De Veste ervaren als een plek waar zij zich thuis voelen en waar aandacht is voor elkaar.

Hoofdvraag: Stel, u wilt deelnemen aan het kerkelijk leven in De Veste. Wat zijn uw beweegredenen om daaraan deel te nemen?

Doorvraag: Wat verwacht u of doet dit vervolgens met u uitgaande van het feit dat u al eens heeft deelgenomen of momenteel deelneemt aan een of meerdere activiteiten?

Doorvraag: Hoe kan De Veste bijdragen aan uw geluk en vreugde tijdens uw deelname aan een of meerdere activiteiten?

Kwaliteitskenmerk: Het in praktijk brengen van wat we ervaren

Inleiding

De identiteit van de plaatselijke kerk heeft de vorm van een 'zelfgetuigenis'. 'Kijk hier!'; 'Dat zijn wij!'; 'Daar staan we voor!' Zijn we op dit moment wat we willen zijn? Dat is pas het geval als we kunnen zeggen dat we doen waarvoor we staan. Dan kunnen we spreken van adequaat zijn in het aansluiten van onze praktijk bij wat de gemeente van zichzelf zegt te willen zijn. Daarover gaan de vragen.

1. Eigen getuigenis
2. Sociale omgeving
3. Relaties tussen leden die geen ambt uitoefenen in de plaatselijke gemeente
4. Aanbod - Activiteiten
5. Communicatie
6. Taken van gemeenteleden zonder functie in de kerk

1. Eigen getuigenis

INTRO: Als lichaam van Christus is de kerk een teken en instrument voor de verbinding tussen God en zijn wereld. In de kerk leren we leven van genade en worden we gevormd als mensen van God met het

oog op onze plek in de samenleving. Dit roept de vraag op hoe wij een verbindende gemeenschap, als De Veste, kunnen vormen in een samenleving. Hoe staat u daar zelf in?

- Hoofdvraag: Waaraan ziet u, of ziet u niet, dat De Veste doet waarvoor ze staat?
Doorvraag: Hoe staat u zelf daarin?
Doorvraag: Waar verlangt uzelf naar?
Doorvraag: Wat zou De Veste volgens u kunnen doen om te laten zien wie we zijn, waarvoor we staan?

2. Sociale omgeving

INTRO: De Veste biedt aan gemeenteleden veel mogelijkheden om deel te nemen aan diverse vieringen. Veel aandacht gaat uit naar jeugd- en jongerenwerk, De Veste geeft ruimte voor meer individuele geloofsuitingen door het aanbieden van bijzondere diensten zoals Taizé sing-in 's, Thomas vieringen en oecumenische vieringen, zegen- en schooldiensten, vieringen met kunst, dans en drama of extra aandacht voor muziek.

- Hoofdvraag: Hoe ervaart u uw mogelijkheden om als gelovig mens te kunnen zijn wie u wilt zijn in De Veste?
Doorvraag: Kunt u zichzelf zijn in de gemeente van De Veste?

3. Relaties tussen leden die geen ambt uitoefenen in de plaatselijke gemeente.

INTRO: De Veste, als kerkgemeenschap, wil een gemeenschap zijn waarbij de leden de relatie tot elkaar als groot goed zien, zonder enige beperking in de relatie tot elkaar. Eenieder is gelijk aan de ander. Deze relatie komt tot uitdrukking in uw persoonlijke betrekking tot anderen. Hoe ervaart u uw relatie tot anderen in de gemeente? Daarover gaan de volgende vragen.

- Hoofdvraag: Hoe ervaart u het contact of omgang met elkaar tussen de gemeenteleden in De Veste?
Doorvraag: Hoe zou u uw relatie tot de mede gemeenteleden in De Veste beschrijven?

4. Aanbod - Activiteiten

INTRO: De Veste zegt een levendige gemeente met actieve en creatieve leden te willen zijn. Ontmoeting staat centraal, met God en met elkaar. Ontmoeting vindt plaats in de reguliere zondagsdienst, bijzondere diensten als in de activiteiten die door gemeenteleden worden georganiseerd. Als gemeenteleden hieraan geluk en vreugde ervaren mag je spreken van het adequaat in praktijk brengen van hetgeen De Veste zegt te willen zijn.

- Hoofdvraag: Hoe ervaart u het aanbod van activiteiten door De Veste?
Doorvraag: Als u deelneemt aan activiteiten, waaraan neemt u deel?
Doorvraag: Vindt u dat De Veste voldoende doet om het aanbod van activiteiten aan specifieke doelgroepen aan te bieden? Vindt u dit overigens belangrijk? Kunt u uitleggen waarom of waarom niet?

5. Communicatie

INTRO: De Veste stelt zich ten doel om de gemeenteleden te voorzien van alle informatie die nodig is om de gemeentetegelegenheid te geven om contact te leggen met degene die ze voor bepaalde doeleinden nodig hebben (pastoraat, diaconie, enz.). Maar De Veste wil haar gemeenteleden ook op de hoogte brengen van al het nieuws in- en rondom De Veste, de vieringen en activiteiten en waarover in de wijkkerkenraad is gesproken. De Veste vindt het belangrijk om gemeenteleden mee te nemen in belangrijke ontwikkelingen die de gehele gemeente aangaan. Communicatie dient daarom op een transparante wijze te worden aangeboden en we gebruiken daarvoor alle mogelijke communicatiekanalen. Hierover gaan de volgende vragen.

Hoofdvraag: Hoe ervaart u de huidige communicatie vanuit De Veste? (Door de predikant, kerkenraad, vrijwilligers, algemeen)

Doorvraag: Voelt u zich hierdoor meer betrokken bij hetgeen in De Veste gebeurt?

Doorvraag: Op welke wijze kan de communicatie nog beter op uw behoefte worden afgestemd?

6. Taken van personen zonder functie in de plaatselijke kerk

INTRO: De Veste draait op 'vrijwilligers' naast de personen die een formele functie hebben in de kerk. Veel gemeenteleden nemen deel aan een of meerdere activiteiten en zetten zich op die manier in voor De Veste. Zo dragen ze bij aan onze kerk en maken ze De Veste zichtbaar, vindbaar en herkenbaar in Gouda. Hierbij is de vraag in welke mate taken van personen (de vrijwilligers) bijdragen aan het in praktijk brengen van wat we als De Veste voor ogen hebben. Draagt hun bijdrage in praktijk bij aan de doelstellingen van De Veste nl.: 'Het aansluiten van onze praktijk bij wat de gemeente van zichzelf zegt te willen zijn'?

Hoofdvraag: Waaraan ziet u dat het uitvoeren van de activiteiten door leden van De Veste, een bijdrage levert aan de zichtbaarheid, vindbaarheid en herkenbaarheid van De Veste? Wat mist u hieraan?

Doorvraag: Staat u open voor het uitvoeren van een taak, als vrijwilliger, in De Veste?

Doorvraag: Waarom staat u hiervoor open of waarom juist niet?

Doorvraag: Wat verwacht u van De Veste als u, als vrijwilliger, een taak op u neemt?

7. Afronding

Hoofdvraag: Wilt u nog iets vertellen over wat we nog niet hebben besproken?

Toestemmingsverklaringformulier (informed consent)

Titel onderzoek:

Verantwoordelijke onderzoeker:

In te vullen door de deelnemer

Ik verklaar op een voor mij duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard, methode, doel en [indien aanwezig] de risico's en belasting van het onderzoek. Ik weet dat de gegevens en resultaten van het onderzoek alleen anoniem en vertrouwelijk aan derden bekend gemaakt zullen worden. Mijn vragen zijn naar tevredenheid beantwoord.

[indien van toepassing] Ik begrijp dat film-, foto, en videomateriaal of bewerking daarvan uitsluitend voor analyse en/of wetenschappelijke presentaties zal worden gebruikt.

Ik stem geheel vrijwillig in met deelname aan dit onderzoek. Ik behoud me daarbij het recht voor om op elk moment zonder opgave van redenen mijn deelname aan dit onderzoek te beëindigen.

Naam deelnemer:

Datum: Handtekening deelnemer:

In te vullen door de uitvoerende onderzoeker

Ik heb een mondelinge en schriftelijke toelichting gegeven op het onderzoek. Ik zal resterende vragen over het onderzoek naar vermogen beantwoorden. De deelnemer zal van een eventuele voortijdige beëindiging van deelname aan dit onderzoek geen nadelige gevolgen ondervinden.

Naam onderzoeker:

.....

Datum: Handtekening onderzoeker: